T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURSEL DURUEL'İN "GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA" ADLI ESERİNDE SIRA DIŞI BENZETMELER(ÖZGÜN METAFORLAR)

GİZEM NUR AKBULUT

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ SEVGİ ÖZTÜRK

EDİRNE 2020

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

10/09/2020

Gizem Nur AKBULUT

Tezin Adı: Nursel Duruel'in "Geyikler, Annem ve Almanya" Adlı Eserinde Sıra Dışı Benzetmeler (Özgün Metaforlar)

Hazırlayan: Gizem Nur AKBULUT

ÖZET

Nursel Duruel'in Geyikler, Annem ve Almanya Adlı Eserinde Sıra Dışı Benzetmeler(Özgün Metaforlar) adını taşıyan bu çalışmada, George Lakoff ve Mark Johnson'un yaklaşımlarından hareketle sıra dışı benzetmeler tespit edilmiş, incelenmiş ve sınıflandırılmıştır.

Tezin giriş kısmında Nursel Duruel'in biyografisi ve öykücülüğü hakkında kısa bilgi verilmiştir.

Tez, giriş kısmından sonra üç bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde "Anlambilim ve İdrak Anlambilim Açısından Metaforlar" başlığı altında anlambilimi ve idrak anlambilimi üzerine kısa bir giriş yapıldıktan sonra, metafora dair çeşitli başlıkları taşıyan görüşler, yapılan çalışmalar ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde "Kavram Türleri Bakımından Metaforlar ve Geyikler, Annem ve Almanya'da Kullanılan Tasnif Modeli" başlığı altında çalışmamızda yer alan metaforların sınıflandırılmasıyla ilgili bilgiler verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümü, inceleme bölümüdür. Bu bölümde, "Geyikler, Annem ve Almanya" adlı öykü kitabında tespit edilen sıra dışı metaforlar yorumlanmış ve sınıflandırılmıştır. Çalışmada aynı cümle ya da paragrafta birden fazla metafor örneği tespit edildiği durumlarda her bir metafor kendi tasnifi içinde incelenmiş ve böylelikle çalışma sistemli bir şekilde sürdürülmüştür.

Sonuç bölümünde çalışmada kullanılan tasnif modeline yerleştirilerek incelenen metaforların dağılımına yer verilmiş ve yazarın metinlerdeki ifadelerinden tespit edilen sıra dışı metafor örnekleri değerlendirilmiştir.

Tezin kaynakçasını tezin hazırlanılması esnasında yararlanılan kaynaklar oluşturmaktadır. Çalışmada "Geyikler, Annem ve Almanya"da geçen metaforlar dizini de yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Metafor, Geyikler, Annem ve Almanya, Nursel Duruel, İdrak Anlambilim, George Lakoff, Mark Johnson

Name of Thesis: Offbeat Metaphors (Original Metaphors) of Nurseli Duruel's Works Called The Deers, Mom and Germany

Prepared By: Gizem Nur AKBULUT

ABSTRACT

In this study wich bearing the name Offbeat metaphors (Original Metaphors) of Nurseli Duruel's Works Called The Deers, Mom and Germany; extraordinary analogies have been identified, analyzed and classified based on the approaches of George Lakoff and Mark Johnson.

Brief information about Nursel Duruel's biography and storytelling is given in the introduction part of the thesis.

This thesis consists of three chapters after the introduction. In the first part of the thesis After making a brief introduction on semantics and comprehension semantics under the title of "Metaphors in Terms of Semantics and Perceptıon Semantics, the opinions with various headings about the metaphor and information from different studies are given.

In the second part of the thesis information are given under the title of "Metaphors in Terms of Concept Types and Classification Model Used in Deers, Mom and Germany"

The third part of the thesis is the examination part. In this section, the extraordinary metaphors identified in the story book "Deers, My Mom and Germany", are interpreted and classified.In cases where more than one example of metaphor was detected in the same sentence or paragraph in the study, each metaphor was examined in its own classification and thus the study was continued systematically.

In the conclusion part, the distribution of the metaphors examined by placing them in the classification model used in the study is given and the unusual metaphor examples determined from the writer's expressions in the texts are evaluated.

The bibliography of the thesis consists of the resources used in the preparation of the thesis. The directory of metaphors used in Deers, Mom and Germany also included.

Key Words: Methapors, Deers, Mom and Germany, Nursel Duruel, Perceptıon Semantics, George Lakoff, Mark Johnson

ÖN SÖZ

Tez, Nursel Duruel'in "Geyikler, Annem ve Almanya" adını taşıyan öykü kitabının Can Yayınları Ağustos 2008 yılı ikinci baskısındaki sıra dışı benzetmeleri(özgün metaforları) ele alan bir çalışmadır.

Tezde, yazarın eserindeki sıra dışı metaforların tespit edilmesi, incelenmesi ve sınıflandırılması amaçlanmıştır. Bir kavramın bir başka kavramla ifade edilmesi ile gerçekleşen metafor sanatı, eserin edebî değerini artırmaktadır.

Yazarların eserleri üzerine yapılan incelemelerle ortaya çıkarılan sıra dışı metaforların günlük dile nasıl kazandırılabileceği ve kazandırılması muhtemel olan bu metaforların günlük dilde sıklıkla kullanılabilir hâle gelip gelemeyeceği araştırma sorularıdır.

Tezin giriş kısmında Nursel Duruel'in biyografisi ve öykücülüğü hakkında kısa bilgi verilmiştir.

Tezin birinci bölümünde anlambilim ve idrak anlambiliminden yola çıkılarak metafor hakkında çeşitli başlıkları taşıyan görüşler ve yapılan çalışmalar ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tezin ikinci bölümü kavram türleri bakımından metaforlar ve "Geyikler, Annem ve Almanya" adlı eserde kullanılan tasnif modeli hakkında verilen bilgilerden oluşmaktadır.

Tezin üçüncü bölümü olan inceleme bölümü, Duruel'in üslubunu yansıtması bakımından en önemli bölümdür. Bu bölümde, yazarın eserinden tespit edilen sıra dışı metaforlar yorumlanmış ve sınıflandırılmıştır.

Sonuç bölümünde ise sınıflandırılan sıra dışı metaforların dağılımına yer verilmiş, sıra dışı metafor örnekleri değerlendirilmiş ve önerilerle bu bölüm tamamlanmıştır.

Tezin kaynakçasını giriş kısmı ve tezin bölümlerinin hazırlanılması esnasında yararlanılan kaynaklar oluşturmaktadır. Çalışma "Geyikler, Annem ve Almanya"da geçen metaforlar dizini ile tamamlanmıştır.

Bu alanda yapılan çalışmalar yaygınlaştıkça, Türk diline katkı sağlamayı hedef edinmiş yazarların zengin üslupları gözler önüne serilecek ve metafor üzerine yapılacak diğer çalışmaların önü açılacaktır.

Beni böyle bir çalışma için teşvik eden kıymetli hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi SEVGİ ÖZTÜRK'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmam sırasında desteğini benden esirgemeyen eşim B. Anıl AKBULUT'a çok teşekkür ederim.

Gizem Nur AKBULUT

EDİRNE 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET I
ABSTRACT III
ÖN SÖZ V
İÇİNDEKİLER VII
GİRİŞ 1
I. BÖLÜM 4
ANLAMBİLİMİ VE İDRAK ANLAMBİLİMİ AÇISINDAN METAFORLAR 4
1.1. ANLAMBİLİMİ VE İDRAKBİLİMİ 4
1.2. METAFOR VE TANIMIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLER 7
1.3.METAFORUN BELİRLENMESİ VE OLUŞUMU İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER 10
1.4. METONİMİ, ÇOK ANLAMLILIK, BENZETME VE METAFOR İLİŞKİSİ 14
1.5. METAFOR TÜRLERİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER 17
1.5.1.Kavramsal Metaforlar 20
1.6. DÜNYADA METAFOR ÇALIŞMALARI 21
1.7. TÜRKİYE'DE METAFOR ÇALIŞMALARI 23
II. BÖLÜM 25
KAVRAM TÜRLERİ BAKIMINDAN METAFORLAR VE GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA'DA KULLANILAN TASNİF MODELİ 25
2.1. YÖNELMELİ METAFORLAR 26
2.2. ONTOLOJİK METAFORLAR 26
2.2.1. Varlık Ve Madde Metaforları 27
2.2.2. KİŞİLEŞTİRME 29
2.3. KAPSAYICI METAFORLAR 32
2.4. KAYNAĞINI SOYUT BİR KAVRAMDAN ALAN METAFORLAR (SOYUTLAMALAR) 32
İNCELEME 34
GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA ADLI ESERDE TESPİT EDİLEN METAFORLAR 34
1. ONTOLOJİK METAFORLAR 34

1.1. VARLIK VE MADDE METAFORLARI 34
1.1.1. Kaynağını Cansız Varlık ve Maddelerden Alan Metaforlar..... 34
1.1.2. Kaynağını Hayvandan Alan Metaforlar 97
1.1.3. Kaynağını Bitkiden Alan Metaforlar..... 105
1.2. KİŞİLEŞTİRME 108
1.2.1.İnsandan İnsana Aktarma 108
1.2.2. İnsandan Cansız Nesnelere Aktarma (Canlandırıcı-Antropomortik)..... 115
1.2.3. İnsandan Hayvana (Kişileştirme-Personification)..... 135
1.2.4. İnsandan Bitkiye Aktarma (Kişileştirme-Personification) 137
2. KAYNAĞINI SOYUT BİR KAVRAMDAN ALAN METAFORLAR (SOYUTLAMALAR)..... 137
SONUÇ 148
KAYNAKÇA/ BİBLİYOGRAFYA 154
GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA'DA GEÇEN METAFORLAR DİZİNİ .. 156

GİRİŞ

Nursel Duruel, 1941 Şarki Karaağaç doğumludur. İstanbul Kız Lisesi'ni, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nü bitirmiştir. 1965'te TRT'nin ilk prodüktör kadrosunda yer alan ve başta edebiyat-sanat olmak üzere çeşitli alanlarda radyo programları hazırlayan yazarımız; reklam yazarlığı, televizyon yazarlığı, ansiklopedi yazarlığı, BRT Radyosu'nda müdür yardımcılığı görevlerinde de bulunmuştur. Yazarın ilk öyküsü 1979'da Türk Dili'nde çıkmıştır. "Geyikler, Annem ve Almanya" ile 1981 Akademi Kitabevi Öykü Ödülü'nü ve 1983 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı; *Yazılı Kaya*'da yer alan "Burgaç*"* adlı öyküsüyle de 1990 Yunus Nadi Yayımlanmamış Öykü Ödülü'nü almıştır. Duruel'in ürün verdiği bir diğer alan da biyografidir.[1]

Yazar, Feyza Perinçek'le "Cemal Süreya/ Şairin Hayatı Şiire Dahil" adlı biyografik çalışmayı kaleme almış, şairle yapılmış konuşmaları ise "Güvercin Curnatası" adıyla derlemiştir.[2]

Milliyet Sanat Dergisi'nin sorumlu yazı işleri müdürü Zeynep Oral'ın Nursel Duruel ile yaptığı röportajda Nursel Duruel'in hayatının yanı sıra hikâyeciliğinin izlerine de tanık olmaktayız. Zeynep Oral, söz konusu röportajda Nursel Duruel ve hikâyeciliğini şöyle ifade etmektedir:

"… Nursel Duruel'in öykülerini okuduğumda mı, yoksa onu dinlerken mi daha iyi tanıdım, doğrusu ayırt etmek çok güç. Öyküleri ve o, öylesine bir bütün ki… Önce öykülerini tanıdım, sonra kendisini… Öykülerini okurken Nursel Duruel'in hani derler ya, sanki Türkiye'nin bütün sularında yüzmüş, bütün dağlarına

[1] Nursel Duruel, *Geyikler, Annem ve Almanya*, 2.Basım, Can Yayınları, İstanbul 2008, s.5.
[2] Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü,* Güncellenmiş 23. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul 2006, s.151.

tırmanmış, bütün kent, kasaba ve köylerin yollarında yürümüş, bütün yaylalarında rüzgâra karşı durmuş gibi geldi bana…"[3]

Bu cümlelerin kendiliğinden geldiğini dile getiren Zeynep Oral, hissettiklerini destekler nitelikteki ifadeleri okuyucu ile buluşturmuştur. Nursel Duruel'in babasının nahiye müdürü olduğu ve görevi nedeniyle sırasıyla Afyon, Konya, Kütahya ve Diyarbakır'ın köylerinde, kasabalarında bulunduklarını ifade etmiştir.[4]

Yazı hayatına şiirle başladığı, orta ve lisede şiir yazdığı belirtilen[5] Duruel'in liseyi bitirdikten sonra felsefe ve arkeoloji arasında bir seçim yaptığı ve yalnızlığı daha çok benimseyeceği sebebiyle arkeolojiye girdiği Zeynep Oral'ın kaleminden okuyucuya aktarılmıştır:

"*... Hayal gücü fazlaydı. Kolay ilişki kuramıyordu. Hep odasına saklanıp fazla kitap okurdu. Neme lazım, felsefe tehlikeli olabilirdi. Yalnızlığı daha çok benimseyebilirdi."*[6]

Duruel, insanlığın serüvenini bütünüyle görebilmek, zamanı, toplumun değişimini Anadolu toprakları gibi zengin topraklarda izleyebilmek için arkeolojiyi seçtiğini dile getirmiştir.[7]

Yazar, hikâyeciliğe nasıl yöneldiğini şu şekilde ifade eder:

" *Yaşanmışlığın bir anından yola çıkıp, türlü biçimlerde söylüyorsun, söylüyorsun, o kadar çok söylüyorsun ki, sonunda yazıyorsun."* [8]

---

[3] Zeynep Oral, *Milliyet Sanat Dergisi,* 15 Mayıs 1983, s.21.
[4] Zeynep Oral, *agm.,* s.21.
[5] Zeynep Oral, *agm.,* s.21.
[6]Zeynep Oral, *agm.,* s.21.
[7] Zeynep Oral, *agm.,* s.22.

Duruel, öykünün kendisine doğal ortamı gibi geldiğini, öykü yazmak için ya da bu türü seçtiği için yazmadığını, yazmaya yöneldiğinde, yazdıklarının öykü olduğunun farkına vardığını belirtmektedir.[9]

"*... Okuduğum şey, hayatımın parçası olmuş, etkilendiğim her şey bana katılmıştır."*[10]

Yazarımızın babasının görevi gereği yerlerinin köyler, kasabalar olduğu ve önce Afyon'da bulundukları bilinmektedir. Nursel Duruel'in " *Geyikler, Annem ve Almanya"* adlı hikâye kitabındaki kitapla aynı isme sahip ilk hikâyeye baktığımızda, hikâyenin daha ilk sayfasında *"... Afyon'un çay ilçesinde oturuyoruz biz,"*[11] cümlesiyle karşılaşırız. Söz konusu röportajda yazarımız " *Çoook nakış işledim ben. Kendime değilse de ablalarıma çeyizler işledim."*[12] ifadesinde bulunmuştur. Aynı kitabın " *Minareden At Beni İn Aşağı Tut Beni*" adlı hikâyesine baktığımızda, *" Eski bohça kenarları, dantel karyola etekleri, iğne oyaları..."*[13] ifadesini buluruz ki bu örneklerin sadece bu iki hikâye ile sınırlı olduğunu da söylemek güçtür.

Zeynep Oral, yazarımız hakkında geniş bilgilerin yer aldığı röportajı, bütün bu konuşma sırasında aslında Nursel Duruel'in öykülerinden de söz edildiğini vurgulayan ifadesiyle sonlandırmıştır.[14]

Duruel'in yaşanmışlıkları, okudukları ve etkilendikleri şeyler öykücülüğünün başlamasına vesile olmuştur.

---

[8] Zeynep Oral, *agm.*, s.23.
[9] Zeynep Oral, *agm.*, s.23.
[10] Zeynep Oral, *agm.*, s.23.
[11] Nursel Duruel, *age.*, s.11
[12] Zeynep Oral, *agm.*, s. 23.
[13] Nursel Duruel, *age.*, s.91.
[14] Zeynep Oral, *agm.*, s. 23.

I. BÖLÜM

ANLAMBİLİMİ VE İDRAK ANLAMBİLİMİ AÇISINDAN METAFORLAR

1.1. ANLAMBİLİMİ VE İDRAKBİLİMİ

Metafor hakkında çeşitli başlıklar altında bilgilendirme yapmadan önce, metaforun anlambilimin konu alanı içinde yer alması sebebiyle anlambilimi ve idrak anlambilimi ile ilgili aşağıda kısa bir bilgi verilecektir.

Günay Karaağaç, anlambilimini biçim birimi düzleminde bir değer taşıyan söz ve söz dizimi yapılarındaki anlam değişmelerini inceleyen saymaca bir birim olarak tanımlamaktadır.[15]

Doğan Aksan, 19. yüzyılın ortalarına doğru bilim dünyasında beliren ve yüzyılın sonlarında gelişen anlambilimin, dilin, o zamana kadarki çalışmalarda üzerinde durulmayan bir yanını ele aldığını, dilin doğrudan doğruya anlam yönüne eğildiğini ifade eder. [16]

Melek Erdem, 19. yüzyılda Alman dilci K. Reisig'in klâsik anlam bilimi ile ilgili olarak, anlama ilişkin konuları tartıştığını, "Latin Dilbilimi Üzerine Dersler" adlı çalışmasında da alanın adını *semasiologie* olarak verdiğini belirtir.[17] Aksan ise, K. Reisig'in attığı temellerin yetmiş yıl sonra Fr. *Semantigue* terimiyle Fransa'da M. Breal tarafından sağlamlaştırıldığını ve dilbiliminde yeni bir çalışma alanının ortaya çıkmasını sağladığı bilgisine yer verir. Eski Yunan'dan Breal'e kadar hatta ondan

[15] Günay Karaağaç, *Anlam: Anlam Bilimi ve İletişim*, Kesit Yayınları, İstanbul 2013, s.133.
[16] Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim,* 5. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s.30.
[17] Melek Erdem, *Türkmen Türkçesinde Metaforlar,* KÖKSAV Tengrim Türklük Bilgisi Araştırmaları Dizisi:6, Ankara 2003, s.1.

uzun süre sonra bile anlamla ilgili konuların artzamanlı yöntemle ele alındığını ve en çok, anlam değişmeleri üzerinde durulduğunu söyleyen Aksan; Breal'in *" Essai de semantigue"* adlı kitabında anlam konusunu geniş bir çerçeve içinde ele aldığını, onun biçimle ilgisine, anlamların oluşumuna, sözdizimiyle olan bağlantısına, eş anlamlılık, anlam değişmeleri gibi sorunlara geniş yer verdiğini de belirtmiştir.[18]

Bu ifadelerin ardından Aksan, Tamba-Mecz'in anlambilimin tarihçesini üç döneme ayırdığını belirterek bu bilgileri bize aktarmaktadır:

1. Gelişmeci dönem: (1883-1931) Breal, Trier gibi bilim adamlarının çalışmalarını kapsayan ve sözcüklerin tarihi, dildeki anlamların gelişmesi, anlambilime özgü kanunların konması gibi konularla uğraşılan dönem. 2. Karma dönem: (1931-1963). Ullmann, Guiraud gibi araştırmacıların çalışmalarını kapsayan ve sözcüklerin tarihi, sözvarlığının kuruluşu gibi konuların ele alındığı dönem. 3. Dilsel Modeller dönemi: (1963'ten bu yana) Chomsky, Katz-Fodor gibi bilginlerin çalışmalarını kapsayan ve sözcük anlambiliminden tümce anlambilimine geçişin ağırlık kazandığı dönem.[19]

Aksan, şimdiye kadar yapılan bütün çalışmalara bakılacak olduğunda, dil bilimsel anlam biliminin kelime anlam bilimi ve cümle anlam bilimi olmak üzere başlıca iki alt alanı olduğunu, araştırmaların eş zamanlı veya artzamanlı oluşuna göre durgun anlam bilimi ve gelişmeli anlam biliminin sınırlarının belirlendiğini, farklı akımlar doğrultusunda uygulanan yöntemler açısından da; yapısal anlam bilimi, yorumlayıcı anlam bilimi, üretici anlam bilimi, ve mantıksal anlam bilimi gibi türlerin ortaya çıktığını ifade etmiştir. [20]

Erdem, son yıllarda dil bilimi içerisinde," ana ilkenin insanın algılayışı ile anlamı teşhis etmek" olduğu iki temel ekolün varlığından söz eder ve bu ekoller

[18] Doğan Aksan, *Anlambilim: Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi,*4.Basım, Engin Yayınevi, Ankara 2006, s.18.
[19] Doğan Aksan, *Anlambilim*: *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi,*4.Basım, Engin Yayınevi, Ankara 2006, s.19.
[20] Doğan Aksan, *age.*, s.20.

hakkında bilgiler verir. Bunlardan birisi; esas savunucuları Lakoff ve Johnson olmakla beraber Turner, Langacker ve Talmy'den başka Brugman, Filmore, Fauconnier, Herskovits, Levinson ve Vandeloise'in de konuyla ilgili çalışmalarının bulunduğu ve üretici gramerden bağımsız olarak gelişen idrak dil bilimi veya idrak dil bilgisidir. Diğeri ise Jackendoff'un kavram anlam bilimi dediği ve Jackendoff'un yanı sıra Bierwisch, Lang, Pinker, Nikanne, Pustejovsky'nin de bu görüşe ilişkin çalışmalar yaptıkları, üretici dil bilgisinin söz dizimi çatısıyla bütünleşen bir semantik teoridir.[21]

İdrak anlam biliminde büyük ölçüde insanın zihin gücünün esas alındığını, ancak dilde anlamın kültürel ve psikolojik temellerine de dikkat etmek mecburiyetinin var olduğunu ileri süren Erdem, Gärdenfors'un idrak anlam bilimine yönelik 6 ilkesini bize aktarır:

1. Anlam, muhtemel dünyalarda gerçek olmayan şartları zihnî modelde kavramlaştırmadır: Anlamlar kafadadır. Anlam "gerçek" ten önce gelir.
2. Zihnî modeller, temelde idrakle ilgili olarak belirlenir. Anlam idrakten bağımsız değildir.
3. Semantik elementler, bir kurallar sistemine göre düzenlenebilen semboller olmayıp, boşlukta (spatial) veya topolojik nesneler üzerine kuruludur.
4. Zihnî modeller aslında imaj- şematiktirler. İmaj şemaları metaforik ve metonimik işlemler ile dönüştürülür.
5. Anlam bilimi, söz diziminde birinci sıradadır ve kısmen söz dizimini belirler, söz dizimi anlam biliminden bağımsız olarak tasvir edilemez.
6. Kavramlar, gerekli ve yeterli şartlar üzerine kurulu Aristo paradigması yerine prototip tesirler gösterirler. Kavramların klâsik teorisinin başarısız gelişimi üzerine zihnî (cognitive) psikolojide prototip teorisi gelişmiş ve daha sonra idrak anlam biliminde de kavramların prototip etkilerinin sebebi izah edilmeye çalışılmıştır. Buna göre bir kavram sık sık imaj şeması şeklinde yeniden sunulur.[22]

[21] Melek Erdem, *age.*, s. 2.
[22] Melek Erdem, *age.*, s. 3.

İdrak anlam biliminin kültürden ayrı düşünülemeyeceğinin ortaya konmuş olduğuna dair bilgi veren Erdem, metaforların idrak anlam biliminin en önemli konuları arasında yer aldığını ve idrak anlam biliminin özel olarak Lakoff ve Johnson'ın çalışmalarıyla şekillendiğini ifade etmektedir.[23]

Metaforlar üzerine birtakım bilgileri aktarmadan önce, çalışmada inceleme başlığı altında kullanılan kaynak alan (source domain) ve hedef alan (target domain) terimlerine değinmekte fayda vardır:

Kaynak alan ve hedef alan

Nagehan Uçan Eke, her metaforun bir "kaynak alan(source domain)'ı, bir "hedef alan(target domain)"ı bir de " kaynaktan hedefe uygulanması" şeklinde üç unsurunun var olduğundan bahseder. Ayrıca G. Lakoff'a göre kaynak kavram alanı ile hedef kavram alanı arasında sistematik bir ilişkinin bulunduğunu belirten Eke, kaynak kavram alanına ait bilgilerin hedef kavram alanına aktarıldığını ifade eder.[24] Çalışmadan bir örnek verecek olursak, Örneğin ÖFKE YİYECEKTİR metaforunda kaynak alan yiyecek, hedef alan ise öfkedir.

1.2. METAFOR VE TANIMIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLER

"Metaforun özü bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmektir."[25]

[23] Melek Erdem, *age.*, s.3-4 .
[24] Nagehan Uçan Eke, *Klâsik Türk Edebiyatında Metaforik Üslûp,* Akçağ Yayınları, Ankara 2017, s. 57.
[25] George Lakoff- Mark Johnson, *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*, Çev. Gökhan Yavuz Demir, 2. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul 2015, s. 30.

Metafor kelimesi, Grekçe metaphoradan gelmektedir. Meta: öte ve pherein: taşımak, yüklenmek kelimelerinden mürekkeptir ve bir yerden başka bir yere götürmek anlamındadır. Ancak buradaki anlam, iğreti ve geçici bir anlamdan çok kalıcı, köklü, yeni bir anlamdır.[26]

Kaynaklarda metafora dair ilk görüşün Aristoteles'ten geldiği belirtilir. Aristoteles *Poetics* adlı eserini 350 yılında kaleme almış ve böylelikle ilk metafor kuramı ortaya çıkmıştır.

Oğuz Cebeci'ye göre metafor, bir şeyin bazı yönlerinin bir başka şeye taşındığı ya da aktarıldığı zihinsel/dilbilimsel süreçleri ifade eder.[27] Erdem, metafor üzerine yapılan tanımın tohumlarının Aristoteles'in *Retorik* adlı eserinden geldiğini belirtir.[28] Eke ise Aristoteles'e göre metaforun "bir şeye, başka bir şeye ait bir ismin uygulanması" olduğundan söz eder ve Max Black'a göre Aristoteles'in görüşlerinin "yerine geçme teorisi" kapmasında ele alınması gerektiği bilgisini verir.[29] Fatih Tepebaşılı'ya göre metafor, bilinen anlamın dışında başka bir yerde kullanılmasıdır.[30] Tepebaşılı, Vico'nun metaforu kendisine özgü bir dil olarak gördüğünü, metaforu süslü ifade etme aracı sayan Aristo'nun aksine, dili ve düşünceyi yansıtan edebi bir araç olarak gördüğüne dair bilgileri aktarır.[31]

P. Ricoeur'e göre metafor, gerilimli bir gerçeklik kurmak amacıyla dilin gerilimli bir şekilde kullanımını vurgulamaktadır. [32]

Cebeci'nin kaydettiği metafor tanımı, Quintilian'a aittir ve Quintilian'a göre metaforun "bir kelime ya da ifadenin normal anlamının sanatsal bir biçimde bir

---

[26] George Lakoff- Mark Johnson, *a.g.e.,* s. 15.
[27] Oğuz Cebeci, *Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri,* İthaki Yayınları, İstanbul 2013, s.9-10.
[28] Melek Erdem, *age.,* s. 12.
[29] Nagehan Uçan Eke, *age.,* s. 20-21.
[30] Fatih Tepebaşılı, *Metafor Yazıları,* Çizgi Kitabevi, Konya 2013, s.27.
[31] Fatih Tepebaşılı, *age.,* s. 41-42.
[32] Paul Ricoeur, *Yorum Teorisi Söylem ve Artı Anlam*, Çev. Gökhan Yavuz Demir, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 90.

başka anlama dönüştürülmesi" olarak tanımlandığını söyler.[33] Douwe Draaisma'ya göre metaforun, okurun, içinde bulundukları metnin yaşı hakkında tahminde bulunmaya yardımcı olacak ipuçları veren bir fosile benzediğine dair tanımı ise Eke aktarmıştır.[34]

Mağfiret Kemal Yunusoğlu, metaforun bir kavramın bir başka kavramla ifade edilmesi noktasında zihnî sürece katıldığı ve tecrübeyi, bilgiyi düşüncenin kavradığı biçimde ortaya koyduğu konusunda bizi bilgilendirir.[35]

Yukarıdaki metafor tanımı hakkında verilen görüşlerden sonra, George Lakoff ve Mark Johnson'ın 1980 yılında yayımladıkları "*Metaphors We Live By"* adlı eserle kendilerinden sonra yapılan metafor incelemelerine kaynak oluşturduğunu belirtmek gerekir.

Adı geçen eser, Gökhan Yavuz Demir tarafından "*Metaforlar, Hayat, Anlam ve Dil"* adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir. Demir, "Çevirenin Önsözü: Metafora Dönüş" başlığı altında, George Lakoff ve Mark Johnson'un geliştirdikleri metafor görüşüne göre, metaforun kelime ve linguistik ifadeler sorunu olmadığını, daha çok kavramların ve bir şeyi başka bir şeye göre düşünme sorunu olduğunu aktarır. Metaforun tabiatı gereği kavramsal olduğuna ve hem günlük dilde hem de düşüncede yaygın olarak kullanıldığına dair bilgileri onların bakış açısından verir.[36]

Eke, çağdaş metafor teorisini şu şekilde değerlendirir:

"Görüldüğü gibi çağdaş metafor teorisi, metaforun sadece bir söz sanatı olmadığını, dilin ve insan zihninin en temel çalışma biçimlerinden biri olduğunu

[33]Oğuz Cebeci, *age.,* s.23.
[34] Nagehan Uçan Eke, *age.,* s. 60.
[35] Mağfiret Kemal Yunusoğlu*,"* Yönelim Metaforları ve Kültürel Temelleri", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Litarature and History of Turkish or Turkic Volume 10/8 Spring,* DOI Number: http:// dx.doi.org/10.7827/ TurkishStudies.*8294 ISSN: 1308-2140,* Ankara-Turkey 2015, s. 1633.
[36] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s. 12.

göstermesi bakımından son derece dikkat çekicidir. Ayrıca diller arasındaki asıl farklılıklardan birinin dünyayı metaforik olarak kavramlaştırma ve anlaşılır kılma noktasında olduğunu göstermesi açısından da mühimdir."[37]

Metafor hakkında ilk düşünceyi ortaya koyan isim Aristoteles'tir. Metafora yeni bir bakış açısı getirenler ise George Lakoff ve Mark Johnson'dur.

1.3.METAFORUN BELİRLENMESİ VE OLUŞUMU İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Kittay'ın metaforun belirlenmesi, oluşumu hakkındaki görüşlerini Erdem şöyle aktarır:

Kittay, metaforların aslında birer cümle şeklinde, kelimelerden tecrit edilmemiş ve iki parçadan (benzeyen ve benzetilen gibi) meydana geldiklerini, aralarında bir tür elektriklenme gerçekleştiğini ve bu iki parçanın sistem olarak anlaşılması gerektiğini, parçalar arasında gerçekleşen karşılıklı etkileşimden de bir metaforun anlamının ortaya çıktığını ve bu anlamın zihnî olduğunu açıklamıştır. Kittay'a göre metafor, sık sık radikal yollarda, etkileme kapasitesini genişletmek için doğal bir dilde hazır bulunan anlamdır ve metafor, dilin gerçek birimleri, anlam farklılıklarını telâffuz etmede yetersiz olduğu zaman kullanılmaktadır. [38] Kittay'ın görüşleri metaforun zihnî temellere dayandırılması bakımından Lakoff ve Johnson'ın görüşlerine uygunluk gösterir.[39]

Erdem; Kittay'a göre, belirli bir dilde bir sözcenin metaforik olarak yorumlanması gerekip gerekmediğine karar verilecek olduğunda, bazılarının semantik bazılarının da pragmatik olduğu belirli şartlarla karşılaşıldığını kaydeder ve bu şartları aktarır:

---

[37] Nagehan Uçan Eke, *age.*, s. 59.
[38] Melek Erdem, *age.*, s. 13.
[39] Melek Erdem, *age.*, s. 19.

A. Tahminî konuşur ile ilgili şartlar: Konuşurun dil yeteneğine sahip olması, ilgili sözcede bir hata yapmaması ve bağlantı prensiplerine bağlı olması, konuşurun bir kuralı çiğnemesi hâlinde dinleyicinin konuşmaya ait imaların ortaya çıkmış olduğu neticesiyle temin edilmesi.

B. Bağlam ile ilgili şartlar: Bağlamda sözcenin uyguladığı dünyanın aslında kendimizinkinden farklı olduğu veya sahip olduğumuz alışılmış beklentilerimizle karşılaşılmadığında bizi ikna edecek hiçbir şeyin olmadığı; söylem geleneklerinin tayin edilebilir yollarla (teknik dil kapsamak gibi) değiştirilmiş bulunduğuna bizi inandırmak için bağlamda hiçbir şey olmaması durumu.

C. Sözce ile ilgili şartlar: Bağlamıyla birlikte alınmış sözce, konuşmaya ait bir tuhaflık gösterir veya şu şekillerde metaforik olacağı bildirilir:

i. Eğer bir tuhaflık varsa, bu durum, daha üst sıradaki bir karmaşıklığın sözce kurucusu olan bir terimin uyuşmazlığından dolayı ortaya çıkar.

ii. Sözcenin birinci sıradan yorumu *uyuşmazlık prensibi* veya faal olan *uygulanabilme şartlarının serbestliği prensibi*nde ihlâller verir.

iii. *Uyuşmazlık prensibi*nin etkili olduğu en azından iki farklı semantik alana ait uyumsuz elementler; *uygulanabilme şartlarının serbestliği* olarak alınan, şartların uygulanabilme serbestliği, çeşitli semantik alanların konuşulan farklı şeylere uyumuna bağlıdır.

D. Güçlü tezlerle ilgili şartlar: *Uyuşmazlık prensibi*nin etkili olduğu yerde ihlâl edilen kısa-devreli kuralları seçme sınırlamalarıdır veya üzerine kuruludur.[40]

[40] Melek Erdem, *age.*, s. 15.

O. Cebeci, Platon ve Aristoteles'in temsil ettiği klâsik kuramdan başlayarak, orta ve yakın çağların ve özellikle 20. yüzyılın metafor anlayışlarının birkaç farklı sınıflandırma içinde tanımlanabileceğini açıklar ve bu kuramların mutlak bir ayrımdan çok, bir bakış açısını ve vurguyu yansıtmakta olduğunu ekler.[41] Eke, bu sınıflandırmaları bize şu şekilde özetlemiştir:

1. *Farklı şeylerin ilişkisi kapsamında değerlendiren sınıflandırma*: Bu sınıflandırma üç ayrı yaklaşımı içinde barındırır. Bunlar:

1.1. Yerine Geçme (Substitution) Kuramı: Metaforun bir şeyin yerine, bir başka şeyin geçmesi durumu olduğunu savunan kuram,

1.2. Karşılaştırma (Comparison) Kuramı: Metaforun, iki şey arasındaki karşılaştırma durumuna ilişkin olduğunu savunan kuram,

1.3. Etkileşim (Interaction) Kuramı: Metaforun, kendisini oluşturan unsurlar arasındaki alışveriş sonucunda ortaya çıktığını savunan kuram.

2. Metaforun "sözcük" düzeyinde mi, "cümle" düzeyinde mi yoksa genel "söylem" düzeyinde mi olduğuna ilişkin bir ayrım fikrinden yola çıkan sınıflanma.

Bu sınıflandırmada ortaya çıkan temel sorun, metaforun yeni bir bilgi aktarıp aktarmadığı konusudur.

3. *Metaforun "dil"e ait bir unsur mu, yoksa genel olarak insan zihninin işleyişine ve "düşünce"ye ait bir unsur mu olduğu yolundaki sınıflandırma.*[42]

Yukarıda metafor yaklaşımlarının toplu bir şekilde değerlendirilmesi yapılmıştır. Metafor yaklaşımlarına değinilme sebebi, Ricoeur'ün metaforun oluşumunda duygu ve imgelemin yerine yönelik görüşüdür.

Oğuz Cebeci, metaforik süreç içerisinde duyguların yerini açıklamadan metafor kuramının tamamlanamayacağını ifade ettikten sonra, Ricoeur'ün görüşünü aktarır:

---

[41] Oğuz Cebeci, *age.,* s. 180-181.
[42] Nagehan Uçan Eke, *age.,* s.25.

Ricoeur'e göre, "duygu" sadece metaforun bilişsel yönünü reddeden kuramlarda yer edinmekle kalmamakta; hem duygu hem de imgelem metafora bağlı "etkileşim kuramı"nın da unsurları arasında yer almaktadır.[43]

Erdem, metaforun idrak dil biliminde bir konuşma figürü olduğu gibi, zihnî bir süreç olarak da kabul edildiğini ve bu sürecin, bir kavram alanından bir kavramın diğer bir alandan bir kavram üzerine haritasının çıkarılmasıyla gerçekleşen bir süreç olduğunu ifade etmekte[44] ve toplumdaki değeriyle birlikte metaforları konuşanların zihninde öyle kavramların var olduğunu ve metaforların iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için de o kavramın sosyo-kültürel olarak değerlerinin bilinmesinin gerekliliğinin altını çizmektedir.[45] Eke ise, metaforun bazı şeylerin isimlerinin söylenmesinin yasak olduğu toplumlarda geliştiğinin bilgisini bize Heinz Verner'in görüşünü aktararak vermektedir.[46]

George Lakoff ve Mark Johnson, metaforun genellikle sadece dilin tipikliği, daha çok kelimeler sorunu olarak görüldüğünü ve insanların çoğunun metaforsuz da kusursuz bir şekilde yaşamlarını devam ettirebileceğini düşündüklerinden bahsederler ve bunun aksine, metaforun günlük hayatta yalnızca dilde değil, düşüncede ve eylemde de yaygın olarak kullanıldığı yönünde bir anlayışları olduğundan söz ederler. Bu anlayışa göre, gündelik gerçekliklerimizi tarif etmede kavram sistemimizin merkezî bir rol oynadığını ileri sürerler.[47]

Lakoff ve Johnson'un bu ifadelerden sonra ileri sürdükleri en önemli iddia, insanın düşünme sürecinin geniş bir ölçüde metaforik olduğudur.[48]

---

[43] Oğuz Cebeci, *age.,* s. 175.
[44] Melek Erdem, *age.,* s. 20.
[45] Melek Erdem, *age.,* s.26.
[46] Nagehan Uçan Eke, *age.,* s. 59.
[47] George Lakoff- Mark Johnson, *age.,* s.27.
[48] George Lakoff- Mark Johnson, *age.,* s.30.

Yine onlara göre, bir terimin bir boyutunu diğerine göre kavrama olanağı veren metaforik sistematiklik, kavramın diğer boyutunu ise mecburi olarak gizlemektedir. [49]

Lakoff ve Johnson, bir kültürün en temel değerleri o kültürdeki en temel kavramların metaforik yapısıyla tutarlılık gösterdiğini, metafor ve kültürel tutarlılık başlığı altında vurgularlar.[50]

Eke, metaforun oluşma sürecini şu şekilde açıklamaktadır:

" Dilin imkânlarını sınırsız hâle getiren metaforlar, alışılmış kelime ve mânâ birliklerine, yeni ve özgün çağrışımlar yüklenmesi sonucu oluşurlar."[51]

1.4. METONİMİ, ÇOK ANLAMLILIK, BENZETME VE METAFOR İLİŞKİSİ

Metonimi; mecâz-ı mürsel, düzdeğişmece, ad aktarımı, gönderme mecâz olarak da adlandırılmaktadır. [52] Metonimi, bir kelimenin mecâzi anlamda, benzetme amacı gütmeden, başka bir varlık yerine kullanmasıyla meydana gelen edebî bir sanat olarak tanımlanır.

Lakoff ve Johnson'a göre metafor ve metonimi aynı türden süreçler değildir. Metafor, bir şeyi diğerine göre tasavvur etme tarzıdır ve en önemli işlevi anlamadır. Metoniminin işlevi referanstır ve bir şeyi diğerinin yerine geçecek şekilde kullanmaya olanak sağlar. Ancak metonimi yalnızca bir referans aracı işlevi görmez, anlamı sağlama işlevini de görür. Lakoff ve Johnson, metoniminin metaforla aynı

[49] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s. 35.
[50] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.50.
[51] Nagehan Uçan Eke, age., s.20.
[52] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.66.

amaçların bir kısmına hemen hemen aynı şekilde hizmet ettiğini, fakat atıfta bulunulan şeyin özel olarak bazı niteliklerine odaklanma olanağı sunduğunu ifade ederler. [53] Metonimik kavramların metaforik kavramlarla aynı tarzda bir sistematikliğe sahip olduklarını vurgularlar.[54]Metaforlar gibi metonimik kavramların da sadece dili değil, düşünceleri, davranışları ve eylemleri de yapıya kavuşturduğunu, metaforik kavramlar gibi metonimik kavramların da tecrübede temellendiğini dile getirirler.[55]

Aksan, farklı etkenlerle bir göstergenin gerçek anlamının yanı sıra yeni yeni kavramları da anlatır hâle gelmesine çokanlamlılık adının verildiğini belirtir. Çokanlamlılıkta göstergenin gerçek anlamını yitirmeden yan anlamlar kazandığını ve zamanla bunların unutulabileceği gibi yeni yan anlamlar kazanarak daha da zenginleşebileceğini ifade eder.[56]

Musa Demir, Batı kökenli metafor terimi Doğu kökenli istiâre arasında benzerliklerin bulunmasıyla birlikte mahiyet ve fonksiyon bakımlarından farklılıkların da bulunduğunu ifade eder ve bu farklılığın her iki medeniyetin algı, kavrama, düşünme ve yorumlama nokta-i nazarlarından, belirgin bir biçimde, Doğu'nun "sembolik"; Batının ise "kavramsal" bir düşünce yapısına sahip olduğu genel kanaatini desteklediğinden kaynaklandığını belirtir.[57]

Eke, metaforun yaygın türlerinden biri olan "concise metaphor (muhtasar metafor) un "Türkçede " teşbih-i beliğ" ile karşılandığını ve böylece istiâre/eğretileme tartışmasının dışında değerlendirildiğini belirtir. Benzetme unsurlarından yalnızca birinin kullanıldığı istiâre ile hem benzeyenin hem de kendisine benzetilenin kullanıldığı teşbih-i beliğ arasındaki farkın gözetildiğine dikkat çekerken, metaforun çoğu zaman teşbih-i beliğ örneklerini de kapsadığını dile

[53] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.68.
[54] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.71.
[55] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.72.
[56] Doğan Aksan, *Anlambilim: Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi,*4.Basım, Engin Yayınevi, Ankara 2006, s. 70-71.
[57] Musa Demir," Batı 'Metafor'u ve Doğu 'İstiâre'sinin Mukayeseli Olarak İncelenmesi", *Türkbilig, Sayı 18, 2009, s.79.*

getirir. Metafor yerine istiâre veya teşbih-i beliği kullanmanın sıkıntı yaratacağını söylerken, temel sorunun, bir kelimenin başka bir kelimeyle karşılanmaya çalışılması ve kelimelerin eşanlamlıymış gibi kullanılması noktasında olduğunu vurgular. İstiâre ve metaforun köken bakımından farklı mânâlara delalet ettiklerini belirtir ve metaforun yalnızca istiâreyi değil, teşbih-i beliği de içinde bulunduran kapsamlı bir terim olduğunun altını çizer.[58]

Eke; metafor, istiâre veya eğretilemenin çoğuz kez birbirlerinin yerine kullanıldıklarını, bu kavramların özelliklerinin iki ayrı nesne arasında bir anlam aktarımı barındırma noktasında birleştiklerinden bahsetmektedir. Fakat bu terimlerin içerik açısından tam olarak birbirlerini karşılamadıklarını da belirtmektedir.[59]

Aksan, benzetmeyi insanların anlatıma güç kazandırmak amacıyla, bazı nesneler, kavramlar arasında gördüğü yakınlıklardan, benzerliklerden faydalanarak bunlardan birini anlatırken ötekini de anması eğilimi olarak tanımlamakta ve her dilde, her insanın fazlasıyla kullandığı bu benzetmelerin yaygınlaştığında kişisel olmaktan çıkarak kalıplaştığını ve böylece sözvarlığının niteliğini kazandığını açıklamaktadır. Benzetmeleri aktarmaların ilk evresi olarak gören Aksan, metafor için "deyim aktarması" ifadesini kullanmaktadır.[60]

Gökhan Yavuz Demir, "Çevirenin Önsözü: Metafora Dönüş" başlığı altında *"... "metafor"un Türkçe karşılığı "istiare" yahut "eğretileme" değildir."* [61] diyerek bu konuya bir açıklık getirme tavrındadır. Demir, istiare kelimesinin "ödünç alma, bir kelimenin anlamını geçici olarak kullanma" anlamlarına geldiğini ve "istiarenin" kelime anlamının Türkçeye aktarımına ise "eğretileme" adının verildiğini ifade etmektedir.[62]

---

[58] Nagehan Uçan Eke, *age.,* s. 44-45.
[59] Nagehan Uçan Eke, *age.*,s.31.
[60] Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim,* 5. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s.183-187.
[61] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.14.
[62] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.14-15.

Demir, "… "*eğretileme" yahut "istiare"nin metaforun özünü ıskaladığı"*[63] şeklinde bir görüşe sahiptir. Metafor kelimesinin Grekçe "metaphora" dan gelen ve "bir yerden bir başka yere götürmek" anlamında olduğunu belirterek bu görüşünün dayanak noktasını vermekte ve buradaki anlamın "geçici, iğreti" anlamdan çok " köklü, kalıcı ve yeni bir anlam" olduğunu vurgulamaktadır.[64]

1.5. METAFOR TÜRLERİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Metafora dair çeşitli tasnifler yapılmıştır. Doğan Aksan, 1978 yılında yaptığı tasnifte metaforu üç gruba ayırmaktadır:

1) Edebi dildeki metaforlar,
2) Konuşma dilindeki metaforlar,
3) Özel dildeki (argo) metaforlar.[65]

Aksan, başka bir tasnifinde ise deyim aktarmaları ile ilgili şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

a) İnsandan doğaya aktarma: Kişileştirmeyi insandan doğaya aktarmanın bir türü olarak değerlendirir.

b) Doğadan insana aktarma: Örnekleri ilk olarak hayvan adlarının kullanımından başlatır. Özel dilde(argo),aşağılama amacı taşıyan sözlerde özellikle doğadaki nesnelerden faydalanıldığının örneklerini verdikten sonra, insanların hem

[63] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.15.
[64] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s. 15.
[65] Doğan Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, 2. Basım, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları:217, Ankara 1978, s. 124-130.

davranış hem de yaradılış özelliklerini belirlemek için sıfatların kullanıldığının örneklerini verir.

c) Doğadaki nesneler arasında aktarma: Hayvandan bitkiye, hayvandan hayvana, nesnelerden hayvana, nesnelerden bitkiye şeklindedir.

d) Somutlaştırma: Bu türü, soyut kavramların çeşitli duygu ve davranışların somut olarak dile getirilmesi olarak ifade eder. Böylece elle tutulur, canlı ve güçlü bir biçimde anlatım eğiliminden söz edilebileceğinin altını çizerek örnekler verir. Somutlaştırmanın büyük ölçüde görüldüğü dil öğelerinin deyimler olduğunu örnekler üzerinden belirtir.

e) Duyular arası aktarma: Bu türü farklı duyu alanlarına ait kavramların bir araya getirilerek canlı bir anlatım sağlanması olarak tanımlar.[66]

M. Kaya Bilgegil ise istiare konusuna iki bakış açısıyla yaklaşmaktadır:

1) Dilin olağan yapısına bağlı istiâreler,
2) İbdâ (yaratma) damgası taşıyan istiâreler.

Bilgegil, istiâreleri iki gruba ayırdıktan sonra, çeşitlerini de şu şekilde sınıflandırmaktadır:

A. Lâfzın tek veya çok oluşuna göre istiâre çeşitleri

1. Müfred istiâreler a) Açık (musarrah) istiâre, b) Kapalı (meknî) istiâre
2. Mürekkeb veya temsîlî istiâreler

[66] Doğan Aksan, *Anlambilim: Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi,*4.Basım, Engin Yayınevi, Ankara 2006, s.64-68, 113-120.

B. Tarafların bir şeyde birleşip birleşmemesine göre istiâre çeşitleri

1. Vifâkî istiâre,
2. İnâdî istiâre

C. Taraflara âit mülâyimlerin söylenip söylenmemesine göre istiâre çeşitleri

1. Mutlak istiâre,
2. Mücerred istiâre,
3. Müreşşah istiâre.

Ç. Câmî'in (toplayıcı) açık veya gizli oluşuna göre istiâre çeşitleri

1. Alışılmış istiâre,
2. Alışılmamış istiâre.

D. Câmi'in (toplayıcı) tarafların kavramında yer alıp almayışına göre istiâre çeşitleri

1. Sâde istiâre,
2. Süslü istiâre.

E. Taraflarla Câmi'in (toplayıcı) keyfiyetlerine göre istiâre çeşitleri:

Bilgegil, bu başlığa göre altı çeşit istiârenin var olduğundan söz etmiş ve bu çeşitleri belirtmiştir. Buna göre de istiâreyi üç gruba ayırmıştır:

1. Soyuttan (mücerret) somuta (müşahhas)
2. Somuttan (müşahhas) soyuta(mücerret)

3. Somuttan (müşahhas) somuta (müşahhas). [67]

Lakoff ve Johnson'a göre metaforlar; kavramsal, yönelim ve ontolojik metaforlar olmak üzere üç türdür. Çalışmada kullanılan tasnif modelinde yönelmeli ve ontolojik metaforlar hakkında yeterli bilgi verileceğinden dolayı bu bölümde sadece kavramsal metafora dair bilgilendirme yapılacaktır.

1.5.1.Kavramsal Metaforlar

Eke, kavramsal metaforlar hakkında şunları kaydetmektedir:

" *G. Lakoff ve M. Johnson'un geliştirdiği çağdaş metafor teorisinde " dilsel metafolar"ın mukabili olarak, birinin diğeri vasıtasıyla anlaşıldığı temelde iki kavram alanından oluşan metafora kavramsal metafor(conceptual metaphor) denir. G. Lakoff ve M. Johnson, "kavramsal metafor (metaforik kavram, bilişsel metafor, yapı metaforu)" ile "dilsel metafor (metaforik ifade)"u birbirinden ayırır. Kavramsal metaforlar soyut fikirlerdir. Dilsel metaforlar ise bu soyut fikirleri gerçekleştiren, hayata geçiren, dildeki ifadelerdir."*[68]

Lakoff ve Johnson, ZİHİN MAKİNEDİR metaforu ve çeşitli kişileştirme metaforlarından yola çıkılarak, mekânlaştırma metaforlarının özel terimlerle işlenebileceğini belirtirler. Zihin kavramını örnek göstererek ayrıntılı işlemeden onun bazı boyutlarının ön plana çıkarılacağını, diğer boyutlarının ise gizlemenin uygun araçlarının bulunmasına olanak tanınacağını ifade ederler. Lakoff ve Johnson'a göre, yapı metaforları, ifadelerinde de belirttikleri gibi böyle bir işlenmişliğin en zengin kaynaklarıdır. Yapı metaforlarının basit yönelim metaforlarında ve ontolojik metaforlarda yaptıkları gibi, yalnızca yönelim kavramlarıyla yaptıklarından çok daha fazla şeyi yapmalarına ve onlara atıfta bulunulmasına olanak tanıdığını söylerler. Ek

[67] M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri 1 Belâgat,* Sevinç Matbaası, Ankara 1980, s. 156-169.
[68] Nagehan Uçan Eke, *age.,* s.57.

olarak da büyük ölçüde yapıya kavuşmuş ve açıkça belirtilmiş bir kavramın, başka bir kavramı yapıya kavuşturmaya olanak sağladığını belirtirler.[69]

Lakoff ve Johnson, yapı metaforlarının da ontolojik ve yönelim metaforları gibi tecrübe içindeki sistematik ilişkilerde temellendiği görüşündedirler. Bu konuyu ZAMAN BİR KAYNAKTIR, EMEK BİR KAYNAKTIR ve RASYONEL TARTIŞMA SAVAŞTIR örnekleriyle ele alırlar ve bu yapı metaforlarının kuvvetli bir kültürel temeli olduğunu ifade ederler. Ancak yapı metaforlarının fiziksel ve kültürel tecrübede temellenmekle kalmayıp tecrübeyi ve eylemleri de etkilediğini dile getirirler.[70]

Eke'nin kavramsal metafor tespiti şöyledir:

" ... Görüldüğü gibi kavramsal metaforlar insanların temel deneyimlerinin zihinde biçimlenmiş hâlidir."[71]

1.6. DÜNYADA METAFOR ÇALIŞMALARI

Metafor üzerine çalışmaları Aristoteles'in *Poetica* adlı eseri başlatmıştır. O. Cebeci, metafor alanında çalışan isimleri şu şekilde kaydetmektedir:

Cebeci, metafor alanında çalışan önemli bir ismin Bacon olduğunu belirtir.[72]Metafor çalışmaları konusunda önemsenmesi gereken diğer bir ismin Kant olduğunu ifade eder.[73] Çağdaş metafor çalışmalarının öncü isimlerinden birinin de Susanne Langer olduğunu açıklarken, Langer'ın 1941 yılında yazdığı "Philosopy in a

[69] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*,s.97-98.
[70] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.98-105.
[71] Nagehan Uçan Eke, *age.*, s.57.
[72] Oğuz Cebeci, *age.*,s.29.
[73] Oğuz Cebeci, *age.*, s.36.

New Key" ve 1953 yılında yazdığı "Feeling and Form" adlı eserleriyle sembolik ve özellikle metafor konusundaki çalışmalara önemli katkılar sağladığını, "Çağdaş Felsefe ve Metafor" başlığı altında belirtir.[74] Marcus Hester'in "The Meaning of Poetic Metaphor" adlı eserinde "anlam"ın ne olduğunu ele alarak, imge, imgelem, ikon ve metafor konularını derinlemesine incelediğini ifade eder.[75] Max Black'in "Models and Metaphors" adlı eserinde "metafor kavramını kendi dönemine kadar geliştirilmiş olan kuramsal bilgiyi göz önünde tutarak değerlendiğini dile getirir.[76] Metafor çalışmalarına katkı sağlamış bir diğer önemli ismin Fransız felsefeci ve eleştirmen Paul Ricoeur olduğunu belirtirken, Riceour'ün "The Rule of Metaphor" adlı eserinde ise metafor çalışmalarını özellikle felsefe ve dilbilim açısından ele aldığını bildirir.[77]

Eke, metafor ve metonimi çalışmalarında önemli bir yere sahip olan bir diğer ismin Roman Jakobson olduğunu dile getirmektedir.[78]

Cebeci, çağdaş metafor çalışmalarına bakıldığında George Lakoff ve Mark Johnson'ın 1980'de yayımladıkları, *Metaphors We Live By* adlı eserin bir dönüm noktası oluşturduğunun altını çizer. Yazarların metafor üzerine yaptıkları bireysel çalışmalarının, ayrıca George Lakoff ve Mark Turner'ın ortak çalışmalarının, insan düşüncesinin yapılanmasını araştıran ve metaforu "dil ile sınırlı bir kavram olmaktan çıkarıp "insan düşüncesinin temel yapı taşı" olarak tanımlayan bir anlayışı ifade ettiğini kaydeder.[79]

[74] Oğuz Cebeci, *age.,* s. 58.
[75] Oğuz Cebeci, *age.,* s. 109.
[76] Oğuz Cebeci, *age.,* s.149.
[77] Oğuz Cebeci, *age.*,s.155.
[78] Nagehan Uçan Eke, *age.,* s. 23.
[79] Oğuz Cebeci, *age.,* s. 185.

1.7. TÜRKİYE'DE METAFOR ÇALIŞMALARI

Metafor konusu kapsamlı bir şekilde Doğan Aksan ve Kaya Bilgegil'in çalışmalarında ele alınmıştır. Doğan Aksan'ın çalışmalarına baktığımızda metafor için "deyim aktarması" ifadesini tercih ettiğini görürüz.

Kaya Bilgegil'in metafor konusunu ele aldığı eserin adı "*Edebiyat Bilgi ve Teorileri 1 Belâgat (1980)"*tır. Bilgegil; metaforu, "istiâre (metaphore) başlığı altında ele almıştır. Bilgegil'e göre metafor (istiâre) tarifi şu şekildedir:

" İstiâre bir şeyin ödünç verilmesini veyâ ödünç alınmış bir şeyin iâdesini istemektir. Edebiyatta, taraflarından biri kaldırılmış belîğ teşbîhe bu ad verilmektedir. Ayrıca fransızca yazılmış bâzı edebiyat kitapları, bizim beliğ teşbih sayacağımız sözleri de istiâre örneği gösteriyorlar. İstiâre yapılırken bir lafız mânâsını iâre yoluyla başka bir lafza bırakır; bir engel karine de, gerçek mânânn düşünülmesini önler. Böyle bir mânâ ödünç verilişini sağlayan ilgi ise benzerliktir."

"Buna göre, bir edebiyat san'atı olan istiâreyi şöyle tarif edebiliriz:"

"Arada bir engel karîne (karîne-i mâniʿa) bulunmak şartıyla, bir sözü, benzerlik ilgisiyle kendi mânâsı dışında kullanmak, istiâre adını alır."[80]

Bu çalışmaları, Melek Erdem'in " Türkmen Türkçesinde Metaforlar"[81], Bilge Karamehmet'in "Kuramsal İletişimde Metafor"[82], Oğuz Cebeci'nin "Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri"[83], Fatih Tepebaşılı'nın "Metafor Yazıları"[84],

[80] M. Kaya Bilgegil, *age.*, s.154.
[81] Melek Erdem, *Türkmen Türkçesinde Metaforlar,* KÖKSAV Tengrim Türklük Bilgisi Araştırmaları Dizisi:6, Ankara 2003.
[82] Bilge Karamehmet, *Kuramsal İletişimde Metafor*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012.
[83] Oğuz Cebeci, *Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri,* İthaki Yayınları, İstanbul 2013.
[84] Fatih Tepebaşılı, *Metafor Yazıları,* Çizgi Kitabevi, Konya 2013.

Mağfiret Kemal Yunusoğlu'nun " Budist Türk Çevresi Eserlerde Metaforlar"[85], ve Nagehan Uçan Eke'nin " Klâsik Türk Edebiyatında Metaforik Üslûp"[86] adlı eserleri takip etmiştir.

[85] Mağfiret Kemal Yunusoğlu, *Budist Türk Çevresi Eserlerde Metaforlar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016.
[86]Nagehan Uçan Eke, *Klâsik Türk Edebiyatında Metaforik Üslûp,* Akçağ Yayınları, Ankara 2017.

II. BÖLÜM

KAVRAM TÜRLERİ BAKIMINDAN METAFORLAR VE GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA'DA KULLANILAN TASNİF MODELİ

Çalışmada, Melek Erdem'in "Türkmen Türkçesinde Metaforlar" adlı kitabında kullandığı tasnif örnek alınmıştır.

Erdem, bu tasnif modelini Aksan'ın metaforlarla ilgili tasnifi ile Lakoff ve Johnson'un idrak semantiğindeki metafor yaklaşımından yola çıkarak oluşturmuştur.[87] Erdem'in tasnifi şu şekildedir:

1. Yönelmeli Metaforlar
2. Ontolojik Metaforlar
    1. Varlık ve Madde Metaforları
        1. Kaynağını cansız varlık ve maddelerden alan metaforlar
        2. Kaynağını hayvandan alan metaforlar
        3. Kaynağını bitkiden alan metaforlar
    2. Kişileştirme
    3. Kapsayıcı Metaforlar
        1. Yer Metaforları
        2. Görünebilir Alan Metaforları
        3. Olaylar, Hareketler, Faaliyetler ve Durumları Anlatan Metaforlar [88]

[87] Melek Erdem, *age.*, s.173-174.
[88] Melek Erdem, *age.*,s.175.

2.1. YÖNELMELİ METAFORLAR

Lakoff ve Johnson, bir kavramı diğerine göre yapıya kavuşturan metafor türü olan yapı metaforlarından başka, bir kavramı diğerine göre yapıya kavuşturmayan, bütün bir kavramlar sistemini diğer bir kavramlar sistemine göre organize eden bir metafor türünün daha olduğunu belirtirler ve bu türü "yönelim metaforları" olarak tanımlarlar. Bu adlandırmanın uzay ve mekân istikameti ile ilişkili olduğunu açıklarlar: içeri-dışarı, ön-arka, yukarı-aşağı vb. Bu metafora "MUTLU OLAN YUKARIDADIR" metaforunu örnek olarak verirler. Lakoff ve Johnson'a göre, bu yönelimler doğada fiziksel olsa da yönelim metaforları kültürden kültüre değişiklik gösterebilir. Bu görüşe bazı kültürlerde geleceğin önde, bazı kültürlerde ise arkada olduğunun örneğini verirler.[89]

2.2. ONTOLOJİK METAFORLAR

Lakoff ve Johnson'a göre, nasıl insanî uzay-mekân yönelimlerine ilişkin temel deneyimler yönelim metaforlarını meydana getiriyorsa, fiziksel nesneler ile deneyimlerin birleşmesinden de ontolojik metaforlar meydana gelir.[90] Bu durumu Lakoff ve Johnson şöyle ifade ederler:

" ... Tecrübelerimizi fiziksel nesneler ve tözlere göre kavrayışımız bize tecrübemizin unsurlarını ayırt etme ve onları somut entiteler olarak veya tek biçimli tözler olarak ele alma imkânı sağlar. Bir kere tecrübelerimizi entiteler ve tözler olarak tanıyabilirsek, onlar hakkında konuşabilir, onları kategorize edebilir,

[89] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.40-41.
[90] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.55.

gruplayabilir ve niceliklerini belirleyebiliriz- ve bu şekilde onlar hakkında düşünebiliriz."[91]

Ontolojik metaforlara "ZİHİN ENTİTEDİR" metaforunun iki örneği olan "ZİHİN MAKİNEDİR" ve ZİHİN KIRILGAN BİR NESNEDİR" metaforlarını örnek veren Lakoff ve Johnson, bu iki metaforun zihnî tecrübenin farklı boyutlarına odaklanmaya imkân sağladığını dile getirirler.[92]

2.2.1. Varlık Ve Madde Metaforları

Melek Erdem; soyut, anlatımı güç durumların, olayların, hareketlerin ve faaliyetlerin kaynakları varlıklar ve maddeler olan somut kavramlar vasıtasıyla dile getirilmesinin bir tür somutlaştırma olduğunu belirtir. Ontolojik metaforları da bu durumlara "varlıklar ve maddeler olarak bakış yolları" olarak görür.[93]

Erdem, varlık ve madde metaforlarını kendi içlerinde üç gruba ayırmaktadır:

1. Kaynağını cansız varlık ve maddelerden alan metaforlar,
2. Kaynağını hayvandan alan metaforlar,
3. Kaynağını bitkiden alan metaforlar.[94]

2.2.1.1 Kaynağını Cansız Varlık ve Maddelerden Alan Metaforlar

Erdem'e göre, bir nesnenin özelliklerinin çarpıcı başka bir nesne veya onun özellikleri ile anlatılması şeklinde bir şemalama ile dilde gerçek anlamda nesne (cansız şey) anlatan söz, başka bir nesneyi (cansız şeyi) estetik olarak adlandırmak

[91] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.54.
[92] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.57-58.
[93] Melek Erdem, *age.*, s.177.
[94] Melek Erdem, *age.*, s.178.

için metaforik kullanılır. Burada özellikle cansız somut nesnenin başka bir kavram üzerine şemalanması söz konusudur.[95]

Aksan ise konuya dilbilimci ve ruhbilimcilerce Yunanca kökenli *synesthesia* terimiyle adlandırılan duyular arasında aktarma türünün bazı dilcilerce "anlambilimsel yaratıcılık" olarak nitelenen deyim aktarması (metafor) içinde daha değişik bir nitelik gösterdiğini belirterek yaklaşır.[96]

Çalışmada tespit edilen " Hayat nişasta peltesi gibi hafif tatlımsı ve insanın insan yanını beslemeden akıp geçiyordu kıyı sitesinde." (*Geyikler, Annem ve Almanya*: 79/8) örneğinde kaynak alan nişasta peltesi, hedef alan ise hayattır. Bu cümleden HAYAT, NİŞASTA PELTESİDİR metaforuna ulaşılabilir. Kaynak alan cansız bir madde olduğu için, kaynağını cansız varlık ve maddelerden alan metaforlar tasnifine örnek oluşturmaktadır.

2.2.1.2. Kaynağını Hayvandan Alan Metaforlar

Hayvanlara özgü özelliklerin insanlara, diğer canlı varlıklara, cansız varlık ve maddelere aktarılmasıyla meydana gelen metaforlardır.

Çalışmada tespit edilen " Kanal vızıltıları içinde eriyip giderlerdi. Konuşmaları hep aynı tondaydı, öfkesiz ve sevinçsiz." (*Geyikler, Annem ve Almanya:* 23/21) örneğinde kaynak alan arı veya sinek, hedef alan ise kanaldır. KANAL, VIZILTI ÇIKARAN ARI veya SİNEKTİR metaforuna ulaşılabilir. Kaynak alanın hayvan olmasından hareketle, benzer örnekler kaynağını hayvandan alan metaforlar tasnifinde yer almaktadır.

---

[95] Melek Erdem, *age.*, s.178.
[96] Doğan Aksan, *Anlambilim: Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi,*4.Basım, Engin Yayınevi, Ankara 2006, s.68.

2.2.1.3. Kaynağını Bitkiden Alan Metaforlar

Bu tür metaforlar, bitki isimlerinin ve bitkilere özgü özelliklerin insana, hayvana, cansız varlık ve maddelere aktarılmasıyla ortaya çıkmaktadırlar.

Çalışmada tespit edilen " Gece nöbetlerinde arkadaşlarına olgun meyveler gibi sunduğu bütün uykular görünmez birer sicim olur; önce ellerine, sonra not tutan ellerine, sonra da bütün bedenine dolanırdı."(*Geyikler, Annem ve Almanya:* 34/31) örneğinde kaynak alan olgun meyve, hedef alan ise uykudur. Böyle bir kullanım UYKULAR, OLGUN MEYVELERDİR metaforunu meydana getirmektedir. Kaynak alanın bitki olması sebebiyle bu metafor örneği kaynağını bitkiden alan metafor tasnifinin içinde değerlendirildi.

2.2.2. KİŞİLEŞTİRME

Bilgegil, "Tahayyüle bağlı sanatlar" başlığı altında teşhiş (personnification)'e yer vermektedir. Bilgegil, teşhisi şöyle tanımlamaktadır:

"Teşhis; cansız, hassasiyetten mahrûm veyâ mücerret, tamamiyle zihnî bir varlığı maddî ve gerçek hüviyete kavuşturarak ona hassasiyet, hayâtiyet verme ve toplayıcı tâbirle onu insana has vasıflarla mümtâz kılma san'atıdır."[97]

Lakoff ve Johnson, kişileştirmeyi en açık ontolojik metaforlar olarak görürler ve fiziksel nesneyi ayırıcı kişi olarak belirleyen metaforlar olarak ifade ederler. Lakoff ve Johnson, kişileştirmenin tek bir üniter genel süreç olmadığını, her kişileştirmenin seçilen insanların özelliklerine göre farklılaşacağını dile getirirler.[98]

[97] M. Kaya Bilgegil, *age.*, s.209.
[98] George Lakoff- Mark Johnson, *age.*, s.63-64.

Aksan, kişileştirmeyi "İnsandan doğaya aktarma" başlığı altında ele almaktadır. Aksan'a göre kişileştirme, insandan tabiattaki varlıklara yapılan aktarmanın bir türüdür.[99]

Erdem, insan ve ona özgü özelliklerin kaynak alanı meydana getirdiği metaforları kendi içinde dört gruba ayırmaktadır:

1) İnsandan insana aktarma,
2) İnsandan cansız nesnelere aktarma
3) İnsandan hayvana aktarma
4) İnsandan bitkiye aktarma.[100]

2.2.2.1. İnsandan İnsana Aktarma

Bu tür aktarmalarda kaynak alanda insan, hedef alanda ise bir başka insan vardır.

Çalışmadaki " Anne açılış törenlerinde eline makas tutuşturulmuş acemi yöneticiler gibi aldı ilk lokmayı." (*Geyikler, Annem ve Almanya:*81/15) örneğinde, kaynak alan acemi yöneticiler, hedef alan ise Yusuf'un annesidir. O hâlde, YUSUF'UN ANNESİ ACEMİ YÖNETİCİDİR metaforundan bahsedilebilir. Kaynak alanın insan, hedef alanın yine bir insan olması sebebiyle benzer metafor örnekleri bu tasnife dâhil edildi.

2.2.2.2. İnsandan Cansız Nesnelere (Canlandırıcı-Antropomorfik)

Çalışmada kaynak alanda insanın, hedef alanda ise cansız nesnelerin yer aldığı örneklerin incelemesi bu tasnifte yapıldı. Örneğin; " Bir de kasabanın yaslandığı koca dağı azarlardı. Sabaha çıkarken siyahtan mora, mordan eflatuna,

[99] Doğan Aksan, *age.*, s.65.
[100] Melek Erdem, *age.*, s.234.

pembeye geçip sihirbazlık yaptığı için.” (*Geyikler, Annem ve Almanya:* 54/21) cümlesine baktığımızda kaynak alanın sihirbaz, hedef alanın ise dağ olduğunu görürüz. Böyle bir cümleden DAĞ SİHİRBAZDIR metaforuna ulaşmak mümkündür.

2.2.2.3. İnsandan Hayvana (Kişileştirme- Personification)

İnsana ait özelliklerin hayvanlara aktarılması söz konusudur.

“ Burası yeni bir yapı sayılır, anladık çevrede üç beş ağaçla biraz çiçek var ama bu örümcek böyle iklimlerin örümceği değil ki… Nasıl oldu? Nerden geldi? Niye böyle inliyor? Anlıyorum, benim ona ettiğim eziyeti ödetmek istiyor. Evet, evet bunu istiyor.” (*Geyikler, Annem ve Almanya:* 96/20) örneğinde kaynak alan insan, hedef alan ise örümcektir. Örnekte örümceğin ona yapılan eziyeti ödetebilecek durumda olan bir kimse gibi belirtilmesi, örümceği kişileştirmiştir. Bir hayvana, insana ait özelliğin aktarılması gerçekleştirildiğinden dolayı ÖRÜMCEK İNSANDIR metaforuna ulaşılabilir. Benzer örneklerin incelemesi bu tasnifte yapıldı.

2.2.2.4. İnsandan Bitkiye (Kişileştirme- Personification)

İnsana ait özelliklerin bitkilere aktarılması ile meydana gelirler.

Örneğin; “ Tarlaların ötesindeki çayırlık sonsuza dek yeşil serinliğini gönderecek bize.” (*Geyikler, Annem ve Almanya:* (17/21) cümlesinde kaynak alan insan, hedef alan ise çayırlıktır. Çayırlıktan rüzgâr ile gelen serinlik hissinin, çayırlık tarafından gönderildiğinden bahsedilmektedir. Göndermek eylemi, insana ait bir özellik iken çayırlığa aktarılmıştır. Buradan ÇAYIRLIK İNSANDIR metaforuna ulaşılabilir. Çalışmada bu örnekten başka insandan bitkiye metaforu tespit edilemedi.

2.3. KAPSAYICI METAFORLAR

Lakoff ve Johnson, kapsayıcı metaforları, " Taşıyıcı Metaforlar" başlığı altında örneklerle ifade ederler. Lakoff ve Johnson' göre kapsayıcı metaforlar, söylenilmek istenen şeyin kelimenin içinde gizlenmesidir.[101]

Erdem, kapsayıcı metaforları kendi içinde üç gruba ayırır:

1) Yer metaforları,
2) Görünebilir alan metaforları,
3) Olaylar, hareketler, faaliyetler ve durumlarla ilgili metaforlar.[102]

2.4. KAYNAĞINI SOYUT BİR KAVRAMDAN ALAN METAFORLAR (SOYUTLAMALAR)

Kaynak alanın soyut bir kavram olduğu metafor örneklerinin incelemesinde, Serap Özcan'ın "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur Adlı Eserinde Sıradışı Benzetmeler (Özgün Metaforlar)" başlığını taşıyan yüksek lisans tezindeki bu tasnif bize yol gösterici olmuştur.[103]

Aksan, her dilde yan anlamların genellikle dört doğrultuda göstergelere bağlandığını belirtmektedir. Aksan'ın bu konudaki sınıflaması şöyledir:

1. Somuta yeni somut anlamların eklenmesi,
2. Somuta yeni soyut anlamların eklenmesi,
3. Soyuta yeni soyut anlamların eklenmesi,

---

[101] George Lakoff- Mark Johnson, *age.,* s.59-62.
[102] Melek Erdem, *age.,* s.246.
[103] Serap Özcan, *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur Adlı Eserinde Sıradışı Benzetmeler(Özgün Metaforlar),* (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı,Türk Dili Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2010, s.31-32.

4. Soyuta yeni somut anlamların eklenmesi.[104]

Örneğin; " Okumaktan vazgeçişi kabullendiği anda kentin kalabalığı yığın yığın çörekleniyor, karabasan olup yükleniyordu üstüne." (*Geyikler, Annem ve Almanya*: 35/21) ifadesinde kaynak alan karabasan, hedef alan ise kalabalıktır. Karabasan, uyku hâlinde gerçekleşen ve insanda sıkıntı yaratan bir durumdur. Saliha'nın, okulu bırakmayı kabullendiği an yaşadığı durum sonucunda kalabalık ile karabasan arasında bir benzerlik sağlanmıştır. Kalabalığın Saliha'nın üzerine gelmesi ile karabasan arasında bir bağlantı kurulmuş ve bu metafor ortaya çıkmış olmalıdır. Buradan KALABALIK KARABASANDIR metaforuna ulaşılabilir. Kaynak alan soyut bir kavram olduğu için benzer metafor örnekleri bu tasnifte incelendi.

[104] Doğan Aksan, *Anlambilim: Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi,*4.Basım, Engin Yayınevi, Ankara 2006, s.60.

İNCELEME

GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA ADLI ESERDE TESPİT EDİLEN METAFORLAR

1. ONTOLOJİK METAFORLAR

1.1. VARLIK VE MADDE METAFORLARI

1.1.1. Kaynağını Cansız Varlık ve Maddelerden Alan Metaforlar

1. Daha neler konuşmadılar… **Babamın** Almanya'ya gittikten sonra iyice **bozulduğunu**, bize hiç para göndermediğini… neler neler… (12/14)

Kaynak alan: makine *hedef alan:* baba

Kız, burada annesi ve anneannesi arasında geçen konuşmaları dile getirmektedir. Babasının Almanya'ya gittikten sonra davranışlarının değiştiğinden bahsedilmektedir. Babanın görevini yerine getirmemesi, zamanla işlevini kaybetmiş bir makine ile ilişkilendirilebilir. İşlevini yerine getiremeyen makine bozulmuştur. Buradan hareketle, BABA, BOZULABİLEN BİR ARAÇTIR dolayısıyla BABA MAKİNEDİR metaforlarına ulaşmak mümkündür.

2. Anneannem, "Bu benim son öğüdümdü. Yarın uçakta olacaksın. Madem bu **ölçüde kararlısın**, hiç değilse erken yat, bilmediğin memleketlere uykusuz varma, gözün açık olsun" dedi ve iyi geceler dileyip yorganı başına çekti.(12/27)

Kaynak alan: ölçü *hedef alan:* düşünce

Anneanne, kızına eşinden boşanması konusunda öğütler vermektedir. Ancak kızı, Almanya'ya giderek eşine son bir şans daha vermeyi düşünmekte ve eğer olmazsa o zaman ayrılacağını söylemektedir. Anneanne, kızının bu düşüncesinde kararlı olduğunun farkındadır. Burada soyut bir kavram olan düşünce somutlaştırılarak bir ölçüye benzetilmiştir ve DÜŞÜNCE, ÖLÇÜLEBİLEN BİR MADDEDİR metaforu ortaya çıkmıştır.

3. Boğazıma dek tıkandım. Boynumdaki damar hiç böyle atmamıştı. Ağlamak istemiyorum. Ağlarsam burnum akacak, burnumu çekersem annem ağladığımı bilecek. (13/7)

Kaynak alan: kanal *hedef alan:* insan boğazı

Kız, burada üzüntüsünü ve çaresizliğini dile getirmek için "boğazıma dek tıkandım" ifadesini kullanmıştır. Tıkanmak, tıkanabilme özelliği olan (lavabo vb.) cansız varlıklara özgüdür. Kız da o cansız varlıklar gibi tıkanmıştır. Burada, insan boğazı ile kanal arasında bir ilişki söz konusudur. Bu durum neticesinde, İNSAN BOĞAZI, TIKANABİLEN BİR KANALDIR metaforuna ulaşılmaktadır.

4. Tutamıyordum kendimi. **Sel gibi** geliyordu gözlerimden **yaşlar**. Yastığım sırılsıklam oldu. (13/14)

Kaynak alan: sel *hedef alan:* gözyaşı

Kız, ağlamamak için çok direnmektedir. Ancak artık kendini tutamaz hâle gelmiştir. Bütün çabalarına rağmen ağlıyordur. Gözyaşları o kadar çok akmaktadır ki âdeta bir sele dönüşmüştür. Burada GÖZYAŞLARI SELDİR ve dolayısıyla ÇOK AĞLAMAK SELE KAPILMAKTIR metaforları söz konusudur.

5. Bir bilseniz neler etti o gece ayışığı, annemin yüzünü durmadan değiştirdi. Bir bakıyorum, **sisler buharlar içinde gibi** belli belirsiz. Bir bakıyorum bizim Çay'da yol yapılırken toprak altından çıkardıkları **kadın heykelinin yüzü gibi** kıpırtısız, dümdüz. Bir anneannemin yüzü gibi kırış kırış, bir gelinlik fotoğrafındaki gibi gülümsüyor… (13/33)

Kaynak alan: madde *hedef alan:* annenin yüzü
Kaynak alan: kadın heykelinin yüzü *hedef alan:* annenin yüzü

Kız, annesinin yüzüne vuran ay ışığının yansımalarından hareketle, annesinin nelere benzediğini ayırt etmeye çalışmaktadır. Bir an, annesinin yüzünü sisler ve buharlar içinde kalmış bir maddeye benzetmektedir. Buradan YÜZ, SİSLER VE BUHARLAR İÇİNDE KALMIŞ BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılmaktadır.

Bir an ise annenin yüzü kıpırtısız olma özelliğinden dolayı, heykel ile ilişki kurularak toprak altından çıkarılan kadın heykelinin yüzüne benzetilmektedir. Bu durumda, YÜZ, KADIN HEYKELİNİN YÜZÜDÜR ve ANNE HEYKELDİR metaforlarına ulaşılabilir.

6. Bu gözyaşları düşmanım benim. Onlarla savaşırken annemi seyredemiyorum. Oysa tek isteğim anneme doyasıya bakmak. **Pis gözyaşları,** kötü gözyaşları, yok olası gözyaşları, yarın istediğiniz kadar akın. Ama şimdi, bu gece rahat bırakın beni, **perde gibi** inmeyin gözlerime. (13/19)

Kaynak alan: madde *hedef alan:* gözyaşları
Kaynak alan: perde *hedef alan:* gözyaşları

Metinde, gözyaşları "pis" sıfatı ile ifade edilmektedir. Gözyaşları, temiz olmayan bir madde gibi düşünülmüştür. Bu durum, GÖZYAŞLARI, PİS BİR MADDEDİR metaforunu ortaya çıkarmıştır.

Art arda inen gözyaşları annesini seyretmesine engel olmuştur. Pencereye asılan perde nasıl dışarısını net görmeye engel oluyorsa gözyaşları da öyle engel olmuştur. Buradan GÖZYAŞLARI PERDEDİR metaforuna ulaşılır.

7. Hani gülün pembesi var ya, kokulu gülün pembesi, işte öyle baştan ayağa pembelik içinde kaldık. Sabahın alacasında iki pembe gül… Havada savrulan kucaklar dolusu gül yaprağı… Her bir yaprak camdan sızan **ışık oklarına** takılmış fır fır dönüyor. Gökten gül yaprağı yağıyor, annemin kokusu gül kokusu… annem,babam,ben, kardeşim el ele tutuşmuş dönüyoruz, giysilerimiz gül yaprağından. Yanaklarımıza gözlerimize gül yaprakları konuyor. Dönüyoruz, dönüyoruz… hepimiz gül yaprağıyız. **Sabah ışığı bir yanımızdan öte yanımıza geçiyor**, **hepimiz saydam pembeyiz**. (14/19)

Kaynak alan: ok	*hedef alan:* ışık
Kaynak alan: saydam madde	*hedef alan:* insan
Kaynak alan: saydam pembe	*hedef alan:* insan

Metinde gül yapraklarının camdan sızan ışık oklarına takılarak fır fır döndüğü belirtilmiştir. Işık ve ok kavramlarının bir arada kullanılması sıra dışı bir metafor oluşturmuştur. Burada sabah ışığının ince, kısa ve düz çizgiler şeklinde camdan içeri yansıması anlatılmak istenmiş olmalıdır. IŞIK OKTUR metaforuna ulaşılabilir.

Saydam madde, ışığı içinden geçirebilme özelliğine sahiptir. Burada kız ve ailesi maddeleştirilmiştir. Kız, kendini ve ailesini ışığı geçirebilen saydam pembe bir gül olarak görür. Böylelikle İNSAN, IŞIĞI GEÇİREBİLEN (SAYDAM) BİR MADDEDİR ve İNSAN, SAYDAM PEMBEDİR metaforları şeklinde ifade edilebilir.

8. Uzaktan, kıvrım kıvrım **parlak bir kemer gibi** gözüken, yakınlaştıkça çağıltısı insanın içini hoplatan bir **derenin** kenarına varmışız. (14/34)

Kaynak alan: parlak bir kemer *hedef alan:* dere

Dere, kıvrım kıvrım akar. Sert bir madde olan kemer de kıvrılır. Derenin kıvrım kıvrım akması ve suyun parlaması, uzaktan kıvrılmış parlak bir kemer gibi gözükmüştür. Akma özelliği olan dere, sert bir madde olan kemere benzetilmektedir. Böylelikle DERE, PARLAK BİR KEMERDİR metaforuna ulaşılır.

9. Geyikler altımdan kaçışıyorlar, sonra geri dönüp yeniden katılıyorlar oyuna. Ben ayaklarımı vurdukça sular havaya sıçrıyor**,** sular oynuyor, sular coşuyor, sular kahkaha atıyor… Suların kahkahası ovaya yayılıyor. Binlerce **küçük çıngırak aynı anda çalınmış gibi yankılanıyor kahkahalar.** (16/5)

Kaynak alan: çıngırak *hedef alan:* kahkaha

Kahkahaların yankılanmasında binlerce küçük çıngırağın aynı anda çalınması şeklinde bir benzerlik söz konusudur. KAHKAHA, AYNI ANDA ÇALINAN BİNLERCE KÜÇÜK ÇINGIRAKTIR metaforuna ulaşılabilir.

10. Ben bir **su damlası gibiyim** annemin yanında. Dereden kopup havaya sıçrayan haşarı bir su damlasıyım. Güçlü, neşeli, yok edilemez bir su damlasıyım. Durmadan akan **derenin** ve durmadan değişen **annemin bir parçasıyım.** Onlardan kopan ama onlardan **bağımsız bir damla**… (17/14)

Kaynak alan: su damlası *hedef alan:* kız
Kaynak alan: derenin bir parçası *hedef alan:* kız
Kaynak alan: annenin bir parçası *hedef alan:* kız
Kaynak alan: bağımsız bir damla *hedef alan:* kız

Kız, kendini dereden bir parça, dolayısıyla su damlası olarak görmektedir. Böylelikle DERE, BİR BÜTÜNDÜR ve KIZ, DEREDEN BİR PARÇADIR; KIZ, SU DAMLASIDIR metaforlarına ulaşmak mümkündür.

Bir önceki metaforlardan yola çıkılarak ANNE, BÜTÜN BİR MADDEDİR ve KIZ, ANNEDEN KOPAN BİR PARÇADIR metaforlarına ulaşılabilir.

11.Derenin akışı yavaşlıyor yavaşlıyor, **durgun bir süt gölü** oluyor. (17/33)

Kaynak alan: durgun bir süt gölü *hedef alan:* dere

Dere, akışının yavaşlaması açısından, durgunlaşmış bir süt gölünü düşündürmektedir. Bu uygunluklardan yola çıkılarak DERE, DURGUN BİR SÜT GÖLÜDÜR metaforuna ulaşılır.

12. Ben bir **su damlasıyım**. İnatçı bir su damlasıyım. Büyümek için **savaşacağım.** Mutlu düşleri gerçekleştirmek için **savaşacağım**. (18/8)

Kaynak alan: su damlası *hedef alan:* kız
Kaynak alan: savaş *hedef alan:* hayat

Kız, annesinin Almanya'ya gitmesinden üzüntü duymaktadır. Ağlamaya bir son vererek kendini inatçı bir su damlası olarak görmeye başlar. KIZ, SU DAMLASIDIR metaforunun tekrarlandığı görülür.

Savaş, bir mücadeledir. Hayat ise zorluklar ile mücadele etmeyi gerektirir. Hayat, bu bakımdan savaş ile benzerlik göstermiştir. Bu benzerlikten faydalanarak HAYAT SAVAŞTIR metaforuna ulaşmamız mümkündür.

13.Ters yönde akan kalabalığı yarıp geçmeye çabaladıkça birilerine çarpıyordu.(21/2)

Kaynak alan: akıcı bir madde *hedef alan:* kalabalık
Kaynak alan: bölünebilen bir madde *hedef alan:* kalabalık

Akmak, sıvı maddelerin bulunduğu yerden başka bir yere ilerlemesidir. Akmak eylemi, kalabalık kavramı ile ilişkili kullanılmıştır. KALABALIK, AKICI BİR MADDEDİR metaforuna ulaşmamız mümkündür.

"Kalabalığı yarıp geçmek" ifadesine bakıldığında ise KALABALIK, BÖLÜNEBİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılır.

14. Son günlerde dur durak bilmeden süren **iç çatışmaya** düşmüştü yine.(21/19)

Kaynak alan: iç çatışma *hedef alan:* düşünce karışıklığı

Saliha'nın son günlerde içinde bulunduğu durum, düşüncelerindeki karışıklık, "iç çatışma" kavramı ile ilişkilendirilmektedir. DÜŞÜNCEDEKİ KARIŞIKLIK, İÇ ÇATIŞMADIR metaforuna ulaşılabilir.

15. Geçirdiği son on dört **saat** saniyelerine dek **ayrışıyor**, ve her saniye daha önceki zaman kesitleriyle birleşerek **geçit yapıyordu kafasında**.(21/22)

Kaynak alan: bölünebilen bir madde *hedef alan:* saat
Kaynak alan: geçit yapmak *hedef alan:* hatırlama

Metinde saat, bölünebilen madde gibi ifade edilmektedir. SAAT, AYRIŞAN BİR MADDEDİR metaforu meydana gelmiştir.

Saliha'nın geçirdiği on dört saatin her dakikasını, her saniyesini zihninde canlandırması, " geçit yapıyordu kafasında" şeklinde ifade edildiğinden, HATIRLAMAK, GEÇİT YAPMAKTIR metaforuna ulaşırız.

16. Saliha, **nöbeti aktarmak** için sabırsızlanan ikinci servisten Bengü'yü kaldırdı, kulaklığını takıp onun yerine geçti. (22/12)

Kaynak alan: akıcı bir madde *hedef alan:* nöbet

Aktarmak, bir şeyi bir yerden, başka bir yere geçirmektir. Nöbet ise, aktarılma eylemine uygun olan bir madde gibi düşünülmüştür. Buradan yola çıkıldığında, NÖBET, AKICI BİR MADDEDİR metaforu meydana gelir.

17. Uzun bir süre soluklanmadan, **dikkati bölünmeden** daha doğrusu **dikkati** hiçbir şeyin üzerinde **toplanmadan** çalıştı.(22/24)

Kaynak alan: bölünebilen bir madde *hedef alan:* dikkat
Kaynak alan: toplanılabilen bir madde *hedef alan:* dikkat

Soyut bir kavram olan dikkat, bölünebilen ve bir şeyin üzerinde toplanabilen bir madde gibi belirtilmiştir. Bu kullanım sonucunda DİKKAT, BÖLÜNEBİLEN VE TOPLANABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

18. Zamanın, bulunduğu yerin, kişiliğinin boyutları silinip gitmişti. (23/1)

Kaynak alan: boyutu olan cisim *hedef alan:* zaman
Kaynak alan: boyutu olan cisim *hedef alan:* kişilik
Kaynak alan: madde(silinebilen) *hedef alan:* zaman
Kaynak alan: madde(silinebilen) *hedef alan:* kişilik

Boyut, cisimlere özgü bir kavramdır. Bu kavram, zaman ve kişilik kavramları ile eşleştirilerek maddeleştirme yoluna başvurulmuştur. ZAMAN VE KİŞİLİK, BOYUTU OLAN CİSİMLERDİR metaforu meydana gelmiştir.

Metinde silinmek eyleminin, zaman ve kişilik kavramları ile ilişkili kullanımı söz konusudur. ZAMAN VE KİŞİLİK, SİLİNEBİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

19. Mükerrem'in bir dirsek ötesinde Ankara kanallarında oturanlar hiç tınmadan sürdürüyorlardı çalışmalarını. Bunlar **işin yoğunluğunu** kaldırabilecek ölçüde deneyden geçmiş olanlardı. (23/14)

Kaynak alan: yoğun bir madde *hedef alan:* iş

Yoğunluk, yoğun maddeye ait bir kavramdır. İşin yoğunluğundan söz edildiğinden İŞ, YOĞUN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

20. Kanal vızıltıları içinde **eriyip giderlerdi.** Konuşmaları hep aynı tondaydı, öfkesiz ve sevinçsiz. (23/21)

Kaynak alan: eriyebilen madde *hedef alan:* insan

Erimek, katı madde iken bir etki sonucu sıvı hâle dönüşmektir. İnsan, katı maddeler gibi düşünülmüştür. İNSAN, ERİYEBİLEN KATI BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

21. Mükerrem, Esin, Saliha ve Nihal dinlenme molalarını aynı saate rastlatır, birlikte çıkarlardı üst kattaki **kantin bozuntusu salona**. Tanışıklıkları yeniydi ama iyice kaynaşmış, sürgit didişmeli bu ortamda **birbirlerinin sığınağı** olmuşlardı. (24/1)

Kaynak alan: kantin *hedef alan:* salon
Kaynak alan: sığınak *hedef alan:* insan

Mükerrem, Esin, Saliha ve Nihal'in dinlenme molalarında çıktıkları üst kattaki salon, "kantin bozuntusu" şeklinde ifade edilmektedir. SALON KANTİNDİR metaforuna ulaşılabilir.

Sığınak, sığınılacak yerdir. Mükerrem, Esin, Saliha ve Nihal'in aralarındaki ilişkinin derecesi belirtilmek için sığınak kavramı kullanılmaktadır. Kişilerin aralarındaki bu kaynaşma, sığınak kavramı ile ifade edildiğinden İNSAN SIĞINAKTIR metaforuna ulaşılabilir.

22. Saliha, bu çığırtkan kadını susturamayınca elindeki fişi çekiverdi. **Bağlantı kopmuştu**. (24/18)

Kaynak alan: kopabilen bir madde *hedef alan:* bağlantı

Saliha, konuşmayı sonlandırmak için fişi çekmiştir. Fişin çekilmesiyle aralarındaki iletişim sona ermiştir. Konuşmanın son bulması "bağlantı kopmuştu" şeklinde ifade edildiğinden, bağlantı, bir yerinden ikiye ayrılan bir madde gibi düşünülmüştür. Bu uygunluktan yola çıkıldığında, BAĞLANTI, KOPABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılır.

23. Saliha, bu çığırtkan kadını susturamayınca elindeki fişi çekiverdi. Bağlantı kopmuştu. Oh… biraz da kendi kendine bağırsın hanfendi! Fişi başka bir aboneyi yanıtlamak üzere deliğe sokarken dili kasıldı kaldı. Başını hafifçe sıkan, iki ucunda kulaklıklar olan demir çember cereyan kaçırmıştı yine. **Ağzı bir anda keçeleşti**.(24/18)

Kaynak alan: keçe *hedef alan:* Saliha'nın ağzı

Başka bir aboneyi yanıtlamak için fişi deliğe soktuğu anda, Saliha'yı elektrik çarpmıştır. Çarpmayla birlikte dili kasılıp kalmıştır. Dişlerindeki kamaşma, "keçeleşti" şeklinde ifade edilmektedir. SALİHA'NIN AĞZI, KEÇEDİR metaforuna ulaşmak mümkündür.

24. Yine de hiç tanımadığı insanlarla konuşmak çok hoşuna gitmişti. Kendisinin tam tersi rahat konuşanlar, **seslerine oyun katarak konuşan kadınlar,** üst perdeden "kızım" diyen erkekler, "ama hanfendi" diye yaltaklananlar, **kendilerine yüksek fiyat biçip bunu seslerine ekleyenler, Türkçe'yi bölgesel renklerle konuşanlar**, insanda dertleşme isteği uyandıran yakın sesler… Her yanıt verişte sesin sahibini şekillendirmeye çalışırdı. Konuşmanın hızına göre çeşit çeşit yüzler, evler, işyerleri, görmediği kentler **canlanır sönerdi kafasında. Sonsuz bir geziye çıkmış gibiydi.** (25/2)

Kaynak alan: oyun *hedef alan:* tonlama
Kaynak alan: fiyatı olan bir şey *hedef alan:* insan
Kaynak alan: kalite *hedef alan:* ses
Kaynak alan: bölgesel renk *hedef alan:* ağız
Kaynak alan: ışık *hedef alan:* düşünce
Kaynak alan: gezi *hedef alan:* zihindeki görüntüler

Metinde " seslerine oyun katarak konuşan kadınlar" ifadesinden yola çıkılarak TONLAMA OYUNDUR metaforuna ulaşılabilir. " Kendilerine yüksek fiyat biçip bunu seslerine ekleyenler" ifadesinde ise insan, fiyatı olan bir şey gibi düşünülmüştür. İNSAN, FİYATI OLAN BİR ŞEYDİR ve SES KALİTEDİR metaforlarına ulaşılabilir. Ağız, belirli yerleşim bölgelerine özgü konuşma dilidir. Bu kavram, metinde bölgesel renk şeklinde belirtilmektedir. AĞIZ, BÖLGESEL RENKTİR metaforuna ulaşılabilir. "Konuşmanın hızına göre çeşit çeşit yüzler, evler,

iş yerleri, görmediği kentler canlanır sönerdi kafasında.” cümlesinde ise, Saliha’nın sesin sahibini zihninde şekillendirmeye çalıştığı ifade edilmektedir. Soyut bir kavram olan düşünce, ışığa benzetilerek somutlaştırma yoluna gidilmiştir. ZİHİNDEKİ DÜŞÜNCELER, IŞIKTIR metaforuna ulaşılabilir. Bu düşünceler sonucunda zihinde oluşan görüntüler, sonsuz bir geziye çıkmak gibi düşünülmüştür. ZİHİNDEKİ GÖRÜNTÜLER, SONSUZ BİR GEZİDİR metaforuna ulaşılabilir.

25. Sonra otomatlaştı. Beyniyle ağzı birbirinden koptu. Sesler yalnızca sesti artık. Yalvarıyor, bağırıyor, emrediyor, alay ediyor ama herhangi bir kişiliği aktarmıyorlardı. Canları yoktu. Sestiler, o kadar.(25/16)

Kaynak alan: otomat *hedef alan:* Saliha

Otomat, elektrikli araçlara verilen bir adlandırmadır. Saliha’nın düşünmeden konuştuğuna vurgu yapılmak istendiğinden bu benzetme yapılmış olmalıdır. SALİHA OTOMATTIR metaforu meydana gelmiştir.

26. Saliha, kendi fiş koçanından da iki tane koparıp büfeye gitti. Sandviç ve çayları getirdiğinde Mükerrem söylenip duruyordu. “Ne biçim insan bunlar? Bir yandan verim kontrolü yaparlar, bir yandan **işin en yoğun sırasında konuşmayı kesip** öğüt veriyor havalarda gözdağı verirler. Yetti artık bırakacağım bu işi.”(25/28)

Kaynak alan: yoğun bir madde *hedef alan:* iş
Kaynak alan: kesilebilen madde *hedef alan:* konuşma

Burada İŞ, YOĞUN BİR MADDEDİR metaforu tekrarlanmaktadır. Konuşmanın sonlandırılması, kesme işi ile ilişkilendirilmiş ve konuşma maddeleştirilmiştir. Bu durumda, KONUŞMA, KESİLEBİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

27. Öfkenin tadına varıyordu Saliha. (26/1)

Kaynak alan: yiyecek *hedef alan:* öfke

Soyut bir kavram olan öfke, tadına varılabilen bir yiyecek gibi düşünülerek somutlama yapılmıştır. ÖFKE YİYECEKTİR metaforu ortaya çıkmıştır.

28. Afyon kanalı iyice bozuldu. Vızıltıları duysan uzayla haberleşiyorum sanırsın, **beynimi un ufak edip dağıtacak bu sesler**.(26/26)

Kaynak alan: parçalayıcı bir madde *hedef alan:* ses
Kaynak alan: un ufak olabilen bir madde *hedef alan:* beyin

Metinde ses ve beynin maddeleştirilmesi söz konusudur. İşitme duyumuzla algılayabildiğimiz ses, beyni un ufak edip parçalayacak şekilde belirtilmektedir. Bu anlatımdan hareket ettiğimizde SES, PARÇALAYICI BİR MADDEDİR ve BEYİN, SES TARAFINDAN UN UFAK EDİLİP PARÇALANABİLEN BİR MADDEDİR metaforları meydana gelir.

29. İki saat önceki **keskin işyeri havası** yumuşamış, **evimsi bir gariplik** sarmıştı her yanı.(27/8)

Kaynak alan: keskin bir madde *hedef alan:* iş yeri havası
Kaynak alan: ev *hedef alan:* iş yeri

İş yerindeki gergin ortam, keskinlik kavramı ile belirtilmiştir. Burada bir somutlaştırma söz konusudur. Keskinlik, kesici maddelere ait bir özelliktir ve bu özellik, iş yeri havasına ait bir özellik gibi gösterilmiştir. Bu ifadeden yola çıkıldığında İŞ YERİ HAVASI, KESKİN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

Mükerrem ile Saliha, merdivenin dönemecinde yatakhaneye çıkanlarla karşılaşmaktadırlar ve salona girdiklerinde iş yeri havasının gittiğini, yerine ev hâlinin geldiğini görmektedirler. İŞ YERİ EVDİR metaforuna ulaşılabilir.

30. Mükerrem iki saat daha çalışacağı Afyon pozisyonuna doğru isteksiz yürürken **Saliha** 03'e oturdu. Yarım saatlik mola**, tazelenmesine** yetmişti.(27/16)

Kaynak alan: yiyecek *hedef alan:* Saliha

Taze, bayatlamamış ve bozulmamış yiyecekler için kullanılan bir sıfattır. Saliha, bu ifadede bir yiyecek gibi düşünülmektedir. Bu anlatımdan hareket ettiğimizde, SALİHA YİYECEKTİR metaforuna ulaşırız.

31. Saliha kasılıp kaldı. Ağustosun ıssızında çalı dibinde kıstırılmışçasına ürkmüştü. Az önce verdiği sözde durup **sinirlerini bozmamaya** çabalıyordu.(27/32)

Kaynak alan: makine *hedef alan:* sinir

Makine, arızalandığında işlevini yerine getiremez. İnsanın da psikolojik durumunun iyi olmadığını belirtmek için "sinir bozulması" ifadesi kullanılır. Sinir sistemi ile makine arasında bir benzerlik sağlandığından, SİNİR, BOZULABİLEN BİR ARAÇTIR dolayısıyla SİNİR MAKİNEDİR metaforu ortaya çıkmıştır.

32. On abonenin kızgın bağırışına dayanırdı ya, bu tanımadığı erkek seslerinin saldırısı öldürüyordu onu. Bir değil, beş değil, her gece nöbetinde **boşaltıyorlardı yapışkan isteklerini** kulaklarına. (28/17)

Kaynak alan: sıvı madde *hedef alan:* istek
Kaynak alan: yapışkan bir madde *hedef alan:* istek

Soyut bir kavram olan istek, boşaltılabilen sıvı bir madde gibi belirtilmektedir. Ayrıca sıvı bir madde gibi belirtilen isteğin, yapışkan gibi olduğu da ifade edilmektedir. Kısacası soyut bir kavram olan istekten, somut bir kavrammış gibi bahsedilmektedir. İSTEK, SIVI VE YAPIŞKAN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

33. Arkada Gebze pozisyonunda oturan çilli Feray'ın **kahkahası sohbeti kesip dağıttı**.(28/24)

Kaynak alan: kesici bir alet	*hedef alan:* kahkaha
Kaynak alan: kesilebilen bir madde	*hedef alan:* sohbet
Kaynak alan: dağılabilen bir madde	*hedef alan:* sohbet

İşitme duyusuna yönelik bir kavram olan kahkaha, dokunma duyusuna yönelik kesici bir alet olarak düşünülmüştür. Kahkaha, sohbeti kesebilen kesici bir alet gibi, sohbet ise kesilebilen bir maddeymiş gibi belirtilmiştir. Bu ifadeler, KAHKAHA, KESİCİ BİR ALETTİR ve SOHBET, KESİLEBİLEN VE DAĞILABİLEN BİR MADDEDİR metaforlarına ulaşmamızı sağlar.

34. Bak, ona de ki, **İstanbul alayı sevmezmiş de. Feray, "İstanbul**" diye kendinden söz ediyordu. Çalışılan merkezin adıyla çağrılmak daha resmi bir tavır sayılıyordu.(29/14)

Kaynak alan: İstanbul	*hedef alan:* Feray

Feray, kendini İstanbul ile özdeşleştirmektedir. FERAY, İSTANBULDUR metaforuna ulaşılabilir.

35.03'ten toplu bir **alkış patladı**. Herkes kutluyordu Feray'ı. (29/21)

Kaynak alan: patlayabilen bir madde *hedef alan:* alkış

Patlama sesi, patlayabilen maddelere ait bir özelliktir. El çırpma sonucu meydana gelen alkış sesine patlayabilen madde özelliği aktarılmıştır. ALKIŞ, PATLAYABİLEN BİR MADDEDİR metaforu meydana gelmiştir.

36. En önemlisi, her an tetikte olunacak ve farkında değilmiş gibi davranarak aniden kenara çekilinecek, karşıdan gelen adamın dirseği böğrünü değil **boşluğu delecek.**(30/8)

Kaynak alan: delinebilen bir madde *hedef alan:* boşluk

Metinde, boşluk kavramının maddeleştirilmesi söz konusudur. BOŞLUK, DELİNEBİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

37.Çoğu kez böyle **dipsiz temelsiz dostluk türkülerine** dalmışken, karanlığın iyice korkusuzlaştırdığı yorgun ama aç ve tetik bir adamın çimdiğini yememek için en uygun yerden geçmeyi hesaplardı.(30/29)

Kaynak alan: bina *hedef alan:* dostluk türküleri

Burada dostluk türkülerinin ne zaman ve kim tarafından söylendiğinin belli olmadığı ifade edilmek istenmiştir. Dostluk türküleri temeli atılmamış bir binayı çağrıştırmaktadır. DOSTLUK TÜRKÜLERİ, DİPSİZ TEMELSİZ BİR BİNADIR metaforu ortaya çıkmaktadır.

38.Yüreği yumuşayıp ufalanmaya başladı. "Ağlamayın Emel Abla, ağlamayın" diye geçirdi içinden. (31/28)

Kaynak alan: ufalanabilen bir madde *hedef alan:* Saliha'nın yüreği

Metindeki bu ifade şekli, SALİHA'NIN YÜREĞİ, YUMUŞAYIP UFALANABİLEN BİR MADDEDİR metaforunu meydana getirmiştir.

39. Onca genç kadının yattığı odada **ağır bir koku** vardı.(32/27)

Kaynak alan: ağır bir madde *hedef alan:* koku

Ağırlık, maddeye ait bir özelliktir. Her maddenin kendine özgü belirli bir ağırlığı vardır. Dokunma duyusu ile algılayabildiğimiz ağırlık, koklama duyumuza ait bir kavram olan koku ile ilişkilendirilerek duyular arası aktarım yapılmıştır. KOKU, AĞIR BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

40. Ah şu Edib'anım bir gececik olsun **horultuyu kesiverse**. Ayaklarının ucuna basarak iki bölme öteye gitti, karyolayı hafifçe sarstı.(33/3)

Kaynak alan: kesilebilen bir madde *hedef alan:* horultu

Kesilme, maddeye ait bir özellik iken horultu ile ilişkilendirilmiştir. İşitme duyusuyla algılanan horultunun kesilebilen bir madde gibi ifade edildiğini görüyoruz. Bu durumda, HORULTU, KESİLEBİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılır.

41. Edibe Hanım her gece sardığı koca bigudiler yüzünden yüzükoyun yatıyordu. **Bal mumu sarılığındaki yüzünü** kaldırıp " Sağ ol, rahatım" dedi ve o daha yatağına dönmeden horlamaya başladı. En iyisi aşağıya çalışma salonuna dönmekti. Kalkıp giyindi. **Öfkeden çatlayacaktı.** Yatakhaneden sessizce çıktı. Herkes uyur, sen uyuyamazsın eserikli kız. Dayanaklı olacakmış… Zor dayanırsın bu

gidişle. Şimdi uyuyamazsın, çünkü yarın derste uyuyacaksın. Kendine yakıştırdığı eserikli sıfatı **öfkesini yumuşatıverdi**, ozan Yunus'u çağrıştırıyordu. (33/8)

Kaynak alan: bal mumu	*hedef alan:* yüz
Kaynak alan: çatlayabilen bir madde	*hedef alan:* Saliha
Kaynak alan: yumuşayabilen bir madde	*hedef alan:* öfke

Bal mumu, arıların petek yapabilmek için salgıladıkları sarı bir maddedir. Edibe Hanım'ın yüzü ise rengi bakımından bal mumu sarılığına benzetilmektedir. EDİBE HANIM'IN YÜZÜ BAL MUMUDUR metaforu meydana gelmiştir.

Saliha'nın ise çatlayabilen bir madde gibi düşünülerek maddeleştirilmesi söz konusudur. SALİHA, ÇATLAYABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

Soyut bir kavram olan öfke, yumuşayabilen bir maddeye benzetilerek somutlaştırılmıştır. Buradan hareketle ÖFKE, YUMUŞAYABİLEN BİR MADDEDİR metaforu kurulmuştur.

42. – Kıza bak kıza, inek gibi esniyor.

Bu sözlerin ardından dört delikanlının **kahkahası aynı anda patladı.** Saliha unutmuştu onları. Önce afalladı, sonra etrafına bakındı; onlardan ve kendinden başka kimseler yoktu vagonda. Yeni yolcu gelmemişti. Evet… esneyen kendiydi. Coşkulu bir gülme aldı içini. Esneyen Saliha'yı, laf atılmasından ürken Saliha'yı onların gözüyle seyrediyordu. Kitabını açtı, yüzünü gizleyecek biçimde tutup sarsıla sarsıla gülmeye başladı. "İnek gibi…" Delikanlılar bu umulmadık davranış karşısında utandılar, benzetmeyi yapan tek başına bir sıra öteye, Saliha'nın göremeyeceği köşeye kaydı. Ağırbaşlılıkla **işin iyice sulanmasını** önlemeye çabalıyordu.(34/5)

Kaynak alan: patlayabilen bir madde *hedef alan:* kahkaha
Kaynak alan: sulanabilen bir madde *hedef alan:* iş

Patlama sesi, çok gürültü çıkaran, dikkat çekici bir sestir. Metinde patlamak eyleminin kahkaha üzerine aktarıldığını görmekteyiz. Yüksek sesle gülme şekli olan kahkaha ile patlama özelliği olan madde arasında bir bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Bu uygun durum KAHKAHA, PATLAYABİLEN BİR MADDEDİR metaforunu meydana getirir.

İnek benzetmesi sonucunda ortaya çıkan laubaliliği belirtmek için "işin sulanması" ifadesi kullanılmıştır. Burada bir maddeleştirme gerçekleşmiştir. İŞ, SULANABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

43. Gelgelelim projeksiyon faslı başlayıp **ışıklar sönünce zorlu bir savaşa girmesi** gerekirdi. (34/27)

Kaynak alan: savaş *hedef alan:* ışık sönmesi

Saliha'nın ışıkların sönmesi ile uyku hâlinin başlayacağı ve bu hâlin onu zor durumda bırakacağı anlatılmak istenmiş olmalıdır. Bu durum IŞIKLARIN SÖNMESİ, ZORLU BİR SAVAŞA GİRMEKTİR metaforunu meydana getirir.

44. Gece nöbetinde arkadaşlarına olgun meyveler gibi sunduğu bütün **uykular görünmez birer sicim** olur; önce gözlerine, sonra not tutan ellerine, sonra da bütün bedenine dolanırdı.(34/ 31)

Kaynak alan: görünmez bir sicim *hedef alan:* uyku

Saliha'nın uykusuzluğunun ders zamanlarında yarattığı etki anlatılmak istenmektedir. Uykusuzluğunun ders dinlemesine engel olması, bedenine dolanan bir sicimi çağrıştırmaktadır. UYKU, GÖRÜNMEZ BİR SİCİMDİR metaforuna ulaşılabilir.

45. "Özverideki büyüye kaptırıyorsun kendini Saliha Hanım." **İç çatışması** hep bu cümleyle başlıyordu son günlerde. (35/10)

Kaynak alan: iç çatışma *hedef alan:* düşünce karışıklığı

Saliha'nın düşüncelerindeki karışıklık, içinde gerçekleşen bir çatışmaya benzemektedir. DÜŞÜNCEDEKİ KARIŞIKLIK, İÇ ÇATIŞMADIR metaforuna ulaşılabilir.

46. Biraz olsun azalsa para sıkıntıları, babasının **emeklilik çöküntüsü** hafiflemez miydi? (35/18)

Kaynak alan: bina *hedef alan:* emeklilik

Çökme durumunun soyut bir kavram olan emeklilik üzerine aktarıldığını görmekteyiz. Maddi durumun kötüye gitmesi, çöküntü kavramı ile ifade edildiğinden dolayı zihnimizde bir bina canlanmaktadır. Para sıkıntısı çekmek ile bina çöküşü arasında bir eşleşme sağlanmış ve EMEKLİLİK BİNADIR metaforu oluşmuştur.

47. Bir türlü durulmuyordu **içindeki çatışma**. (35/21)

Kaynak alan: iç çatışma *hedef alan:* düşünce karışıklığı

DÜŞÜNCEKİ KARIŞIKLIK, İÇ ÇATIŞMADIR metaforunun tekrarlandığını görmekteyiz.

48. Bu **koca kalabalığa eklenmiş yeni bir parçasın**, **eklemeliğin** her yanından akıyor. Kalabalık içindeki gerçek yerini bir türlü saptayamıyorsun. Sen sabah treninden boşalanların bir parçası mısın, yoksa gördüklerinin bir parçası mı? Hatta aileden biri misin? **Sen bir karmasın Saliha Hanım**. Ne tam onlardan birisin ne de onlardan ayrı. (35/29)

Kaynak alan: bütün — *hedef alan:* kalabalık
Kaynak alan: kalabalığın bir parçası — *hedef alan:* Saliha
Kaynak alan: karma bir şey — *hedef alan:* Saliha

İstanbul, Saliha'nın memleketi değildir. Küçük bir kentten buraya gelmiştir. Bu şehre yabancıdır. Bu ayrıntılardan yola çıkıldığında, KALABALIK BİR BÜTÜNDÜR, SALİHA, KALABALIĞIN BİR PARÇASIDIR ve SALİHA KARMADIR metaforlarına ulaşmak mümkündür.

49. Kararını verdi. Nöbet düzenine uygun ek bir iş arayacaktı. Belki bir trikotaj makinesi, belki eve getirilen dikişlerden, ne bulabilirse… **Öğrenmenin başka yolları** da bulunurdu elbet. Kim bilir.(36/34)

Kaynak alan: yol — *hedef alan:* öğrenme

Saliha kendine uygun ek bir iş arayacaktır. Aklına bazı fikirler gelmektedir ve bu fikirlere değişik iş seçenekleri de eklemeyi düşünmektedir. İş seçeneklerini araştırma ile yol arasında bir bağlantı kurulmuş ve ÖĞRENME YOLDUR metaforu ortaya çıkmıştır.

50. İnerken delikanlılara şöyle bir göz attı. **Ateşli bir maç tartışmasına** girişmişlerdi.(37/7)

Kaynak alan: alev *hedef alan:* tartışma

Trendeki delikanlıların heyecanlı bir şekilde maç üzerine konuşmaları " ateşli bir maç tartışması" şeklinde ifade edilmiştir. Coşkulu olan bu tartışmanın yükselen bir alev ile ilişkilendirilmesinden, TARTIŞMA ALEVDİR metaforuna ulaşılabilir.

51. İkisi orada, göçerlerin gözü önünde karşılaştığında **her şey**, **herkes** donuklaştı, **silik bir resme** dönüştü. (41/6)

Kaynak alan: silik bir resim *hedef alan:* her şey
Kaynak alan: silik bir resim *hedef alan:* herkes

Metinde adam ile kadının karşılaştığı anda her şeyin ve herkesin donuklaştığından ve silik bir resme dönüştüğünden bahsedilmiştir. Burada adam ile kadının o an, kendilerinin dışında gözlerinin başka bir şey görmediği ifade edilmeye çalışılmış olmalıdır. Böyle bir kullanım ise HER ŞEY ve HERKES SİLİK BİR RESİMDİR metaforunu doğurur.

52. Her yana yayılan **sarı yalnızlık katmanları** aralarındaki bir karışlık boşluğu da kaplamıştı.(42/1)

Kaynak alan: sarı yalnızlık katmanları *hedef alan:* çöl

Burada çölün ıssızlığına ve sadeliğine vurgu yapılmak istenmiştir. Bu sebepten dolayı da çöl " sarı yalnızlık katmanları" şeklinde belirtilmiştir. Çölün sarı yalnızlık katmanlarına benzetilmesiyle çölün maddeleştirilmesi gerçekleşmiştir. Bu

kullanımdan hareket ettiğimizde, ÇÖLLER, SARI YALNIZLIK KATMANLARIDIR metaforu karşımıza çıkar.

53. Adamın gözlerindeki kızılımsı sarılıklar tepelerin rengine karıştı. Karıştıkça bir yaklaştı, bir uzaklaştı, yaklaştı uzaklaştı, ne olduklarını anlayamadan uzaklık gitgide büyüdü. Korkuyorlardı. Bütün güçlerini gözlerinde toplamaya, birbirlerini gözden yitirmemeye çabalıyorlardı. Olmadı. **Sonunda noktalaştılar.** (42/4)

Kaynak alan: nokta *hedef alan:* insan

Nokta, boyut bakımından oldukça küçük olan işarete verilen bir isimdir. Metinde adam ile kadının birbirlerini göremez hâle gelecek kadar birbirilerinden uzaklaşmalarından ve görüş açılarının daraldığından bahsedilmiştir. Adam ile kadının uzaklıklarının artmasıyla nokta şeklini aldıkları ifade edildiğinden, maddeleştirmeye başvurulmuş ve insanın gözden kaybolması hâlinde bir noktaya benzediği belirtilerek İNSAN NOKTADIR metaforu meydana gelmiştir.

54. Hayatın coşkusu aralarından akmıştı hep. Ve onlar akışın dışında kalmışlardı. Taze somunların buğusuyla, ovulmuş ahşap merdivenlerin kokusuyla, söylenmemiş sözcüklerle doluydu bu akış. **İkisi bu koca nehrin** iki yakasında oturmuş, laf yetiştirmişlerdi birbirlerine, yalnızca laf… Binlerce dokunuş nehrin içinde kaldı. Yaratılmış, yaratılacak, yaşanmış, yaşanacak, her şey gümbür gümbür dönerek gitti aralarından.(42/15)

Kaynak alan: nehir *hedef alan:* hayatın coşkusu

Soyut bir kavram olan hayatın coşkusu, akma özelliğine sahip bir nehre benzetilerek somutlaştırma yoluna başvurulmuştur. Zamanın ilerlemesi belirtilmek istendiğinden akmak eyleminin tercih edildiği söylenebilir. Metindeki bu

kullanımdan yola çıkıldığında somutlaştırılarak oluşturulan HAYATIN COŞKUSU NEHİRDİR metaforuna ulaşırız.

55. Adam, **mavi damarlar boyunca yürüyen sütün** basıncısını bir başkasında yokladı.(42/24)

Kaynak alan: süt *hedef alan:* kan

Metinde "mavi damarlar boyunca yürüyen süt" ifadesine baktığımızda, iki sıvının ilişkilendirildiğini görmekteyiz. İki sıvıdan birinin, diğerinin rolünü üstlenmesi bakımından bir kullanım, KAN SÜTTÜR metaforunu ortaya çıkarmıştır.

56. Yağmur patlamalarından önceki **elektrikli, oynak havaları** cumba önündeki kerevette diz dize karşılayamadılar, tanışıklıkları burdandı. (42/31)

Kaynak alan: elektrikli, oynak hava *hedef alan:* şimşek

Şimşek, bir bulutun ya da iki bulutun arasındaki etki ile gerçekleşen elektrik aktarımı durumunda meydana gelen çizgi şeklindeki ışıklı yansımadır. Şimşek kavramının "elektrikli, oynak hava" olarak kullanımından hareketle, ışığın hareketli durumda olduğuna vurgu yapılmak istendiği düşünülebilir. Bu uygun durumdan yola çıkıldığında ŞİMŞEK ELEKTRİKLİ, OYNAK HAVADIR metaforu meydana gelir.

57. Sabahın bir seherinde binip bir trene- Haydar-paşa-Kurtalan-oturup karşı karşıya, **biri solgun ay tenli**, biri çakır ela, cebi köstekli… önce ayaktan elden, gözleye gözleye, sonra gözden kulaktan hafif hafif yoklaya yoklaya girişmediler sohbete.(43/14)

Kaynak alan: ay *hedef alan:* insan teni

Burada solgun durumda olan beyaz bir ten ile ayın beyazlığı arasında bir ilişkilendirme yapılmıştır. İnsan teni, renk bakımından aya benzetilmiştir. Bu durumda İNSAN TENİ AYDIR metaforuna ulaşılır.

58. Korkuyu insan mı üretir, **acı** nasıl **tükenir**? .. (44/11)

Kaynak alan: tükenebilen bir şey *hedef alan:* acı

Tükenmek, var olmamak, bitmiş durumda olmaktır. Metinde ise " acı tükenmesi" durumundan söz edilir. Soyut bir kavram olan acıya, tükenebilme durumu olan madde özelliği aktarılarak somutlama yapılmıştır ve acı, tükenebilen bir şey (para vb.) olarak ifade edilmiştir. Acının nasıl son bulacağı sorusu, ACI, TÜKENEBİLEN BİR ŞEYDİR metaforunu ortaya çıkarmıştır.

59. Sözcükler… Sözcükler dolandı, sözcükler **resim** oldu, sözcükler **ses** oldu.(44/20)

Kaynak alan: resim *hedef alan:* sözcük

Kaynak alan: ses *hedef alan:* sözcük

Metinde " sözcükler resim oldu" ifadesinden sözcüklerin adam ile kadının zihninde bir resim oluşturduğu çıkarımına ulaşabiliriz. Yine aynı şekilde "sözcükler ses oldu" ifadesinde de benzer bir kullanım vardır. Sözcüklerin ağızdan çıktığı anda sesin duyulmasının, sözcükleri sese dönüştürdüğü belirtilmek istenmiş olmalıdır. Bu cümlelerden hareket ettiğimizde SÖZCÜKLER, RESİMDİR ve SÖZCÜKLER, SESTİR metaforlarına ulaşılabilir.

60. Alanlarda insanlar vurulurken el ele değildiler. Birlikte vurulup, birlikte **tatmadılar ağır yaraların ılık uyuşukluğunu**, sonra **keskin acılarını**…(44/25)

Kaynak alan: yiyecek *hedef alan:* yara
Kaynak alan: keskin bir madde *hedef alan:* acı

Metinde vurulma sonucu vücutta oluşan yaranın acısını aynı anda hissetmiş olma durumu belirtilmek istenirken bunun yerine, " birlikte tatmadılar ağır yaraların ılık uyuşukluğunu" ifadesi, yaranın bir yiyecek olarak görüldüğünü gösterir. Çünkü tatma eylemi denildiğinde akla ilk gelen şey yiyecektir. Bu ifade şekli ise YARA YİYECEKTİR metaforunu ortaya çıkarmaktadır.

" Keskin acı" ifadesine bakıldığında, dokunma duyusuna ait bir özelliğin tatma duyusuna aktarılarak duyular arası aktarım yapıldığı görülür. Yaranın vücutta yarattığı acının şiddetinin vurgulanması için keskin kavramı kullanılmış olmalıdır. Acıya keskinlik özelliği aktarıldığından ACI KESKİN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılır.

61. Birlikte ölmediler hiç.
Ölüm aralarında kaldı,
Öylece…
Orta yerde…
Beğenen seçti aldı,
Tek bir sözcük etmeden. (44/28)

Kaynak alan: cansız bir nesne *hedef alan:* ölüm

Burada "beğenen seçti aldı" ifadesine bakıldığında ölümün seçip alınabilecek bir nesne olarak kullanıldığını görmekteyiz. Ölüm, para ile satın alınabilecek bir şey olarak belirtilmiştir. Nasıl bir nesne bir kişi tarafından satın alınabiliyorsa ölümün de o nesneler gibi tercih edilip alınabilen bir şey olarak ifade edilmesi, ÖLÜM CANSIZ BİR NESNEDİR metaforunu ortaya çıkarır.

62. Sana gelirken hareketleri ağırlaşmış Halise değildim; sevgisi, özlemi **bahar** gibi **patlamış** Halise yürüyordu içimde.(47/7)

Kaynak alan: patlayabilen bir madde *hedef alan:* bahar

Çiçeklerin açması, ağaçların yeşillenmesi baharın geldiğinin göstergesidir. Fırıncı Şükriye'yi ziyarete giderken Halise'nin içinde oluşan sevinç, " sevgisi, özlemi bahar gibi patlamış" şeklinde belirtilmiştir. Bahar gelince çiçeklerin açması ve doğanın birdenbire yeşile bürünmesi ile bir maddenin patlaması arasında bir ilgi kurulduğu söylenebilir. Patlamak, patlayabilen maddelere ait bir özelliktir. Metinde ise baharın patlayabilme özelliği olan bir maddeymiş gibi kullanıldığını görmekteyiz. Bu ifadeden yola çıkıldığında BAHAR PATLAYABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılır.

63. Yumuşak yumuşak seni nasıl sevdiysem öyle **sevgim** gibi ağlayacağım.(49/18)

Kaynak alan: yumuşak bir madde *hedef alan:* sevgi

Yumuşak, sert olmayan maddeler için kullanılan bir sıfattır. Burada, Halise'nin Şükriye ablayı içten ve hissederek sevmesi anlatılmak istenmiştir. Metindeki kullanım sonucunda, sevgi, dokunulduğunda yumuşaklık hissi veren bir madde olarak görülmüştür. Buradan, soyut bir kavramın somutlaştırılması şeklinde oluşan SEVGİ, YUMUŞAK BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

64. Anladığıma göre sen hesap dışıymışsın, **köşeye atılan kitaplar gibi**…(50/14)

Kaynak alan: kitap *hedef alan:* Şükriye abla

Okunmayan ve bir tarafa gereksiz diye koyulan kitaplar vardır. Şükriye ablanın umursanmayan ve söyledikleri dikkate alınmayan bir kimse olması, metinde köşeye atılan kitaplara benzetilmiştir. Bu durumda, ŞÜKRİYE ABLA, KÖŞEYE ATILAN BİR KİTAPTIR metaforuna ulaşmak mümkündür.

65. İkimiz de kalktık ayağa, bir havlu getirdi, musluğun yerini gösterdi; "Seccadeyi **yatak odasına** yayıyorum" dedi. Aptes alıp girdim. **Kuyu gibi**, ışıksız, rutubetli bir yer.(51/1)

Kaynak alan: kuyu *hedef alan:* yatak odası

Kuyu, derinliği ve karanlığı ile ön plana çıkan bir çukurdur. Halise'nin yatak odasına girdiğinde odanın karanlık ve rutubetli olması onda kuyuyu çağrıştırmıştır. YATAK ODASI KUYUDUR metaforu ortaya çıkmıştır.

66. Oğlum gibi rahat değilim. Son yıllarda sanki o benim büyüğüm. Sabahları saçlarımı okşar, "Güvercin anam benim" diye öper işe giderken. Saçlarım iyice aklandı da ak güvercinlere benzermişim o yüzden. Duyuyor musun Şükriye Abla? **Ben, o kumral şelale saçlı genç kız**, bir zamanların üç çocuk anası Halise Hanımı, şimdi oğlumun kızı oldum. Hoşlanıyorum bundan. Anasız büyümenin gediği kapanmıyor demek.(51/19)

Kaynak alan: şelale *hedef alan:* saç

Burada Halise, gençliğinde saçlarının kumral ve şelale gibi olduğundan bahsetmektedir. Şelale ifadesinin kullanımındaki kasıt, saçın uzunluğu ve dalgalı olmasının vurgulanmak istenmesi olmalıdır. Halise'nin dalgalı saçlarının sırtına dökülüşü ile şelalenin akışı arasında bir bağlantı kurulduğunu görüyoruz. Bu bağlantıdan, SAÇ ŞELALEDİR metaforuna ulaşılabilir.

67. Düşüncelerim de öyle, kesintisiz harıl harıl **akıyorlar** kafamda. (51/33)

Kaynak alan: akıcı bir madde *hedef alan:* düşünce

Düşüncelerinin sürekli Halise'nin zihnini meşgul ettiği belirtilmek istenmiştir. Bu durum ifade edilmek istenirken ise "akmak" eylemi tercih edilmiştir. Akmak eylemi, akıcı maddelere aittir ve bu eylem düşünceye ait bir eylemmiş gibi gösterilmiştir. DÜŞÜNCE, AKICI BİR MADDEDİR metaforu oluşmuştur.

68. Fırının kızıllığında terden ışıldayan yüzün, bey babamın geceleri okuduğu tarih kitaplarından, Urkuç Nine'nin anlattığı bütün masallardan daha çoğunu anlatırdı bana. Ya da dinlediklerimi senin **yüzünde** yeniden **üretirdim**.(52/32)

Kaynak alan: tezgâh *hedef alan:* yüz

Halise, fırıncı Şükriye'nin terli yüzüne baktığında aklına bey babasının geceleri okuduğu tarih kitapları ve Urkuç Nine'nin anlattığı masallar gelmektedir. Halise'nin Şükriye ablayı bu hâlde görünce onun yüzünde o tarih kitaplarını ve masal kahramanlarını çağrıştırdığını kanıtlayan ifadeler paragrafın ortasında mevcuttur. Halise'nin dinlediklerini Şükriye ablanın yüzüne bakınca canlandırması, " ya da dinlediklerimi senin yüzünde yeniden üretirdim" şeklinde belirtildiğinden yüz, üzerinde üretim yapılan bir tezgâh ile benzerlik göstermiştir. YÜZ, ÜZERİNDE ÜRETİM YAPILAN BİR TEZGÂHTIR metaforu meydana gelmiştir.

69. İnsanların beraberliğini, iç içeliğini sezdirir, **yalnızlıklar tuz buz olur dağılır** giderdi. (55/3)

Kaynak alan: tuz buz olabilen madde *hedef alan:* yalnızlık

Tuz buz olmak, kırılabilen (cam, porselen vb.) maddelere ait bir özelliktir. İnsanların beraber olması ile yalnızlığın yok olması anlatılmak istenmiştir. Tuz buz olmak deyiminin kullanılması ile soyut bir kavram olan yalnızlık, maddeleştirilmiştir. YALNIZLIK, TUZ BUZ OLABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

70. Koca **ülke** baştan başa **ölüler evi** ablam. (56/20)

Kaynak alan: ölüler evi *hedef alan:* ülke

Burada ülkede birçok yas tutan ve ağlayan insanın olması ile ölü evi arasında ilişkilendirme yapılmıştır. ÜLKE ÖLÜLER EVİDİR metaforu meydana gelmiştir.

71. Bana **ZAMAN**'dan söz etme. Onu **dilim dilim bölüp**, her bir parçayı ayrı ayrı ezberleyen düzenli, iş bilir, akıllı insanlardan değilim. (61/1)

Kaynak alan: bölünebilen bir madde *hedef alan:* zaman

Bölünebilme, maddeye ait bir özelliktir. Ancak metinde bölünme özelliğinin zamana ait bir özellik olarak kullanıldığını görüyoruz. Zamanı planlı bir şekilde kullanmaya vurgu yapmak için böyle bir ifadeye yer verildiği söylenebilir. Zamanın maddeleştirilmesi yoluna gidildiğinden dolayı da ZAMAN, BÖLÜNEBİLEN BİR MADDEDİR metaforu ortaya çıkmıştır.

72. Gülümseyerek okşuyordun ağır bedeninden aşağıya sarkan kemerin keten dokumasını, arada bir kafandaki çetin düşüncelere çatıyordun kaşlarını ve kemerin **ipek püsküllerini** avuçluyordun güç ararcasına… sonra **ipeğin parmaklarının arasından akışını** izliyordun ya, düşüncen **püsküllerin su gibi akışkanlığıyla** yıldızlar arasında gidip geliyordu hani… (61/7)

Kaynak alan: akıcı bir madde *hedef alan:* ipek püskül

Akışkanlık, sıvı maddelerin özelliğidir. Metinde ise kemerin ipek püsküllerinin su gibi akışkan olduğundan söz edilmiştir. İpek kumaşa dokunulduğunda duyulan kayganlık hissi ile akıcılık arasında bir ilişkilendirme gerçekleştirilmiştir. İpeğin elden kayışı ifade edilmek istenmiş olmalıdır ki böyle bir anlatım yolu tercih edilmiştir. Bu benzerlik, İPEK PÜSKÜL, AKICI BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılmasını sağlamıştır.

73. Hani, Ninova'da tablet arşivinden ayrılmaz olmuştun… sana özel izin verilmişti, istediklerini alıp evine götürebiliyordun. **Daracık odan** tavana dek tabletle dolmuştu. **Hücrede gibi** yaşıyordun, günde sekiz saat mi, yirmi beş saat mi, durmadan okuyordun, yalnız acıkınca ve susayınca çıkıyordun ya **hücrenden**…(61/24)

Kaynak alan: hücre *hedef alan:* oda

Burada odanın tabletlerle dolu olması sebebinden doğan bir benzerlik söz konusudur. Odanın küçük olması ve her yerin tabletlerle kaplı olması belirtilmektedir. Kahramanımızın günün çoğunu bu dar odada geçirmesi, hücrede yaşayan insanları düşündürmüştür. DAR ODADA YAŞAMAK, HÜCREDE YAŞAMAKTIR metaforuna ulaşılabilir.

74. Yüzün incelmiş ve sararmış, **bal gözlerinin** altı çökmüştü. Ama içleri… **En harlı ocaklardan daha yalımlıydı**. Seni gören tutkuyu görmüş olurdu, sana dokunan tutkuya dokunmuş olurdu. Bilmek… bilmek… daha da bilmek. Tablet yığınları eridikçe büyüyordu **gözlerinin alevi.** (62/22)

Kaynak alan: bal *hedef alan:* göz
Kaynak alan: yanan bir madde *hedef alan:* göz

Kahramanımızın dar bir odada günlerini okuyarak geçirmesi sonucunda gözlerinde yorgunluk meydana gelmiştir. Ela gözlü olan kahraman, bal gözlü olarak nitelendirilmiştir. Bu benzerlik renkten kaynaklanmaktadır. GÖZ BALDIR metaforuna ulaşılır.

Kahramanımızın bal gözlerinin içi yorgunluktan dolayı kızarmış ve kanlanmıştır. Bunu "en harlı ocaklardan daha yalımlıydı" ifadesinden de anlamak mümkündür. Tabletlerin okunarak azalışı, gözlerinde daha da kırmızılık meydana getirmektedir. Göz ile yanan madde arasında bir benzerlik kurulmuştur ve "gözlerinin alevi" olarak metinde geçen ifade şeklinden GÖZ, YANAN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

75. Ben seni **gözlerindeki yangından** da beter yakacağım. (63/10)

Kaynak alan: yanan bir madde *hedef alan:* göz

Burada GÖZ, YANAN BİR MADDEDİR metaforunun tekrarlandığını görüyoruz.

76. " Nedir bu yoksul yaşam, neden olur demezsin babamın tekliflerine? Tek kızını bu **daracık hücreye** kapamaya hangi baba yüreği razı gelir? . Hadi, olur de de bitsin bu çeki. Babamın serveti hepimize yeter." (63/12)

Kaynak alan: hücre *hedef alan:* oda

Tekrarlanan diğer bir metafor da DAR ODADA YAŞAMAK, HÜCREDE YAŞAMAKTIR metaforudur.

77. Sevdiğinin gül yüzü **eritirdi direnme gücünü**. (63/17)

Kaynak alan: eriyebilen bir madde *hedef alan:* güç

Erimek, katı madde iken bir etki sonucu sıvı hâle dönüşmektir. Ancak burada direnme gücünün eridiğinden söz edilir. Soyut bir kavram olan direnme gücü, somut duruma getirilirmiştir ve maddeleşme gerçekleşmiştir. Sevdiğinin yüzünü görmesi ile direnme gücünün kaybolduğu anlatılmak istenmiş olmalıdır. Bu şekilde bir kullanım, DİRENME GÜCÜ, ERİYEBİLEN BİR MADDEDİR metaforunu meydana getirir.

78. " Dur hele, yarın olsun" diye savınca onu başından ve yeniden dalınca tabletlerin dünyasına, ne onun **yay kaşları**, duru teni, ne babası, ne de onu başkalarına kaptırma korkusu kalırdı içinde. (63/18)

Kaynak alan: yay *hedef alan:* kaş

Kahramanımızın sevgilisinin kaşlarının biçimi yayı çağrıştırmaktadır. Burada kaşın maddeleşmesi söz konusu olduğundan KAŞ YAYDIR metaforuna ulaşılabilir.

79. Daha önce yaratılıp çiviyazısında sonsuzlaştıran güzellikler ve geleceğin ipuçları öylesine döndürür ki başını**, sen, sen olmaktan çıkıp yazılanların kendisi** olurdun. Tabletteki el izlerimle okşardım seni. (63/21)

Kaynak alan: yazılanlar *hedef alan:* insan

Kahramanımızın tabletleri okurken o dönemin dünyasında gibi kendini hissetmesi ve geleceğe dair yeni bilgiler elde etmek için de tabletlere yoğunlaşması belirtilmek istenmiş olmalıdır ki " sen, sen olmaktan çıkıp yazılanların kendisi olurdun" şeklindeki ifade bu durumu kanıtlamaktadır. Metindeki bu ifade şekli, İNSAN, TABLETTE YAZILANLARDIR metaforuna ulaşılmasını sağlamıştır.

80. Bir gün, bir kerhanede kostak bir kadınla karşılaştın. Kadın, öylece **akıp geçen günlerinden** yakınıyor, bir yandan da yakınmayı yediremeyip kendine, alaya alıyordu olup biteni. (63/29)

Kaynak alan: akıcı bir madde *hedef alan:* gün

Zamanın ilerlediğinin belirtilmesi için akmak eyleminin kullanımına başvurulmuştur. Günün geçici olması, akıp giden sıvı bir maddeyi çağrıştırmış olmalıdır. Bu uygun durumdan yola çıkıldığında GÜN, AKICI BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılır.

81. İşte ben, bütün pislikleri, kuşkuyu, aşağılamayı **pürüzsüz bir sevince** dönüştüren o kahkahalardaydım. Duyamazdın beni. (64/25)

Kaynak alan: pürüzsüz bir madde *hedef alan:* sevinç

Pürüz, yüzeyin girintili çıkıntılı olma durumudur. Soyut bir kavram olan sevince, pürüzsüz durumda olma özelliği verilmiştir. Böylelikle sevinç, pürüzsüz bir yüzeye benzemiştir. Sevincin kusursuz bir şekilde yaşanması ifade edilmek istenmiş olmalıdır. Metindeki anlatımdan SEVİNÇ, PÜRÜZSÜZ BİR MADDEDİR metaforuna ulaşmak mümkün görünmektedir.

82. Bedeninin içinde **nokta oluncaya dek** büzüldün ve saklandın. (65/21)

Kaynak alan: nokta *hedef alan:* yaşlı adam

Metinde yaşlı adamın kadının karşısında utanç duyması, "bedeninin içinde nokta oluncaya dek büzüldün ve saklandın" ifadesi ile karşılanmıştır. Böylelikle maddeleştirmeye başvurulmuş ve YAŞLI ADAM, NOKTADIR metaforuna ulaşılmıştır.

83. Ve o **rüyayı tatmak** sonun oldu, yangının oldu, felaketin oldu. **Bir rüyada eriyip yok oldun.** Rüyalarda çoğaldın. (65/28)

Kaynak alan: yiyecek *hedef alan:* rüya
Kaynak alan: eriyebilen bir madde *hedef alan:* insan(yaşlı adam)

Burada soyut bir kavram olan rüyanın, tadı alınabilecek bir yiyecek gibi kullanıldığını görmekteyiz. Rüyayı yaşar gibi olmak, metinde tatmak eylemi ile karşılanmıştır. Bu durum sonucunda ise RÜYA YİYECEKTİR metaforu meydana gelmiştir.

Rüyayı gerçekmiş gibi yaşama ve rüyanın etkisinde kalma durumunun da metinde "eriyip yok olmak" şeklinde geçtiğine tanık olmaktayız. Erimek, maddeye ait bir özelliktir ve bu özelliğin insana aktarıldığı görülmektedir. Buradan ilerlediğimizde YAŞLI ADAM, ERİYEBİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşabiliriz.

84. Pencerelerdeki küçük porselen tokmaklara uzanan çocukluk elleri ve çocukluğunun pırpırlarını yeniden duymak… **Sayısız ucu olan duygular esintiler**… (69/9)

Kaynak alan: ucu olan bir madde *hedef alan:* duygu, esinti

Uç, nesnelerin son ve sivri kısmıdır. Ancak metne bakıldığında duygunun sayısız ucu olduğundan söz edildiğini görüyoruz. Duygu sayısız ucu olan bir madde gibi düşünülmüştür. Birden çok duyguya kapılma hissi ifade edilmek istenmiş olmalıdır ki "sayısız ucu olan duygular esintiler" ifadesi tercih edilmiştir. Buradan da DUYGU, UCU OLAN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

Ardından yine metne baktığımızda sayısız ucu olduğu belirtilen bir diğer şeyin de esintiler olduğunu görüyoruz. Esinti, hafif bir şekilde hissedebildiğimiz yeldir. Ancak esintinin de maddeleştirilmesi söz konusudur. Bir önceki metafordan

yola çıkıldığında ESİNTİ, UCU OLAN BİR MADDEDİR metaforuna da ulaşabiliriz.

85. Fırladı yataktan, karısının yanındaki pencereyi açtı. Ödemiş Dağları'nın oradan **mavi-mor ışık yumakları**, kuş cıvıltıları ve **taptaze bir hava aktı** odaya. (69/12)

Kaynak alan: iplik, yün vb. şey	*hedef alan:* ışık
Kaynak alan: akıcı bir madde	*hedef alan:* hava
Kaynak alan: bayatlayabilen bir şey	*hedef alan:* hava

Yumak, şekli yuvarlak olan iplik, yün vb. şeylere verilen bir isimdir. Ancak bu isim mavi-mor renkte ışıklara aktarılmıştır. Işık maddeleştirilerek yumak olarak düşünülmüştür. Ödemiş Dağları'nın oradan ışıkların birbirine karışmış bir şekilde yansıması anlatılmak istenmiş olmalıdır. IŞIK YUMAKTIR metaforu meydana getirilmiştir.

Pencerenin açılması ile odaya temiz bir havanın esmesi ifade edilmek istenmiş olmalıdır ki akmak eylemine başvurulmuştur. Bu durum havanın akıcı bir madde gibi düşünülmesine yol açmıştır. Bu uygunluktan HAVA, AKICI BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir. Ayrıca "taptaze bir hava" ifadesine baktığımızda yukarıda da açıkladığımız üzere pencerenin açılmasından kaynaklı odaya temiz bir havanın girmesi vurgulanmak istendiğinden dolayı bu anlatıma başvurulduğunu söyleyebiliriz. Taptaze olma durumu, çok taze yiyeceklere özgüdür. Oksijen dolu bir havanın odaya girmesi ile taptaze yiyecekler arasında ilişkilendirme yapıldığından, HAVA YİYECEKTİR metaforuna ulaşılabilir.

86. Ağır ağır yaşlılık uykusuna dalıyordu kasaba. Baharda, portakal çiçekleri ve kabarmış toprak kokusundan, kışın portakal, mandalina, turunç kokularından baygın düşüyordu. Bahçelerin yeşilini koyultan yağmurlarda apaklaşmış arnavut kaldırımlarına çok az insan ayağı değiyordu. Yazlarıysa incir

kokuları ve arı vızıltıları içinde **eriyip buharlaşıyordu**. **İzmir'den güneye inen anakarayolu boyunca görmeden geçebilirdiniz kasabayı.** Portakal bahçeleri arasında kayıptı. (71/2)

Kaynak alan: eriyip buharlaşabilen bir madde *hedef alan:* kasaba

Metindeki ifadelerden de anlaşılacağı üzere bu kasaba, çeşitli meyve ağaçlarının olduğu bir kasabadır. Nüfusu yıldan yıla azalmıştır. Etrafı meyve ağaçları ile doludur. İncir ağaçlarının çok olması sebebiyle yazın incir kokularının etrafa yayılması ve arıların bolluğundan kaynaklı kasabanın arı vızıltıları içinde kalması anlatılmak istenmiş olmalıdır ki "eriyip buharlaşıyordu" şeklinde belirtilmiştir. Eriyip buharlaşabilmek maddeye ait bir özelliktir. Kasabanın meyve ağaçlarından görülmemesi eriyip buharlaşabilen bir madde ile ilişkilendirilmiştir. Buradan KASABA, ERİYİP BUHARLAŞABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

87. Bir yandan beklenenleri verememekten duyulan eziklik, öte yandan dinlenme umutlarının hayal olduğunu görmenin huzursuzluğu içinde bir şeyler yapmaya çabalar, **kendilerini ezen duygulardan** bir an önce kurtulmaya bakarlardı. (72/26)

Kaynak alan: madde *hedef alan:* duygu

Metinde duygu, insanları ezen bir madde olarak düşünülmüştür. Ezmek eyleminin kullanılmasındaki maksat, birkaç duygunun bir araya gelerek yarattığı etkiyi vurgulamak olmalıdır. Bu durum sonucunda duygu kavramının maddeleştirilmesi gerçekleşmiştir. DUYGU, EZİCİ BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

88. Almanya'dan gelenler, oralarda doğurdukları, doğurup bakamadıkları **iki dil arasına sıkışmış çocukları**, renkli, sentetik giysileri ve plastik oyuncaklarıyla bırakıp giderlerdi yaşlanmış analara, halalara, teyzelere.(73/8)

Kaynak alan: madde *hedef alan:* dil

Metindeki " iki dil arasına sıkışmış çocukları" şeklinde belirtilen ifadeden, çocukların iki farklı dil arasında yaşadığı çatışmalara vurgu yapıldığını görüyoruz. Annelerin bakamadıkları çocukları akrabalarına bırakıp Almanya'ya geri dönmesi ile çocuklar alışmış oldukları dil ile kasabada konuşulan dil arasında çatışma yaşamışlardır ve bu karışıklık anlatılmak istenmiş olmalıdır. Çocukların dil konusunda yaşadığı zorluk "sıkışmış" şeklinde ifade edildiğinden dolayı dil, bir şeyi bir yere sıkıştırabilme özelliği olan bir madde gibi düşünülmüştür. İki farklı dil, çocukları arasına alıp sıkıştırabilen madde gibidir. Bu uygunluklar, DİL, BİR ŞEYİ SIKIŞTIRABİLME ÖZELLİĞİ OLAN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılmasını sağlar.

89. Gündelik yaşamın tekdüze ve " Ne yapıyorum?" demeye fırsat tanımayan **akışı** içinde unutup gittiği ya da hiç düşünmediği yığınla konu, gece uyanışlarında her yönden saldırıya geçiyordu. Sanki babası dürtüp uyandırıyordu onu. **Sevgilerle, suçluluk duygularıyla yumaklanmış ilk saldırılar** ondan geliyordu. (73/26)

Kaynak alan: akıcı bir madde *hedef alan:* yaşam
Kaynak alan: yumak *hedef alan:* saldırı

Burada gündelik yaşamda zamanın hızlı bir şekilde ilerlediği anlatılmak istenmiş olmalıdır. Zamanın hızlıca ilerlemesi, akıp giden bir maddeye benzemektedir. GÜNDELİK YAŞAM, AKICI BİR MADDEDİR.

Sevgi ve suçluluk duygusunun bir arada yaşanması anlatılmak istenmiş olmalıdır ki yumak kavramı tercih edilmiştir. Sevgi ve suçluluk duygusu yumak şeklini almış bir saldırıya benzemektedir. SALDIRI YUMAKTIR metaforuna ulaşılabilir.

90. Gündüzleri, çalıştığı kurumda, yollarda, alışverişte yetişkin biri, sofrada baba, koca olarak yerini alan **Yusuf**, bu gece uyanışlarında **paramparça** buluyordu kendini.(73/32)

Kaynak alan: parçalanabilen bir madde *hedef alan:* Yusuf

Metinde Yusuf'un uykusundan sıçrayarak uyanışlarında yaşadığı his ile parçalanabilen bir madde arasında bağlantı kurulduğunu görmekteyiz. Uykudan uyandıktan sonra Yusuf'u etkisi altına alan bir durum belirtilmek istenmiştir ki "paramparça" şeklinde bir kullanım tercih edilmiştir. Parçalanmak maddeye ait bir özelliktir ancak bu özelliğin Yusuf'a aktarılması ile bir maddeleştirme gerçekleştirilmiştir. Buradan YUSUF, PARÇALANABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşabiliriz.

91. Bir insanın **cenaze töreninden** çok, **bir dönemin kapanış töreni** yapılıyor gibiydi. (75/1)

Kaynak alan: bir dönemin kapanış töreni *hedef alan:* cenaze töreni

Yusuf'un babası için düzenlenen cenaze töreninin aile fertleri için yapılan bütün törenlerin(nişan, sünnet, doğum, ölüm.) sonuncusu olduğu metinde geçmektedir. Baba için yapılan bu tören, törenlerin sonuncusudur. Gerçekleşen tüm törenlerden sonra babanın ölümü, bir dönemin kapanış törenini düşündürmüştür. Babanın uğurlanışı ile bir dönemin sonu arasında ilişkilendirme yapılarak meydana getirilmiş bir metafor söz konusudur. YUSUF'UN BABASININ CENAZE TÖRENİ, BİR DÖNEMİN KAPANIŞ TÖRENİDİR metaforuna ulaşılabilir.

92. Önceleri kocasıyla ilgili öykücükler anlatırken özleminin sevgisinin alazı çocuklarını, hatta torunlarını kavrayıp yakıyor, çevresini de kendisiyle birlikte dağlıyordu. Sonra **sakızlanıp** sünmeye başladı. Artık, " Şimdi ben ne yapacağım, ben ne olacağım?" demeye başlamıştı. (75/15)

Kaynak alan: sakız *hedef alan:* Yusuf 'un annesi

Annenin kocasının ölümünü kabullenmesi ve acısına zamanla alışması metinde "sakızlanıp sünmek" ifadesiyle karşılanmıştır. Annenin acısının azalışı ve sakızın uzar hâle gelişi arasında bir benzerlik kurulmuştur. Bu uygunluklar, YUSUF'UN ANNESİ, SAKIZDIR metaforunu meydana getirmiştir.

93. Ölen baba da olsa işler durmuyor, **çark dönüyordu**. (76/7)

Kaynak alan: çark *hedef alan:* dünya (hayat)

Babanın ölümünden sonra hayatın devam etmesi " çark dönüyordu" şeklinde ifade edilmiştir. Burada her ikisi de yuvarlak biçimde olan çark ve dünya arasında bir bağlantı sağlanmıştır. Metinde "çark dönüyordu" şeklinde bir kullanımın geçmesi, hayatın devam ettiği mesajının verilmek istenmesinden olmalıdır. Çarkın dönmesi ve dünyanın dönüş hareketi arasındaki uygunluk, metafor doğmasına zemin hazırlamıştır. DÜNYA ÇARKTIR metaforuna ulaşılabilir.

94. Yazlık ev, herkesin bir başkasının yaşamını ayrıntılarıyla izlediği, çok katlı bloklardan oluşan sitenin üç odalı dairelerinden biriydi. **Hamam gibi**, seslerin sürekli yankılandığı yapılarda küçücük balkonlar denizi görsün diye özen gösterilmişti. (77/11)

Kaynak alan: hamam *hedef alan:* yazlık ev

Yazlık evin odalarının yapısı seste yankı yaratmaktadır. Hamamda seslerin yankı yapması bilinen bir durumdur. Yazlık ev bu bakımdan hamamı düşündürmektedir. Sesin yankılanması gerçeği, hamam ve yazlık ev arasında bir çağrışım gerçekleştirmiştir. Ses açısından kurulan benzerlik, YAZLIK EV HAMAMDIR metaforunu oluşturmuştur.

95. Yemek hazır olduktan sonra bir görev düzeni içinde denize gidilir, suya şöyle bir dalıp çıktıktan sonra ayaklar kuma gömülür, **her gün yinelenmekten suyu çıkmış konular** konuşulurdu. (77/25)

Kaynak alan: madde *hedef alan:* konu

Burada sürekli aynı konuların tekrarlanmasının meydana getirdiği sıkıcı durum ifade edilmek istenmiş olmalıdır ki ”her gün yinelenmekten suyu çıkmış konular” ifadesi bunu desteklemektedir. Sebze ve meyvelerin bir süre sonra eriyik hâle gelmesi ile tekrarlanan konuların etkisini yitirmesi arasında bir ilişki sağlanmıştır. Konuların böylelikle katı madde gibi düşünüldüğünü görmekteyiz. KONU, SUYU ÇIKABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşmak mümkündür.

96. Akşama doğru rujlar, boyalar, askılı askısız, uzun kısa, renk renk şile bezleri balkonlara ve sitenin bütün balkonlarından görülen **avuç içi büyüklüğündeki gezinti alanına** dökülürdü. (78/5)

Kaynak alan: avuç içi *hedef alan:* gezinti alanı

Sitedeki gezinti alanının dar olduğu belirtilmek istenmiş olmalıdır ki “ avuç içi büyüklüğündeki gezinti alanı” ifadesi tercih edilmiştir. Gezinti alanına ayrılan mesafenin dar oluşu, avuç içi büyüklüğüne benzetilmiştir. Buradan GEZİNTİ ALANI, AVUÇ İÇİDİR metaforuna ulaşılabilir.

97. Sitenin ortak giderlerine katılamayacak ya da aksatacak **dar gelirlilerin sızması** zamanında önlenmeliydi. (78/29)

Kaynak alan: sızıcı bir madde *hedef alan:* insan

Siteye dar gelirli insanların yerleşmesi gibi bir kullanım yerine "sızma" ifadesinin tercih edilmesinden kaynaklı meydana getirilmiş bir metafor ile karşılaşmaktayız. Metindeki bu anlatım şekli, siteye yerleşen dar gelirli insanların sızıcı bir madde olarak algılanmasını sağlamış ve maddeleşme meydana getirmiştir. İNSAN, SIZICI BİR MADDEDİR metaforu oluşmuştur.

98. Hayat nişasta peltesi gibi hafif tatlımsı ve insanın insan yanını beslemeden **akıp geçiyordu** kıyı sitesinde. (79/8)

Kaynak alan: nişasta peltesi *hedef alan:* hayat
Kaynak alan: akıcı bir madde *hedef alan:* hayat

Burada soyut bir kavram olan hayatın nişasta peltesine benzetilerek somutlaştırıldığını görüyoruz. Hayatın devam etmesi, metinde "akıp geçiyordu" şeklinde belirtilmiştir. Zamanın ilerlediğinden söz edilmek istenildiği düşünülebilir. Bu cümleden ulaşabileceğimiz metaforlar, HAYAT, NİŞASTA PELTESİDİR ve HAYAT, AKICI BİR MADDEDİR metaforlarıdır.

99. Duvarlar üzerinde görülmeye başlanan **sloganlar öğle uykularına sızıp bölmeye** başladı. (80/27)

Kaynak alan: sızıcı bir madde *hedef alan:* sloganlar
Kaynak alan: bölünebilen bir madde *hedef alan:* uyku

Sızmak maddeye ait bir özelliktir. Ancak duvarlarda görülen sloganların rüyalarda görülmeye başlaması belirtilmek istenirken "sloganlar öğle uykularına sızıp bölmeye başladı" ifadesi kullanılmıştır. Metindeki bu anlatım şekli, sloganların maddeleştirilmesi yoluna gidildiğinin göstergesidir. Yine aynı cümle içinde sloganların hem sızma hem bölme işlevini gerçekleştirdiğini görmekteyiz. Uyku, slogan tarafından bölünebilen bir madde gibi düşünülmüştür. Bu durumda slogan, uykuyu bölebilecek durumda olan bir maddedir. Bu uygun durumlar, SLOGAN, SIZICI BİR MADDEDİR ve UYKU, BÖLÜNEBİLEN BİR MADDEDİR metaforlarına ulaşılmasını sağlar.

100. Bir nutuk da ben atayım diye geçirdi içinden; **düşüncesini çok parlak bulup** sözcükleri seçe seçe dizmeye başladı. (83/19)

Kaynak alan: parlak bir madde *hedef alan:* düşünce

Metindeki "düşüncesini çok parlak bulup" ifadesine baktığımızda, düşüncenin mantıklı oluşunun anlatılmak istenmiş olduğu görülmektedir. Parlak olma durumu, parlayan maddeye ait bir özellik iken bu özelliğin soyut bir kavram olan düşünce kavramına aktarıldığını görmekteyiz. Soyut bir kavramın somutlaştırılması gerçekleştirilmiş ve DÜŞÜNCE, PARLAK BİR MADDEDİR metaforu oluşturulmuştur.

101. Kafası iyice karışmaya, **sözcükler dolambaçlanıp girdaplar oluşturmaya** başladı.(84/11)

Kaynak alan: deniz *hedef alan:* akıl
Kaynak alan: girdap *hedef alan:* sözcükler

Girdap, su üzerinde veya havada halka oluşturacak biçimde çukurlaşan dönmeye verilen bir isimdir. Aytaç'ın aklı karışmıştır ve sözcükleri seçmekte zorlanmaktadır. Aytaç'ın akıl karışıklığı ve kendini ifade edecek doğru sözcüğü

seçmekte zorlanışı, denizde oluşan girdap ile benzerlik göstermektedir. Aytaç'ın aklı bu durumda deniz gibidir. Akıl deniz ise, Aytaç'ın sözcükleri de denizde oluşan girdap ile uygunluk göstermektedir. Bu çerçeveden bakıldığında AKIL DENİZDİR ve SÖZCÜKLER GİRDAPTIR metaforlarına ulaşmak mümkündür.

102. Yusuf parmağını karısının yutağına daldırdı, **yuttuğu** denizi, **bütün geçmişi**, yutup da bir kez olsun kurcalamadığı **bütün bir yaşamı kusmasına yardım etti**. (85/1)

Kaynak alan: yiyecek — *hedef alan:* geçmiş
Kaynak alan: yiyecek — *hedef alan:* yaşam

Aytaç'ın kendi içinde yaşadığı bunalım bir anda ortaya çıkmıştır. Yusuf karısını rahatlatma çabasındadır. Kusmak eylemi metinde geçmiş ve yaşam kelimeleri ile ilişkili kullanıldığından sıra dışı metaforlar meydana gelmiştir. Aytaç'ın içinde biriktirdikleri ona ağır gelerek taşmıştır. Bu durum kusmak eylemi ile benzerlik göstermiştir. Geçmişte yaşadığı her şey bir yiyecek gibi boğazından dışarı çıkmıştır. Buradan GEÇMİŞ YİYECEKTİR ve YAŞAM YİYECEKTİR metaforlarına ulaşılabilir.

103. İçi bulandı, yüreği daraldı, **banyonun duvarları büzülmüştü sanki. Daha da büzülse Aytaç'la kendisini birbirlerine yapıştıracak, çürük bir çekirdek gibi ufalayacaktı.** (85/27)

Kaynak alan: büzülebilen bir madde — *hedef alan:* banyo duvarı
Kaynak alan: çürük bir çekirdek — *hedef alan:* Yusuf ve Aytaç

Metinde duvar, büzülebilme özelliği olan şişe, kâğıt vb. maddeler olarak düşünülmüştür. Yusuf'un içinin bulanması ve yüreğinin daralması ile duvarların üstüne gelir gibi olması anlatılmak istenmiş olmalıdır. DUVAR, BÜZÜLEBİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

Yusuf duvarların daha da büzülmesi hâlinde çürük bir çekirdek gibi ufalanacaklarından bahseder. Duvarların arasında ezilecek olma düşüncesi onda çürük bir çekirdeğin ufalanmış hâlini çağrıştırmış olmalıdır. YUSUF ve AYTAÇ ÇÜRÜK BİR ÇEKİRDEKTİR metaforuna ulaşılabilir.

104. Ömrü boyunca ne başkalarını kurcalamış, ne de başkalarının kendisine açılmasına izin vermişti. (86/1)

Kaynak alan: kurcalanabilen bir madde *hedef alan:* insan

Burada Yusuf'un başkalarını rahatsız etmediği anlatılmak istenmiş olmalıdır. Bunu " ömrü boyunca ne başkalarını kurcalamış" ifadesinden anlıyoruz. İnsan hayatı kurcalanabilen bir madde olarak belirtildiğinden, insan maddeleştirilerek sıra dışı bir metafor meydana getirilmiştir. İNSAN, KURCALANABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılmıştır.

105. Aytaç duymuyordu onu, duysa da aldırmıyordu. **Basınçlı şişenin** kapağı atmıştı bir kez, içinde ne varsa kabararak köpürerek taşacaktı. Durmadan aynı sözleri yineliyordu. (86/8)

Kaynak alan: basınçlı şişe *hedef alan:* Aytaç

Basınçlı şişe, kapağı açıldığı anda içindeki havayı boşaltacak kapasitededir. Aytaç da içinde biriktirdiği tüm sözleri Yusuf'a söylemek istemektedir ve kendisine engel olamamaktadır. Basınçlı şişenin kapağı atmıştır ve Aytaç'ın tüm biriktirdikleri bir anda boşalacaktır. Aytaç basınçlı şişe ile uygunluk göstermektedir. Bu uygunluk sonucunda AYTAÇ, BASINÇLI BİR ŞİŞEDİR metaforuna ulaşabiliriz.

106. – Kesme sözümü. Konuşulmadan kalanlar, konuşulmadıkları için yok sayılıyorlar. (86/28)

Kaynak alan: kesilebilen bir madde *hedef alan:* söz

Metinde sözün maddeleştirildiğini görmekteyiz. Söz, kesici bir alet tarafından kesilen bir madde gibi ifade edilmiştir. Buradan da SÖZ, KESİLEBİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılır.

107. Kıyı sitesine her gelişinde **bedeninin bütün boşluklarına zeytinyağı doldurulmuş gibi hissederdi kendini**. Yürürken, otururken, konuşurken ağır ağır çalkalanan **koyu kıvamlı bu sağır bulantının** başkalarında da var olduğunu sanıyordu. Yengelerde, öteki kadınlarda ve erkeklerde… Yengeler sonu gelmeyen tekdüze sızlanmalarla boşaltmayı umuyorlardı onu. Olmuyordu işte. Boşaltamıyorlardı**.** Sızıltıları kendi kulaklarına bile ulaşamıyordu. (87/12)

Kaynak alan: zeytinyağı şişesi *hedef alan:* Aytaç'ın bedeni

Aytaç'ın kıyı sitesine geldiği zamanlarda yaşadığı mutsuzluk sıra dışı benzetmeler ile ifade edilmektedir. Zeytinyağı şişesinin içindeki zeytinyağı nasıl çalkalanırsa Aytaç da buraya gelişinde öyle hissetmektedir. Aytaç'ın içinde yaşadığı huzursuzluk ve çalkantılı durum anlatılmak istenmiş olmalıdır. Aytaç'ın maddeleştirilmesinden hareketle, AYTAÇ'IN BEDENİ, ZEYTİNYAĞI ŞİŞESİDİR metaforuna ulaşılabilir.

108. – Hiiçç… ölümler diyordum. Ölümler… **Babanın ölümü**… **ilçenin sönüşü**… yaşadılardı. (87/31)

Kaynak alan: ilçenin sönüşü *hedef alan:* babanın ölümü
Kaynak alan: alev *hedef alan:* ilçe

Metinde babanın ölümü ile ilçenin sönüşü arasında bir bağlantı kurulduğunu görüyoruz. Aytaç, Yusuf'un babasının ölümünü ilçenin sönüşüne benzetmiştir.

İlçenin eski günlerdeki gibi olmadığı anlatılmak istenmiş olmalıdır. YUSUF'UN BABASININ ÖLÜMÜ, İLÇENİN SÖNÜŞÜDÜR metaforuna ulaşmak mümkündür. "İlçenin sönüşü" ifadesine baktığımızda ise ilçenin sönen bir alev ile benzerlik kurduğunu görmekteyiz. Alev nasıl sönüyorsa ilçe de öyle sönmüştür. Sönmek eyleminden ilerlediğimizde İLÇE ALEVDİR metaforuna ulaşabiliriz.

109. Kadınlar evde yalnız kalmalı, Aytaç toparlanacak zamanı bulmalı, **tatsızlığın üstüne sünger çekilmeliydi**. (88/17)

Kaynak alan: madde *hedef alan:* tatsızlık

Sünger, temizlik yapılırken kullanılan bir gereçtir. Soyut bir kavram olan tatsızlık kavramı, metinde üstüne sünger çekilen bir madde olarak belirtilmiştir. Burada soyut bir kavramın somutlaştırıldığını görüyoruz. Yaşananların unutulması gerektiği vurgulanmak istenmiş olmalıdır ki " tatsızlığın üstüne sünger çekilmeliydi" ifadesi kullanılmıştır. TATSIZLIK, ÜSTÜNE SÜNGER ÇEKİLEN BİR MADDEDİR metaforu meydana gelmiştir.

110. Boncuk sıçramalarındaki salınımlar uzayıp giden bezek şeritlerini çağrıştırırdı Aslı'ya. Eski bohça kenarları, dantel karyola etekleri, iğne oyaları… **Nakışlı bezekler ses bezekleriyle** yer değiştirir ya da **iç içe akardı**.(91/4)

Kaynak alan: akıcı bir madde *hedef alan:* nakışlı bezek

Burada boncukların beton döşeme üstünde sıçraması ile bezek arasında ilişkili bir kullanım söz konusudur. Boncuk sıçramaları ve nakışlı bezeklerin arasında kurulan bu çağrışım okuyucuya aktarılmak istenmiş olmalıdır ki akmak eylemine başvurulmuştur. Aslı'nın hem boncuk sıçramalarını duyması hem de zihninde nakışlı bezekleri düşünmesi aynı anda gerçekleştiğinden akmak eyleminin tercih edildiğini söyleyebiliriz. NAKIŞLI BEZEK AKICI BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

111. Aslı'ya göre **saydam** ve yaramaz **çocuk sevinçlerinin** melodisini aktarmada, **çocuk kahkahalarını bir bezek olarak** yeniden kurmada en elverişli yol boncuk sıçramalarıydı. (91/16)

Kaynak alan: saydam bir madde	*hedef alan:* sevinç
Kaynak alan: bezek	*hedef alan:* kahkaha
Kaynak alan: çocuk sevinçlerinin melodisi	*hedef alan:* boncuk sıçramaları

Metinde soyut bir kavram olan sevinç, saydam bir madde olarak düşünülmüştür. Saydamlık ifadesinin kullanılmasındaki maksadın çocuk seslerinin tizliğine vurgu yapılmak istenilmesinden kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz. SEVİNÇ SAYDAM BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir. Çocuk kahkahalarının bezek olarak düşünülmesi, KAHKAHA BEZEKTİR metaforunu ortaya çıkarmaktadır.

Beton döşeme üzerinde sıçrayan boncuklar ile çocukların sevinirken çıkardıkları sesler arasında bir ilişki sağlanmıştır ve bu ilişkiden yola çıkıldığında BONCUK SIÇRAMALARI, ÇOCUK SESLERİNİN MELODİSİDİR metaforuna ulaşılabilir.

112. Ansızın yakalanıverdiği bir dolu baskınıydı bu sıçrayışlar. Çocuk sevinçlerine hiç mi hiç benzemiyordu. **Şimdi peş peşe kırılan yüzlerce kristalin kıymıkları çağıltıyla akıyordu ikisinin arasından. Batıcı kanatıcı iğne uçları**… **Karanlıklarda dar pantolon ceplerinden çekiliveren keskin parıltılar**… Kemikli eller… **Kemikli ellerin gergin sinir uçları. Dev hortumlarla odanın her yanına jilet parçaları püskürtülmüş gibiydi.** Öylesine korunaksızdı Aslı. En çok da kendisine, kendi olmamışlığına karşı. Boncukların ardından yere attı kendini ve tek tek toplamaya başladı. Neyi toplayacaktı ki? Yılların birikimi bir anda dağılıp çözülüvermişti işte**.** Nasıl toparlayabilirdi Aslı'yı, Çetin'i ve ikisini şu anda, şu odada karşı karşıya getiren oluşumun birimlerini? Öyle dizüstü, boncuk peşinde, **bilinci paramparça**… Korku içindeydi. Açıklanması güç, son derece ilkel bir korku. (92/2)

Kaynak alan: dolu	*hedef alan:* boncuk sıçrayışı
Kaynak alan: şelale, nehir vb.	*hedef alan:* boncuk
Kaynak alan: iğne ucu	*hedef alan:* boncuk
Kaynak alan: bıçak	*hedef alan:* boncuk
Kaynak alan: sinir ucu	*hedef alan:* boncuk
Kaynak alan: jilet parçası	*hedef alan:* boncuk
Kaynak alan: parçalanabilen bir madde	*hedef alan:* Aslı'nın bilinci

Burada boncukların beton döşeme üstüne dağılması ile Aslı'nın dolu baskınına uğradığından söz edilmektedir. Boncukların birden dağılması ile ansızın meydana gelen dolu yağışı arasında kurulan benzer durum, BONCUK SIÇRAYIŞI, DOLU BASKINIDIR metaforunu ortaya çıkarmıştır.

Boncuk tanelerinin yere dağılması ile boncuklar kırılarak parçalanmıştır. Bu durumun metinde "şimdi peş peşe kırılan yüzlerce kristalin kıymıkları çağıltıyla akıyordu ikisinin arasından" şeklinde belirtilmesi, katı bir madde olan boncukları sıvı bir madde hâline getirmiştir. Çağıltıyla akmak ifadesinden yola çıkıldığında BONCUK TANELERİ, ÇAĞILTIYLA AKAN BİR ŞELALEDİR metaforuna ulaşılabilir.

Kırılma sonucunda boncuk tanelerinin kıymık hâline gelmesi ile iğne ucunun sivriliği arasındaki uygunluk, batma ve kanatma bakımından sağlanmış olmalıdır. Bu durumda BONCUK KIYMIKLARI, İĞNE UCUDUR metaforuna ulaşılabilir.

"Karanlıklarda dar pantolon ceplerinden çekiliveren keskin parıltılar" ifadesine baktığımızda boncuk kıymıklarının bu kez pantolon cebinden çıkarılan keskin bir madde(bıçak) ile ilişkilendirildiğini görüyoruz. Duyular arası aktarma olan keskin parıltılar ifadesinden hareket ettiğimizde BONCUK KIYMIKLARI BIÇAKTIR metaforuna ulaşmamız mümkündür.

Boncuk kıymıklarının ilişkilendirildiği üçüncü benzerlik, kemikli ellerin gergin sinir uçlarıdır. Eldeki sinir sıkışması belirtilerinden biri batma hissi olmasıdır. Bu durum anlatılmak istenmiş olmalıdır. Burada kurulan bağlantının batmadan kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz. Buradan BONCUK KIYMIKLARI, KEMİKLİ ELLERİN GERGİN SİNİR UÇLARIDIR metaforuna ulaşılabilir.

Boncuk kıymıkları ve jilet parçaları arasında keskin olma durumu bakımından sağlanan uygunluk, BONCUK KIYMIKLARI JİLET PARÇALARIDIR metaforunu meydana getirmiştir.

Metinde "bilinci paramparça" ifadesine baktığımızda bilinç kavramının maddeleştirildiğini görürüz. Burada Aslı'nın bilincini bir anlık kaybeder hâle gelmesi anlatılmak istenmiş olmalıdır. Bu ifade şeklinden BİLİNÇ, PARÇALANABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

113. Aslı duymuyordu söyleneni. Başı uğultular içinde yeniden düştü boncuk peşine. Tokaları fırladı, topuzu dağıldı, sarı perçemleri tarazlandı. Yanaklar al al, karyolanın arka ayak ucuyla duvar arasına sıkışmış olan boncuğa doğru uzanmaya çabalıyordu. Uzanıp o köşede kalmak, **boncuğun içine sızmak,** ana rahminde kıvrılır gibi kıvrılıp kalmak istiyordu sarı yuvarlağın içinde. (92/24)

Kaynak alan: sızıcı bir madde *hedef alan:* Aslı

Aslı ile Çetin otel odasındadır. Aslı'nın içinde bulunduğu durumdan kaçmak istediği anlatılmak istenmiş olmalıdır ki metinde "boncuğun içine sızmak" şeklinde belirtilmiştir. Bu durumda Aslı maddeleştirilmiştir. ASLI, SIZICI BİR MADDEDİR metaforuna ulaşmak mümkündür.

114. O el hareketi aralarında kurulmakta olan eşsiz güzellikteki **havayı büyük bir gürültüyle yıkmıştı**.(93/2)

Kaynak alan: yıkılabilen bir madde(bina, duvar vb.) *hedef alan:* hava

Çetin, Aslı'nın gömleğinin düğmesini çözmek istemektedir. Çetin'in yaptığı el hareketi ile Aslı'nın boynundaki boncuklar yere dağılmıştır. Bu durum Aslı'da tedirginlik yaratmıştır. Metinde bu olay anlatılmak istenirken " o el hareketi aralarında kurulmakta olan eşsiz güzellikteki havayı büyük bir gürültüyle yıkmıştı" şeklinde geçen ifade, bir metafor meydana getirmiştir. Bu ifadenin tercih edilmesinin sebebinin birbirlerine karşı hissettikleri duyguların Çetin'in el hareketiyle etkisini bir anda yitirmesinden kaynaklı kullanıldığını söyleyebiliriz. Hava ve yıkılmak eyleminin ilişkili kullanımı, HAVA, YIKILABİLEN (BİNA, DUVAR VB.) BİR MADDEDİR metaforunu ortaya çıkarmıştır.

115. Yüz yüze durduklarında **"güzel" adına ne biriktirdiyse, "güzel" diye neyi bildiyse hepsinin toplamı yüksek bir akım gibi sarsmaya başladı bedenini**. (93/8)

Kaynak alan: yüksek bir akım *hedef alan:* tüm güzellikler

Metinde soyut bir kavram olarak geçen güzel kavramının maddeleştirildiğini görmekteyiz. Aslı'nın bedeninin Çetin ile yüz yüze durduklarında birden titremeye başlaması vurgulanmak istendiğinden "yüksek bir akım" ifadesine başvurulduğu söylenebilir. Nasıl insan yüksek bir elektrik akımına maruz kaldığında sarsılırsa Aslı'nın bedeni de öyle sarsılmıştır. Ancak bu etkiyi yüksek bir akım değil, güzellik kavramı yaratmıştır. Buradan TÜM GÜZELLİKLER YÜKSEK BİR AKIMDIR metaforuna ulaşılabilir.

116. Gülümsedi Aslı. Yatışmak için **boncukları tespih gibi** çevirmeye başladı boynunda. (93/20)

Kaynak alan: tespih *hedef alan:* boncuk

Aslı'nın sakinleşmek için boynundaki boncukları çevirerek oynayışı ile elde sallanan tespih arasında bir ilişki sağlanmıştır. Yuvarlak boncukların birbirine eklenmesi ile oluşturulan tespih ve yine yuvarlak boncuklarla dizili olan kolye arasındaki bu uygunluktan BONCUK TESPİHTİR metaforuna ulaşmak mümkündür.

117. Hiç yumuşamamıştı Aslı. Önünü ardını düşündüğü yoktu. Bir engel vardı aralarında, aşılması gereken bir engel. **Yıl sonu sınavı gibi zorunlu**, ne olursa olsun deyip geçiştirilmesi gereken, **göz karartılarak girilecek bir olay**. Aileden başlayan ve **halka halka genişleyip sıkboğaz eden bir baskı**. Dudak ısırmalarla, imalarla anlatılan bir eşik. Bilmem kaç yaşlarında aralarına giren bir sınav gayri ciddiliği**.** (93/26)

Kaynak alan: sert bir madde	*hedef alan:* Aslı
Kaynak alan: yıl sonu sınavı	*hedef alan:* olay
Kaynak alan: genişleyebilen bir madde	*hedef alan:* aile baskısı

Aslı'nın öfkesinin geçmemesi metinde "hiç yumuşamamıştı Aslı" şeklinde geçmektedir. Yumuşamak, sert bir maddenin yumuşaması olayıdır. Burada maddeleştirme yapılmıştır. ASLI SERT BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

Aslı'nın sınırlarını zorlayarak ve aile baskısından kaçma hissi duyarak Çetin ile otel odasına gelme isteği, zorunlu olan bir yıl sonu sınavı ile ilişkilendirilmiştir. Nasıl öğrenciler yıl sonu sınavında ders başarılarını görüp ona göre bir hedef koyuyorlarsa Aslı da kendini aşma ihtiyacı duymaktadır. ASLI'NIN ÇETİN İLE GÖZ KARARTARAK OTEL ODASINA GİTME OLAYI, YIL SONU SINAVIDIR metaforuna ulaşmak mümkündür.

" Aileden başlayan ve halka halka genişleyip sıkboğaz eden bir baskı" cümlesine baktığımızda Aslı'nın üstündeki aile baskısının daha da arttığının anlatılmak istenildiğini söyleyebiliriz. Birbirine eklenen halkaların oluşturduğu yapı

ile baskı arasında sağlanan bağlantıdan, AİLE BASKISI, HALKA HALKA GENİŞLEYEBİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşabiliriz.

118. – Yerin rahat galiba, diye seslendi karyolanın altına, iç didişmeden **pürüzlenmiş** yine de şakacı olmaya çalışan bir **sesle.** (94/26)

Kaynak alan: pürüzlü bir şey *hedef alan:* ses

Pürüz, yüzeyin girintili çıkıntılı olma durumudur. Bu durumun sese aktarıldığını görmekteyiz. Burada Çetin'in Aslı'ya seslenirken sesinde oluşan çatallaşma vurgulanmak istenmiş olmalıdır. Sesindeki bu etkinin hem içinde yaşadığı sıkıntının hem de şakacı olmaya çalışma çabasının birleşmesinden kaynaklanmış olduğunu söyleyebiliriz. Ses ve pürüz kavramlarının birbiri ile ilişkilendirilmesi, SES, PÜRÜZLÜ BİR ŞEYDİR metaforunu ortaya çıkarmıştır.

119. Geceki elektrik kesilmelerine önlem olsun diye yastık altına, sabahlık cebine, sehpa üstüne konulmuş kibritler… **kibritler gibi kupkuru parmaklar**… Şu yarım bardak kabarcıklanmış su… serinletmeyen, yürek çarpıntılarıyla uyanıldığında birer ikişer yudum alınacak, ağırlaşmış tatsızlaşmış su… ve saatin tekdüze **sinir bozucu** tıkırtıları… (97/7)

Kaynak alan: kibrit *hedef alan:* parmak
Kaynak alan: makine *hedef alan:* sinir

Metinde Çetin'in annesinin parmakları kuru olması bakımından kibrite benzetilmiştir. Buradan PARMAK KİBRİTTİR metaforuna ulaşılabilir. Diğer cümleye baktığımızda " sinir bozucu" ifadesi ile karşılaşmaktayız. Sinir sistemi ile makine arasındaki benzerlikten kaynaklı olarak SİNİR BOZULABİLEN BİR ARAÇTIR dolayısıyla SİNİR MAKİNEDİR metaforunun tekrarlandığını görmekteyiz. (bkz. 31. madde)

120. Kırmızı, **ipliksi kılcal damarlar ağ gibi sarmıştı bacaklarını**. İnce ağlar cildin hemen altından yol alıyor daha genişçe siyahımsı morluklarla birleşiyor, oradan daha da kalın morluklara uzanıyorlardı. (98/28)

Kaynak alan: ağ — *hedef alan:* kılcal damar
Kaynak alan: ipliksi — *hedef alan:* kılcal damar

Burada kılcal damarın benzetildiği iki kavram vardır: ipliksi ve ağ kavramları. İpliksi şeklinde bir ifadenin kullanılması, kılcal damarın ince damar oluşuna dikkat çekmek için olmalıdır. KILCAL DAMAR İPLİKSİDİR metaforuna ulaşılabilir. Ardından kılcal damarların ince yapısı, Çetin'in annesinin bacaklarını saran bir ağa benzetilmiştir. Çetin'in annesinin bacaklarındaki kılcal damarların net bir şekilde görüldüğü anlatılmak istendiğinden ağ kavramının tercih edildiği söylenebilir. Yapı bakımından ince olan bu iki kavramın arasında kurulan bağlantıdan, KILCAL DAMAR AĞDIR metaforu meydana gelmiştir.

121. Güçlü olmanın bedeli daha ağır, **hayatı iştahla karşılamanın bedeli daha yüksek**. (99/1)

Kaynak alan: yiyecek — *hedef alan:* hayat

İştah, yiyeceklere karşı istekli olmaya verilen bir isimdir. Metinde "hayatı iştahla karşılamanın bedeli daha yüksek" ifadesine baktığımızda, hayatın bir yiyecek gibi düşünüldüğünü görürüz. Çetin'in annesinin, gençliğinde hayata olumlu yaklaşan ve yaşamaya istek duyan bir kişiliği olduğu anlatılmak istenmiş olmalıdır ki hayat ve iştah kavramları arasında bir uygunluk sağlanmıştır. HAYAT YİYECEKTİR metaforuna ulaşılabilir.

122. Çetin'in yazılarını okurken **bilinenler zincirinin halkaları çoğalıyor ve sıkıca bağlanıyordu birbirine**. (100/5)

Kaynak alan: zincir *hedef alan:* bilinenler

Burada Aslı'nın bildiklerinin üzerine yenilerinin eklendiği ve bunların zihninde bir bütün oluşturduğu anlatılmak istenirken meydana getirilmiş bir metafor söz konusudur. Nasıl zincir halka halka birbirine eklenmiş yapıda ise bilinenler de zincir gibi birbirine eklenmiştir. Metinde "bilinenler zincirinin halkaları" olarak geçen ifade, BİLİNENLER ZİNCİRDİR metaforunu oluşturmuştur.

123. O berbat rüya bütün hazırlığını sıfıra indirdi. Sabah kalktığında **birkaç kez silindirden geçirilmiş**, **ardından da halı döveceği ile iyice çırpılmış gibi** halsiz ve dirençsizdi. (100/11)

Kaynak alan: halı *hedef alan:* Aslı

Aslı'nın gördüğü rüyanın etkisinde kalarak kendini hâlsiz ve dirençsiz hissetme durumu, metinde "halı döveceği ile iyice çırpılmış gibi" ifadesi ile vurgulanmıştır. Hem silindirden geçirilme hem de halı döveceği ile iyice çırpılma ifadelerine baktığımızda, Aslı'nın maddeleştirildiğini görürüz. O hâlde, ASLI SİLİNDİRDEN GEÇİRİLEBİLEN BİR MADDEDİR ve ASLI HALIDIR metaforlarına ulaşılabilir.

124. " Aydın olmaya özenmiş, bir genç bayanın yapay yaşamındaki **en sivri gün**." (100/16)

Kaynak alan: sivri bir madde *hedef alan:* gün

Sivri, bir şeyin ucunun batıcı ve kesici olması durumudur. Aslı, yeni başlayan güne bir başlık vermektedir. Bu günü "sivri gün" olarak nitelendirmesinin sebebinin başkalarının gözüne batacak özelliği içinde barındıran bir durumda olmasından kaynakladığını söyleyebiliriz. Günün göze batıcı şekilde olduğu

anlatılmak istenirken günün maddeleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Böylelikle GÜN SİVRİ BİR MADDEDİR metaforuna ulaşmak mümkündür.

125. Ses boşlukta, tepesinde asılı duruyordu. (101/11)

Kaynak alan: asılabilen bir madde *hedef alan:* ses

Burada, Aslı'nın rüyasında sesin sahibini görememesi anlatılmak istenmiş olmalıdır. Ancak "asılı duruyordu" ifadesi, sesi maddeleştirmiştir. Sesin boşlukta ve Aslı'nın tepesinde asılı kalacak bir şey olarak düşünülmesi, SES, ASILI DURABİLEN BİR MADDEDİR metaforunu meydana getirmiştir.

126. Kim sündürmüştü bu **koridorları** böyle? Hepsi daracık **dehlizlere** dönmüştü. (103/14)

Kaynak alan: dehliz *hedef alan:* koridor

Aslı rüyasında odasını ararken sayısız koridordan geçmektedir. Koridorların uzun ve dar oluşu dehliz ile bir bağlantı kurulmasını sağlamıştır. Uzunluk ve darlık bakımından benzer olan bu iki kavram arasındaki bağlantıdan KORİDOR DEHLİZDİR metaforuna ulaşılabilir.

127. Sorunlarını, duygularını uluorta dökmüyorlardı ortalığa. (104/13)

Kaynak alan: eşya *hedef alan:* sorun
Kaynak alan: eşya *hedef alan:* duygu

Burada sorunların ve duyguların açığa çıkarılmadığı anlatılmak istenmiştir. Ancak bu durumun "ulu orta dökmek" şeklinde belirtilmesi, akıllara ulu orta etrafa saçılan eşyaları getirmektedir. Nasıl eşyalar etrafa ulu orta dökülürse sorun ve duygu

kavramları da öyle dökülmüştür. Bu şekilde bir kullanım, SORUNLAR VE DUYGULAR ULU ORTA DÖKÜLEN EŞYALARDIR metaforunu meydana getirmiştir.

128. Kravatların yankılanan sesleri arasında onların **düşünce şeritleri** yollarını hiç şaşırmadan hızla dolanmaya başladı. (104/25)

Kaynak alan: şerit *hedef alan:* düşünce

Aslı'nın gördüğü rüyada iş arkadaşları düşüncelerini şeritlerle birbirine yollamaktadır. Düşüncelerin şeritler yoluyla aktarıldığı örnekler metinde mevcuttur. Düşüncelerin başında ve sonunda kesik çizgilerin olduğu anlatılmak istenmiş olmalıdır ki "düşünce şeritleri" şeklinde bir ifade tercih edilmiştir. Böyle bir anlatım, soyut bir kavram olan düşüncenin şerit gibi olduğunu düşündürmektedir. DÜŞÜNCE ŞERİTTİR metaforuna ulaşmak mümkündür.

129. Aslı ağlamaya başladı. **Gözyaşları** yüzünü ıslatmıyordu. **Her damla bir kurşun ağırlığında geçtiği yolları parçalayarak** içine akıyordu. (106/9)

Kaynak alan: kurşun *hedef alan:* gözyaşı

Aslı'nın rüyasında yaşadığı korku ve bu korkunun vücudunda yarattığı etki paragrafın başında belirtilmiştir. Bu etki gözyaşlarına da yansımış olmalıdır ki her bir damlanın kurşun ağırlığında geçtiği yolları parçalayarak içine aktığından söz edilmektedir. Aslı'nın göğsünde bir basınç hissettiğinden paragrafın ortalarında söz edilmesinden hareket edildiğinde, kurşunun ağırlığı ile göğüsteki basınç arasında bir benzerlik sağlanmış olduğunu söyleyebiliriz. Gözyaşlarının yüzünü ıslatmaması ve içine akması ifadesinden de bu bağlantının kurulmuş olduğunu düşünebiliriz. Metindeki " Her damla bir kurşun ağırlığında geçtiği yolları parçalayarak" ifadesinden ilerlediğimizde GÖZYAŞLARI KURŞUNDUR metaforuna ulaşmamız mümkündür.

130. Gün baştan zedelenmişti. (106/27)

Kaynak alan: zedelenebilen bir şey *hedef alan:* gün

Zedelenmek, bir şeyin çarpma ve vurma sonucunda zarar görmüş hâle gelmesidir. Ancak metinde günün zedelendiğinden söz edilmektedir. Bu ifade şekli, günün zedelenebilen bir şey olduğunu düşündürmektedir. Burada Aslı'nın sabah uyandığında gördüğü rüyadan dolayı güne iyi başlamadığı anlatılmak istenmiş olmalıdır. GÜN ZEDELENEBİLEN BİR ŞEYDİR metaforuna ulaşılabilir.

131. Az önce söylediği o çok yalınkat, çok çiğ sözlerle parçalayıp attığı bütünlenmeyi, Çetin'in yakasına uzanırken boşlukta kalan elini, sonra o elin acımasızca vurulmuş ağır bir kuş gibi düşüşünü, **boncukların dolu taneleri gibi saçılmasını**, **parçalanan büyüyü**, **parçalanan** ve bir daha hiç elde edemeyeceği **güzelliği**, her şeyi unutmak istiyordu. (106/33)

Kaynak alan: dolu taneleri *hedef alan:* boncuk saçılması
Kaynak alan: parçalanabilen bir madde *hedef alan:* büyü
Kaynak alan: parçalanabilen bir madde *hedef alan:* güzellik

Metindeki bu bölüme baktığımızda BONCUK SIÇRAYIŞI, DOLU BASKINIDIR metaforuna benzer bir metaforun oluşturulduğunu görürüz. Burada ise boncukların dolu taneleri gibi saçıldığı ifadesi söz konusudur. O hâlde, BONCUKLAR, SAÇILAN DOLU TANELERİDİR metaforuna ulaşılabilir.

Aslı ile Çetin arasında, Çetin'den kaynaklanan bir olayın yaşanması ve bunun sonucu olarak içinde bulundukları anın o el hareketi ile bozulması, metinde "parçalanan büyüyü, parçalanan ve bir daha hiç elde edemeyeceği güzelliği" şeklinde belirtildiğinden dolayı, büyü ve güzellik kavramları parçalanabilen bir madde olarak düşünülmüştür. Bu anlatımdan BÜYÜ VE GÜZELLİK PARÇALANABİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşılabilir.

132. Ne demişti Çetin'e , " **Ben senin beyninin anahtarlarını bulmaya uğraşırken** sen tuttun gömleğimin düğmesini çözmek istedin." Onu öyle yüzüstü bırakıp gitmeliydi **Çetin.** Gitse daha iyiydi. Hiç değilse toptan keserdi umudu kendinden ve Çetin'den ve benzerlerinden. **Gitmemiş, susmuş ve bütün kapılarını kilitlemişti.** (107/6)

Kaynak alan: kapı, dolap vb. *hedef alan:* beyin
Kaynak alan: ev, oda vb. *hedef alan:* Çetin

Metinde "beyninin anahtarları" ifadesine baktığımızda beyin ile anahtarı olan kapı, dolap vb. nesneler arasında bir benzerlik kurulduğunu söyleyebiliriz. Beyin, anahtarı olan bir nesne olarak düşünülmüştür. Beynin maddeleştirilmesi gerçekleşmiştir ve BEYİN, ANAHTARI OLAN KAPI ya da DOLAPTIR metaforu meydana getirilmiştir.

" Gitmemiş, susmuş ve bütün kapılarını kilitlemişti" cümlesine baktığımızda Çetin'in kapıları kitlenebilen bir ev, oda vb. nesnelere benzetildiğini görürüz. Çetin maddeleştirilmiştir ve ÇETİN, EV ya da ODADIR metaforu ortaya çıkmıştır.

133. O sıralar Çetin'in kuşkulu konuşmaları karalama gibi gelir, inançsızlık gibi gelir kinlendirirdi **Aslı'yı. Oysa şimdi kendisi çökmüş,** Çetin akılcı, gerektiğinde kuşkucu, ödünsüz, yandaş toplama hevesleriyle gevşememiş, uzun, çok uzun zamanlar için çalışmayı kabullenmiş, yani tıpkı eskisi gibi oturuyordu karşısında. (108/7)

Kaynak alan: bina *hedef alan:* Aslı

Metindeki çökmek eyleminin, Aslı'nın duygularının ya da davranış biçiminin değiştiğinin anlatılmak istenmesinden kaynaklı olarak kullanıldığını söyleyebiliriz. Çökmek eyleminden hareketle Aslı, çöken bir bina ile benzerlik

göstermiştir. Çökmek eylemi akıllarda bir binayı çağrıştırdığından, ASLI BİNADIR metaforuna ulaşmak mümkündür.

134. Buraya gelene dek iki **saat harcamışlardı**, dönüşleri de bir o kadar tutacaktı. (108/21)

Kaynak alan: para *hedef alan:* zaman

Aslı ile Çetin'in otel odasına gelmesi iki saat sürmüştür. İki saatin yolda geçmesi, metinde "iki saat harcamışlardı" şeklinde belirtilmiştir. Nasıl para harcanabiliyorsa zaman da öyle harcanabilen bir para olarak düşünülmüştür. Günlük hayatta kullandığımız hatta kullanırken metafor olduğunun bile farkına varmadığımız bu kullanım, ZAMAN PARADIR metaforudur. Bu madde, George Lakoff, Mark Johnson'un " Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil" adlı eserine dayalı bir yaklaşımdan yararlanılarak bu sınıflamaya dâhil edilmiştir. (Bkz.: s. 32-34). Buradan da ZAMAN PARADIR metaforuna ulaşılır.

135. -Yoksa bütün **ipuçları ödünç müydü**? Başkalarından aldıklarını mı aktarıyordun? (113/10)

Kaynak alan: ödünç *hedef alan:* ipucu

Yukarıda ipuçlarının ödünç olup olmadığı gerçeğinin bilinmek istenmesinden kaynaklı olarak sorulan soru, İPUÇLARI ÖDÜNÇTÜR metaforunun oluşmasını sağlamıştır.

136. - Serseri bir göktaşıyım. Çek beni. Yerim sende olsun, yalnız sende. (113/18)

Kaynak alan: gök taşı *hedef alan:* insan

Bir insanın gök taşına benzetilmesinden hareketle, İNSAN GÖK TAŞIDIR metaforuna ulaşmak mümkündür.

137. – Çok az yol kaldı. Az sonra **damarlarıma süt yürüyemeyecek**. (114/2)

Kaynak alan: süt *hedef alan:* kan

Burada " damarlarıma süt yürüyemeyecek" ifadesine baktığımızda, kanın görevinin süte verilmesi ile meydana getirilmiş olan KAN SÜTTÜR metaforuna başvurulduğunu görmekteyiz. Bu metafor tekrarlanan bir metafordur.(bkz. 55.madde)

138. Konuyu böyle değiştirerek iki türlü **çürütüyorsun beni**. Birincisi, yaşayışım yüzünden iğneleyip içimi acıtıyorsun, ikincisi, **iğne deliğinden çekip çıkardığım ilgini**, çuvaldız gözünden geri alıyorsun. (114/13)

Kaynak alan: çürüyebilen bir şey *hedef alan:* insan
Kaynak alan: iplik *hedef alan:* ilgi

"Konuyu böyle değiştirerek iki türlü çürütüyorsun beni" ifadesinde geçen çürütmek eyleminden ve çürütülen şeyin metinde bir insan olduğundan ilerlediğimizde, İNSAN ÇÜRÜYEBİLEN BİR MADDEDİR metaforuna ulaşırız.

Ardından "iğne deliğinden çekip çıkardığım ilgini" ifadesine bakıldığında iğne deliğinden çekip çıkarılan şeyin iplik değil de ilgi olduğu görülür. Metindeki bu kullanım, İLGİ İPLİKTİR metaforunu meydana getirmiştir.

139. Sevda sözleri mi tıkadı acaba yolları? (114/26)

Kaynak alan: yolu tıkayabilen bir şey *hedef alan:* sevda sözleri

Burada, sevda sözlerinin yolu tıkadığından söz edilmektedir. Metnin ilerleyen cümlelerinde kahramanın anlayabilme yetisinin körleştiğini belirten ifadeler mevcuttur. Anlayabilme yetisinin körleşmesine sevda sözlerinin sebep olduğu vurgulanmak istenildiğinden dolayı "tıkadı" ifadesinin tercih edildiği söylenebilir. Sevda sözleri maddeleştirilmiştir. Buradan SEVDA SÖZLERİ YOLU TIKAYABİLEN BİR ŞEYDİR metaforuna ulaşılabilir.

140. – Duyduklarım **yalnız senin görüp bildiğin gezegene girmeme** yardımcı olmuyor. **Doymuyorum. Üstelik yepyeni açlıklar getirdi duyduklarım hiç düşünmediğim, beklemediğim açlıklar**.

- Kimse kimsenin **gezegenine** giremez. (115/3)

Kaynak alan: gezegen *hedef alan:* bireyin iç dünyası
Kaynak alan: yiyecek *hedef alan:* düşünce

Metindeki "yalnız senin görüp bildiğin gezegen" ifadesine bakıldığında, bireyin iç dünyasına yönelik bir vurgu yapılmak istenildiği söylenebilir. Bireyin iç dünyası ile gezegen arasında kurulan bir bağlantıdan, BİREYİN İÇ DÜNYASI GEZEGENDİR metaforuna ulaşılabilir.

"Doymuyorum", " Üstelik yepyeni açlıklar getirdi duyduklarım hiç düşünmediğim, beklemediğim açlıklar" ifadelerinde soyut bir kavram olan düşüncenin bir yiyecek gibi düşünüldüğünü görmekteyiz. Soyut bir kavramın somutlaştırılması gerçekleşmiştir ve metindeki bu kullanım, DÜŞÜNCE YİYECEKTİR metaforunu meydana getirmiştir.

141. - Ben kimsenin **sızamadığı alanlarda** dolu dizgin dolaştım. **Yaprakların**, **böceklerin özüne, ozanların beynine sızdım**, yağmurun nemini emdim. (115/10)

Kaynak alan: sızıcı bir madde *hedef alan:* insan

Yukarıdaki ifadeler insanın maddeleştirildiğinin örnekleridir. İnsana sızma özelliğinin aktarılmasıyla İNSAN SIZICI BİR MADDEDİR metaforu meydana gelmiştir.

142. - Suçluyorsun, durmadan suçluyorsun.

- Hayır. Yol arıyorum. **Sızabileceğim bir küçük aralık arıyorum**. (115/18)

Kaynak alan: sızıcı bir madde *hedef alan:* insan

Burada İNSAN SIZICI BİR MADDEDİR metaforu tekrarlanmıştır.

143. - Evet deme. Beklediğim böyle **tıkanık yanıtlar** değil. (115/24)

Kaynak alan: kanal *hedef alan:* yanıt

Metindeki "tıkanık yanıtlar" ifadesinde yanıtın tek bir kelimeyle verilişine vurgu yapılmak istenildiğini söyleyebiliriz. Tıkanık şeklinde geçen ifadeden yola çıkarak yanıt ile tıkanabilme özelliği olan kanalın ilişkilendirildiğini görürüz. Buradan da YANIT, TIKANABİLEN BİR KANALDIR metaforuna ulaşmamız mümkündür.

144. Sorular bekliyorum. Külrengini yeşile çevirecek sorular. **Karanlığa asılı ışıklı çengeller**, doğurgan sorular. (115/26)

Kaynak alan: ışıklı çengel *hedef alan:* soru

Yukarıdaki "karanlığa asılı ışıklı çengeller" ifadesine baktığımızda, akla parlak bir fikrin gelmesi sonucunda karşı tarafa yöneltilen sorulara vurgu yapılmak istenildiğini söyleyebiliriz. Çengel ile soru işareti arasındaki benzerlikten SORULAR, KARANLIĞA ASILAN IŞIKLI ÇENGELLERDİR metaforuna ulaşılabilir.

145. - İpucu demiştim. Ta **sabahın tazeliğinde** demiştim ipucu diye. (117/10)

Kaynak alan: yiyecek *hedef alan:* sabah

Burada ipucunun sabahın ilk saatlerinde istenildiği vurgulanmış olmalıdır ki bu durumun metinde " Ta sabahın tazeliğinde" şeklinde ifade edilişi, sabah kavramını bir yiyecek gibi düşündürmüştür. Bu kullanım, SABAH YİYECEKTİR metaforunu oluşturmuştur.

1.1.2. Kaynağını Hayvandan Alan Metaforlar

1. Ağırlaşan kilimleri sürüyerek kıyıya çekiyorlar, katlayıp büyücek yayvan bir taşın üstüne yerleştiriyorlar. Sonra teyzemle annem tokaçlarla dövüyorlar kilimi. Sırayla bir annem vuruyor, bir teyzem, pat… pat… pat… **Tokaç sesleri** de yayılıyor ovaya, **leyleğin tak takları gibi**… (17/21)

Kaynak alan: leylek *hedef alan:* tokaç sesleri

Burada kilimin dövülmesi sonucu ortaya çıkan tokaç sesi ile leyleğin çıkardığı tak tak sesi arasında bir bağlantı kurulmuştur. Bu bağlantı sonucunda, TOKAÇ SESİ, LEYLEĞİN TAK TAKLARIDIR metaforuna ulaşılır.

2.Kanal vızıltıları içinde eriyip giderlerdi**.** Konuşmaları hep aynı tondaydı, öfkesiz ve sevinçsiz. (23/21)

Kaynak alan: arı, sinek *hedef alan:* kanal

Vızıltı arı, sinek vb. hayvanların çıkardığı sese verilen bir isimdir**.** Metinde kanaldaki gürültüleri belirtmek için " kanal vızıltıları" ifadesi kullanılmıştır. Bu kullanım, kaynağını hayvandan(arı, sinek vb.) alan metaforun doğmasına zemin hazırlamaktadır. Kanaldaki gürültüler ile vızıltı arasında bir benzerlik kurulmuş ve KANAL, VIZILTI ÇIKARAN ARI VEYA SİNEKTİR metaforu ortaya çıkmıştır.

3. Afyon kanalı iyice bozuldu. **Vızıltıları** duysan uzayla haberleşiyorum sanırsın, beynimi un ufak edip dağıtacak bu sesler.(26/26)

Kaynak alan: arı, sinek *hedef alan:* kanal

Bu bölümde KANAL, VIZILTI ÇIKARAN ARI VEYA SİNEKTİR metaforu tekrarlanmaktadır.

4. Saliha kasılıp kaldı. **Ağustosun ıssızında çalı dibinde kıstırılmışçasına** ürkmüştü.(27/32)

Kaynak alan: tavşan *hedef alan:* Saliha

Kısık sesli, yaşı anlaşılmayan erkek abone, Saliha'yı rahatsız etmektedir. Saliha'nın içinde bulunduğu bu durum " ağustosun ıssızında çalı dibinde

kıstırılmışçasına" şeklinde belirtilmektedir. Saliha ile tavşan arasında bir ilişki sağlandığından dolayı SALİHA TAVŞANDIR metaforuna ulaşılmaktadır.

5. – Kıza bak kıza, inek gibi esniyor.

Bu sözlerin ardından dört delikanlının kahkahası aynı anda patladı. Saliha unutmuştu onları. Önce afalladı, sonra etrafına bakındı; onlardan ve kendinden başka kimseler yoktu vagonda. Yeni yolcu gelmemişti. Evet… esneyen kendiydi. Coşkulu bir gülme aldı içini. Esneyen Saliha'yı, laf atılmasından ürken Saliha'yı onların gözüyle seyrediyordu. Kitabını açtı, yüzünü gizleyecek biçimde tutup sarsıla sarsıla gülmeye başladı. "**İnek gibi**…" Delikanlılar bu umulmadık davranış karşısında utandılar, benzetmeyi yapan tek başına bir sıra öteye, Saliha'nın göremeyeceği köşeye kaydı. Ağırbaşlılıkla işin iyice sulanmasını önlemeye çabalıyordu.(34/5)

Kaynak alan: inek *hedef alan:* Saliha

Saliha, esnemesi bakımından ineğe benzetilmektedir. Bu benzerlikten yola çıkıldığında SALİHA İNEKTİR metaforuna ulaşılır.

6. " Sen yarı taşralı bir bayansın Saliha Hanım" diyordu, " bu **kent** elbette **yutacak** seni. (35/26)

Kaynak alan: hayvan *hedef alan:* kent

Kent, bir canlıyı yutarak öldüren veya ona zarar veren tehlikeli bir hayvan gibi düşünülmüştür. Yutmak eyleminin kente aktarılması ile KENT HAYVANDIR metaforu meydana gelmiştir.

7. Dans etmediler hiç. Ama hiçbir türünden. Şöyle geniş bir meydan, bıyıklar burma, etekler kırma, kucaklar geniş mi geniş, **sekişler serçe mi serçe**…(44/4)

Kaynak alan: serçe *hedef alan:* insan

Burada dans figürleri ile serçenin sekişi arasında bir benzerlik kurulmuştur. İnsanın dans esnasında gerçekleştirdiği dans figürleri, "sekişler serçe mi serçe" şeklinde ifade edildiğinden dolayı, İNSAN, SEKEN BİR SERÇEDİR metaforu oluşur.

8. " O benim **aslan oğlum** var ya İstanbul'a geldikten sonra **sümüklü böceğe döndü**, elinin sanatı gün günden kötülemekte, hiçbir şeyini çekip çeviremez oldu; evlerinin beti bereketi yok, bir sofra başında oturup ağız tadıyla yemek yemeyi bile beceremez oldular" dediydin. (49/27)

Kaynak alan: aslan *hedef alan:* insan
Kaynak alan: sümüklü böcek *hedef alan:* insan

Metinde bu paragrafta Halise, Şükriye ablanın ona anlattıklarından bahsetmektedir. Şükriye ablanın oğlu iki hayvana benzetilmiştir: aslan, sümüklü böcek. Şükriye ablanın oğlu başlarda aslan iken İstanbul'a geldikten sonra sümüklü böceğe dönmüştür. Bu benzetme, Şükriye ablanın oğlunun iş ve ev hayatının kötüye gitmesi ile meydana gelmiştir. Buradan yola çıkılarak İNSAN ASLANDIR ve İNSAN, SÜMÜKLÜ BÖCEKTİR metaforlarına ulaşılır.

9. Oğlum gibi rahat değilim. Son yıllarda sanki o benim büyüğüm. Sabahları saçlarımı okşar, "**Güvercin anam benim**" diye öper işe giderken. Saçlarım iyice aklandı da **ak güvercinlere benzermişim o yüzden**. Duyuyor musun Şükriye Abla? Ben, o kumral şelale saçlı genç kız, bir zamanların üç çocuk anası Halise Hanımı,

şimdi oğlumun kızı oldum. Hoşlanıyorum bundan. Anasız büyümenin gediği kapanmıyor demek.(51/19)

Kaynak alan: güvercin *hedef alan:* Halise

Halise'nin saçları aklanması bakımından ak güvercin ile bir benzerlik göstermiştir. Beyaz saç ve beyaz güvercin arasında bir bağlantı sağlanması, HALİSE GÜVERCİNDİR metaforunu oluşturur.

10. Mahallemizin yokuşunu baştan aşağı yarıp geçen Kapan Çayı, gündüzleri uslu **inekler gibi** sağılıp giden o nazlı su, geceleri niye öyle delirirdi? Niye hışırtılı **yılanlara** dönerdi de gümbürtüsü kulaklarımda uğuldardı? (54/24)

Kaynak alan: inek *hedef alan:* Kapan Çayı
Kaynak alan: yılan *hedef alan:* Kapan Çayı

Kapan Çayı'nın gündüzleri sakin akması, uslu bir şekilde sağılmayı bekleyen inekleri; geceleri ise hızlı akarak çağıldaması, hışıltı çıkaran yılanları çağrıştırmaktadır. Bu ifadelerden hareket edildiğinde KAPAN ÇAYI İNEKTİR ve KAPAN ÇAYI YILANDIR metaforlarına ulaşmak mümkündür.

11. Yaşıtlarımın çoğu gitti, kavuştu toprağına. **Küsüp çekilmedim kabuğuma**. (56/24)

Kaynak alan: kaplumbağa *hedef alan:* Halise

Halise'nin yaşıtlarının çoğu vefat etmiştir. Ancak Halise için hayat devam etmektedir ve Halise bunu kabullenmiş görünmektedir. Bu durumun "küsüp çekilmedim kabuğuma" şeklinde ifade edilmesi, HALİSE KAPLUMBAĞADIR metaforunu meydana getirmiştir.

12. Heyyytt **aslanım**, dedim, bana bak, hususi taraflara parayla el atılamaz…"(64/3)

Kaynak alan: aslan *hedef alan:* adam

Burada erkekler için kullanılan bir seslenme sözünün kullanımı söz konusudur. Ancak metindeki adama aslanım şeklindeki bu seslenme durumu, bir metafor ortaya çıkarmıştır. Günlük hayatta farkında olmadan kullandığımız bu sesleniş, bizi İNSAN ASLANDIR metaforuna götürebilir.

13. Anne çırpınıp duruyor, çevresini saranlara " Hiçbir yerlere gitmem, kızım da, oğullarım da yerlerinde sağ olsunlar, evimi dağıtmam" diyordu. Böyle bir konuyu açıp başlatan yoktu oysa. **Çırpınmaların** altında yatan " Yavrularım, beni yalnız bırakmayın, ya yanıma gelin, ya yanınıza alın" dileklerini bütün çocuklar anlıyor, ama o sıra konuşulması yersiz kaçacağından anlamazlıktan geliyorlardı.(75/26)

Kaynak alan: kuş, balık *hedef alan:* Yusuf'un annesi

Yusuf'un annesi kocasının ölümünden sonra yalnız kalmıştır ve bu telaşını çocuklarına yansıtamamaktadır. Annenin bu telaşı okuyucuya aktarılmak istenmiş olmalıdır. Bu anlatım şekli bize kuş veya balığı düşündürür. YUSUF'UN ANNESİ KUŞ VEYA BALIKTIR metaforuna ulaşılabilir.

14. Molla Şerife ağzında fısır fısır bismillahlar, sübhanekelerle **evin içinde kedi kayganlığında dolaşmaya başladığında**, anne, onun fısıltılarından çok kendi içini ve bahçedeki kıpırtıları dinler olmuştu. (76/15)

Kaynak alan: kedi *hedef alan:* Molla Şerife

Molla Şerife, yatmadan yatmaya Yusuf'un annesine gelmektedir. Molla Şerife'nin evin içinde dua ederek sessizce dolaşması ile kedinin evin içinde gezinişi ilişkilendirilmiştir. MOLLA ŞERİFE, KEDİDİR metaforuna ulaşılabilir.

15. Öğle yemeklerinden sonra uyuşmuş beyinler lagarlaşmış **gövdeler denizanaları gibi** serilir kalırdı ikindilere dek. (78/3)

Kaynak alan: denizanaları *hedef alan:* insan

Burada öğle yemeklerinden sonra insanların uykulu bir şekilde kumsala uzanması, denizanalarının sahile vurmasına benzetilmiştir. İNSAN DENİZANASIDIR metaforuna ulaşılabilir.

16. Kafasının içinde ışıltılar dolaşıyordu. **Yanıp sönen ateşböcekleri**, hızla tarayan projektörler… (87/8)

Kaynak alan: ateş böceği *hedef alan:* düşünce

Aytaç'ın zihninden çeşitli düşüncelerin geçmesi, yanıp sönen ateş böceklerine benzetilerek bir somutlaştırma gerçekleştirilmiştir. DÜŞÜNCELER, YANIP SÖNEN ATEŞ BÖCEKLERİDİR metaforuna ulaşılabilir.

17. Çok yorgundu Çetin. **İskemleyi ters çevirip ata biner gibi** oturdu, başını iskemlenin arkalığında kavuşturduğu kollarına yasladı. (94/30)

Kaynak alan: at *hedef alan:* iskemle

Burada Çetin'in iskemleyi ters çevirip oturuşu ile ata biniş arasında bir benzerlik sağlanmıştır. İskemle çoğunlukla tiyatro sahnelerinde ya da çocukların oyunlarında at görevini üstlenen bir araçtır. İskemleyi ters şekilde çevirip oturuş ile

ata biniş arasındaki ilişkilendirme, cansız bir varlık olan iskemleyi hayvan gibi düşündürmektedir. İSKEMLE ATTIR metaforuna ulaşmak mümkündür.

18. Sevgili annem, diye geçirdi içinden. Küçücük korkunç kadın. **Ömrünce çırpındın** durdun, hiçbir işini kimselere bırakamadın. (98/33)

Kaynak alan: kuş, balık *hedef alan:* Çetin'in annesi

Çetin'in annesinin hayatı boyunca çaba harcadığı yerine "ömrünce çırpınıp durdun" ifadesinin kullanılması, metafor oluşmasını sağlamıştır. Çırpınma özelliği akıllara kuş ya da balığı getirecektir ki bu metaforun benzerini yukarıda Yusuf'un annesinde de görmüştük. Çırpınmak eyleminden ÇETİN'İN ANNESİ KUŞ VEYA BALIKTIR metaforuna ulaşılabilir.

19. Az önce söylediği o çok yalınkat, çok çiğ sözlerle parçalayıp attığı bütünlenmeyi, Çetin'in yakasına uzanırken boşlukta kalan elini, sonra **o elin acımasızca vurulmuş ağır bir kuş gibi düşüşünü**, boncukların dolu taneleri gibi saçılmasını, parçalanan büyüyü, parçalanan ve bir daha hiç elde edemeyeceği güzelliği, her şeyi unutmak istiyordu. (106/33)

Kaynak alan: kuş *hedef alan:* el

Çetin, elini Aslı'nın gömleğindeki en üst düğmeyi çözmek için uzatmıştır. Ancak Aslı'nın kolyesi kopmuş ve boncuklar saçılmıştır. Çetin'in elini şaşkınlık ya da üzüntüden güçlükle indirişi anlatılmak istenmiş olmalıdır ki " o elin acımasızca vurulmuş ağır bir kuş gibi düşüşünü" ifadesi kullanılmıştır. Çetin'in elinin düşüşü ile acımasızca vurulmuş ağır bir kuşun düşüşü arasında kurulan ilişkiden, ÇETİN'İN ELİ, ACIMASIZCA VURULMUŞ AĞIR BİR KUŞTUR metaforuna ulaşmak mümkündür.

20. - Ben kimsenin sızamadığı alanlarda dolu dizgin dolaştım. Yaprakların, **böceklerin özüne**, ozanların beynine sızdım, yağmurun nemini emdim.

- **Kozanı yalnız kendin için örüyorsun.** (115/10)

Kaynak alan: ipek böceği *hedef alan:* insan

Burada ipek böceğinin koza örme özelliğinin insana aktarıldığını görmekteyiz. Metindeki böyle bir kullanım, İNSAN, İPEK BÖCEĞİDİR metaforunu meydana getirmiştir.

21. Senin için hiçbir şey yapamayacağımı biliyorsun. Ben de biliyorum bunu. **Sen imkansızın avına çıkmışsın**. Bense **imkansız avcısının** serüvenine bütünüyle sahip olmak istiyorum. (116/12)

Kaynak alan: hayvan *hedef alan:* imkânsız

Gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şeyin peşine düşme durumunun metinde "imkansızın avına çıkmışsın", "imkansız avcısının serüveni" şeklinde ifade edilmesi, İMKÂNSIZ, AVINA ÇIKILAN BİR HAYVANDIR metaforunu oluşturmuştur.

1.1.3. Kaynağını Bitkiden Alan Metaforlar

1. Hani gülün pembesi var ya, kokulu gülün pembesi, işte öyle baştan ayağa pembelik içinde kaldık. **Sabahın alacasında iki pembe gül**… Havada savrulan kucaklar dolusu gül yaprağı… Her bir yaprak camdan sızan ışık oklarına takılmış fır fır dönüyor. Gökten gül yaprağı yağıyor, **annemin kokusu gül kokusu**… annem, babam, ben, kardeşim el ele tutuşmuş dönüyoruz, giysilerimiz gül yaprağından. Yanaklarımıza gözlerimize gül yaprakları konuyor. Dönüyoruz, dönüyoruz…

hepimiz gül yaprağıyız. Sabah ışığı bir yanımızdan öte yanımıza geçiyor, **hepimiz saydam pembeyiz.** (14/19)

Kaynak alan: pembe gül — *hedef alan:* insan
Kaynak alan: gül kokusu — *hedef alan:* anne kokusu
Kaynak alan: gül yaprağı — *hedef alan:* insan

Kız, bir anda yaşadığı andan, hayalî bir ana geçişi yaşamıştır ve bu anı benzetmeler üzerine kurmuştur. Annesi ile sarıldıkları anda, sabahın alacasında iki pembe gül olduklarını düşünmüştür. Burada, insanın pembe gül ile ilişkilendirilmesi söz konusudur. O hayalî anı da çeşitli şekillerde tasvir etmeye devam etmektedir. Anne kokusu ile bir güldür. Ailenin giysileri gül yaprağı şeklindedir ve âdeta gül yaprağına dönüşürler. Bu ilişkilerden yola çıkarak şu metaforlara ulaşmamız mümkündür: İNSAN, PEMBE GÜLDÜR, ANNENİN KOKUSU GÜL KOKUSUDUR ve İNSAN, GÜL YAPRAĞIDIR şeklindedir.

2.Saliha, kendi **fiş koçanından** da iki tane koparıp büfeye gitti. (25/28)

Kaynak alan: koçan — *hedef alan:* fiş

Koçan; mısır, lahana, marul vb. bitkilerin sert kısımlarına verilen bir isimdir. Metinde "fiş koçanı" şeklinde bir kullanım geçtiğinden dolayı, FİŞ KOÇANDIR metaforu meydana gelmiştir.

3. Gece nöbetinde arkadaşlarına **olgun meyveler gibi sunduğu** bütün **uykular** görünmez birer sicim olur; önce gözlerine, sonra not tutan ellerine, sonra da bütün bedenine dolanırdı.(34/ 31)

Kaynak alan: olgun meyve — *hedef alan:* uyku

Saliha, Edibe Hanım'ın horultusundan uyuyamamıştır. Arkadaşlarından uyumak isteyen birini yerine uyumaya yollamıştır. Arkadaşlarına yarattığı bu fırsat, "olgun meyve" şeklinde ifade edilmektedir. Saliha'nın sunduğu uyku fırsatı, olgun meyve kavramı ile ilişkili kullanılmıştır. Metinde uyku fırsatı ve olgun meyve kavramlarının ilişkili kullanılmasından doğan benzerlik, UYKULAR, OLGUN MEYVELERDİR metaforunu ortaya çıkarır.

4. Sana gelirken hareketleri ağırlaşmış Halise değildim; **sevgisi, özlemi bahar gibi** patlamış **Halise** yürüyordu içimde.(47/7)

Kaynak alan: bahar *hedef alan:* Halise'nin sevgi ve özlemi

Halise'nin fırıncı Şükriye'yi ziyarete giderken hissettiği sevgi ve özlem fazladır. Bu fazlalığı belirtmek için patlamış ifadesi kullanılmıştır. Baharın gelmesi ile doğa aniden yeşillenir, çiçeklenir. Halise de fırıncı Şükriye'ye gelirken sevgisi ve özlemi çoğalmış, baharı yaşıyordur. Baharın gelişi ile yeşilin doğaya kattığı canlılık ve Halise'nin sevgi, özlem etkisi ile hareketlerinin canlanması arasında bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki sonucunda, HALİSE'NİN SEVGİSİ, ÖZLEMİ BAHARDIR metaforuna ulaşılabilir.

5. Mahallenin zengin kadınları çekinirlerdi sizden, Ciciannem de. Saklınız gizliniz yoktu ki… Kimseden bir beklediğiniz yoktu ki… Hele **Habibe Kadın** Teyzem. Pişman ederdi içinde fit taşıyanları. **Dalına** basanlara hazırdı lafı.(53/13)

Kaynak alan: bitki *hedef alan:* Habibe Kadın

Metindeki ifadelere göre Habibe Kadın Teyze, onu kızdıranlara karşı lafını esirgemeyen bir insandır. Onu kızdıran insanlara verecek bir cevabı vardır ve bunu belirtmek için " dalına basanlara hazırdı lafı" cümlesi kullanılmıştır. Burada dal

kavramından hareketle, Habibe Kadın Teyze ile ağaç arasında bir ilişki sağlanmıştır. Böylelikle HABİBE KADIN TEYZE, AĞAÇTIR metaforuna ulaşılır.

6. Sevdiğinin **gül yüzü** eritirdi direnme gücünü. (63/17)

Kaynak alan: gül *hedef alan:* yüz

Burada yüzün rengi ile gülün rengi arasında bir benzerlik kurulmuştur. Metindeki bu ifade, kaynağını bitkiden alan bir metaforun oluşmasına katkı sağlamıştır. YÜZ GÜLDÜR metaforuna ulaşılabilir.

7. Bu ilk gidişten sonra Yusuf'la Aytaç hemen hemen her yaz döndüler aileye. **Baba ocağına dönme geleneği** aksatılmadan sürdürülsün istiyorlardı. Açık seçik bir nedeni yoktu bu isteğin. Bir çeşit güven duygusu, **kök salma, salınmış köklere tutunma i**steğiydi belki. (70/25)

Kaynak alan: bitki *hedef alan:* aile bağları

"Kök salma ve salınmış köklere tutunma" şeklindeki ifadeye baktığımızda akıllarda ilk belirecek olan şeyin bitki olduğunu söyleyebiliriz. Burada Yusuf'un aile bağlarının kuvvetli oluşu anlatılmak istenmiş olmalıdır. AİLE BAĞLARI BİTKİDİR metaforuna ulaşılabilir.

1.2. KİŞİLEŞTİRME

1.2.1.İnsandan İnsana Aktarma

1. Hâlâ uyuyormuş gibi kıpırtısız duruyordum. (12/34)

Kaynak alan: uyuyan insan *hedef alan:* insan

Kız, annesi yanına yattığında uyuyormuş gibi kıpırtısız durmaktadır. Kendini uyuyan bir insan ile ilişkilendirmiştir. Buradan KIPIRTISIZ DURMAK, UYUMAKTIR metaforuna ulaşılabilir.

2. Bir bilseniz neler etti o gece ayışığı, annemin yüzünü durmadan değiştirdi. Bir bakıyorum, sisler buharlar içinde gibi belli belirsiz. Bir bakıyorum bizim Çay'da yol yapılırken toprak altından çıkardıkları kadın heykelinin yüzü gibi kıpırtısız, dümdüz. Bir **anneannemin yüzü gibi kırış kırış**, bir **gelinlik fotoğrafındaki gibi** gülümsüyor… (13/33)

Kaynak alan: anneanne *hedef alan:* anne
Kaynak alan: gençlik yılları (genç hâli) *hedef alan:* anne

Kız, ay ışığının annesinin yüzüne yansımasından doğan hâli, farklı benzetmeler üzerine kurmaktadır. Annesinin yüzü bir an, anneannesinin yüzü gibi kırış kırış, bir an gelinlik fotoğrafındaki hâli gibidir. Burada insandan insana aktarma yoluna başvurulmuştur. Bu durumdan yola çıkılarak ANNE YÜZÜ, ANNEANNE YÜZÜDÜR ve ANNE YÜZÜ, GENÇLİK YÜZÜDÜR metaforlarına ulaşılır.

3. – Afyon, aloo… Afyoonnn… yapma be kardeşim. Bir güncük, bir saatçik olsun **adam gibi** konuş. (23/7)

Kaynak alan: adam *hedef alan:* insan

Adam gibi ifadesi, genellikle iyi niyetli insanlar için kullanılır. Mükerrem, karşısındaki aboneyi adam gibi konuşması için uyarmaktadır. Metindeki anlatımdan hareketle, İNSAN ADAMDIR şeklinde insandan insana aktarım yapılarak oluşturulmuş bir metafora ulaşılır.

4. " Arkadaş, sen de burada çalışırsın, ben de, etme geceleri o pis telefonu" demek isterdi hep önü sıra giden **gece bekçisi kılıklı adamlara**.(30/20)

Kaynak alan: gece bekçisi *hedef alan:* adam

Saliha akşam nöbetlerine gelirken geçtiği yollardan ürpermektedir. Duyduğu ürpertiyi belirtmek için de böyle bir ifade kullanılmış olabilir. Karanlıkta önü sıra giden adamları gece bekçisine benzetmektedir. Buradan ADAMLAR GECE BEKÇİSİDİR metaforuna ulaşılır.

5. Saliha yerine oturduğunda o, **eteğini filmlerdeki genç kızlara özgü edayla** dalgalandırarak yürüyor, 03'ten aldığı tiketleri Ankara-İzmir-Bursa pozisyonlarına dağıtıyordu. (31/22)

Kaynak alan: filmlerdeki genç kızlar *hedef alan:* Emel abla

Emel ablanın eteğini dalgalandırarak yürümesi ile filmlerdeki genç kızlar arasında bir bağlantı kurulmuştur. Bu bağlantı sonucunda EMEL ABLA, FİLMLERDEKİ GENÇ KIZLARDAN BİRİDİR metaforu meydana gelir.

6. Silin gözlerinizi Emel Abla, silin ve **aşk filmlerinin masum kızlarına** benzemekten kurtulmaya bakın.(32/16)

Kaynak alan: aşk filmlerinin masum kızları *hedef alan:* Emel abla

Saliha, Emel ablayı ağlama yönünden aşk filmlerinin masum kızlarına benzetmektedir. Bu benzerlik, EMEL ABLA, AŞK FİMLERİNİN MASUM KIZLARINDAN BİRİDİR metaforunu ortaya çıkarmaktadır.

7. Edibe Hanım her gece sardığı koca bigudiler yüzünden yüzükoyun yatıyordu. Balmumu sarılığındaki yüzünü kaldırıp " Sağ ol, rahatım" dedi ve o daha yatağına dönmeden horlamaya başladı. En iyisi aşağıya çalışma salonuna dönmekti. Kalkıp giyindi. Öfkeden çatlayacaktı. Yatakhaneden sessizce çıktı. Herkes uyur, sen uyuyamazsın eserikli kız. Dayanaklı olacakmış… Zor dayanırsın bu gidişle. Şimdi uyuyamazsın, çünkü yarın derste uyuyacaksın. Kendine yakıştırdığı eserikli sıfatı öfkesini yumuşatıverdi, **ozan Yunus'u çağrıştırıyordu**. Hadi kızım in aşağı, arkadaşlarından uyumak isteyen birini yolla ki, uyku değerini bilen, dinlendiriciliğine nazlanmadan gömülen birine yarasın. (33/8)

Kaynak alan: Yunus Emre *hedef alan:* Saliha

Metinde Saliha'nın, yerine uyumak isteyen arkadaşlarından birini yollama düşüncesi ile Yunus Emre'nin hoşgörülü oluşu ilişkilendirilmiştir. Hoşgörülü olma yönünden Saliha'nın Yunus Emre'ye benzetilmesi, SALİHA YUNUS EMRE'DİR metaforunu meydana getirmiştir.

8. Aynı oğlumun geceleri çalışma masasındaki hali gibi oluyorum. Eskiden, kocam sağ, çocuklarım çocukken, işlerimin başımdan aşkın olduğu günlerde, yatakta uyumadan önce düşünürdüm. Yaşlılıkta uykular da bir garip oluyor Şükriye Ablam, başım **çocuklar gibi** düşü düşüveriyor önüme.(52/1)

Kaynak alan: oğul *hedef alan:* Halise
Kaynak alan: çocuk *hedef alan:* Halise

Bir önceki paragrafta Halise, namaza durduğu zaman düşüncelerinin kafasında harıl harıl aktığından bahsetmiştir. Halise'ye bu durum, oğlunun geceleri çalışma masasındaki hâlini çağrıştırmaktadır. Halise ve oğlu arasındaki benzerlik, HALİSE, OĞLUNUN GECELERİ ÇALIŞMA MASASINDAKİ HÂLİDİR metaforunu ortaya çıkarır.

Halise, eskiden uyumadan önce yatakta düşündüğünü dile getirmektedir. Yaşlılıkta ise uykusunun hemen gelmesi, çocukların uykuya dalış hâline benzemektedir. Bu benzerlikten yola çıkıldığında HALİSE ÇOCUKTUR metaforu oluşur.

9. Sizin fırının ilk yakıldığı gün, anan Habibe Kadın'la senin yüzünü gören kimler varsa, sizi andıkça **ben gibi** olmuşlardır hep. İçleri ısınmış, bayırları düzlüğe dönmüştür. (52/ 12)

Kaynak alan: Halise *hedef alan:* insanlar

Halise'nin fırıncı Şükriye ve Habibe Kadın'a duyduğu sıcaklık hissini, onları tanıyan diğer insanların da duyacağını ifade etmesi, FIRINCI ŞÜKRİYE'Yİ VE HABİBE KADIN'I TANIYAN İNSANLAR, HALİSE GİBİDİR metaforunu meydana getirir.

10. Habibe Kadın'ın tokmaklı sopasıyla kapıları vurup herkesi ayaklandırdığı, "**Komşular, ölü müsünüz** kalkın komşular, müjdem var müjdeemm… düşman Afyon'dan sürülmüş" diye ortalığı yıktığı sabahın üstünden yıllar geçmişti.(55/32)

Kaynak alan: ölü insan *hedef alan:* komşular

Burada Habibe Kadın'ın komşulardan bir ses çıkmaması üzerine bu benzetmeyi ortaya çıkardığı söylenebilir. Ölen insanın nefes almaması ve komşulardan çıt sesi bile çıkmaması üzerine ilişkilendirilme sağlanmış olmalıdır. KOMŞULAR ÖLÜDÜR metaforuna ulaşılabilir.

11. Beni kimsiz kimsesiz koyan, beni kendi toprağımda, kendi evimde **yabancıya** döndüren, **acemi öksüzlere** çeviren ölümler, adını bile duyup bilmediğim gençlerin ölümüdür. (56/27)

Kaynak alan: yabancı *hedef alan:* Halise
Kaynak alan: öksüz *hedef alan:* Halise

Halise, adını bile duyup bilmediği gençlerin ölüm haberini aldığında kendi evinden bir yakınını kaybetmiş gibi hissetmektedir. Onların ölümü Halise'yi kimsesiz, yabancı ve acemi öksüz hâline getirmektedir. Halise'nin öksüzlük duygusunu bu ölüm haberleri ile yaşadığı vurgulanmak istendiği için " acemi öksüz" ifadesi kullanılmış olmalıdır. HALİSE YABANCIDIR ve HALİSE ACEMİ ÖKSÜZDÜR metaforları meydana gelmiştir.

12. Döndüğünde kadın seni bekliyordu; telaş içinde bekliyordu. Onu görünce dalga dalga renkler uçuştu yüzünde. **Kanın delikanlı gibi dolaştı.** (65/6)

Kaynak alan: delikanlı *hedef alan:* yaşlı adam

Metinde yaşlı adamın kadını görünce heyecanlandığı ifade edilmek istenmiş olmalıdır ki " kanın delikanlı gibi dolaştı" cümlesinden bu yargıya varabiliriz. Daha çok gençlikte yaşanan bu hissi yaşlı adamın yaşadığı görülmektedir. YAŞLI ADAM, DELİKANLIDIR metaforu karşımıza çıkmaktadır.

13. Yusuf, evin erkeklerinden biri olarak tüccar abilerin ve sarraf eniştenin yanında yerini aldı o günlerde. Eğretiydi yeri. Yaşananlara katılmaktan çok **gözlemci olarak bulunuyor gibiydi.** Gözleri annesinin üstündeydi hep.(75/22)

Kaynak alan: gözlemci *hedef alan:* Yusuf

Yusuf, babasının ölümünden sonra annesinin durumunu izlemektedir. Ailesinin yanındadır ama olaylara müdahale etmemektedir. Yusuf'un gözlem yapan kimseye benzetilmesi, insandan insana yapılan bir aktarmadır. YUSUF GÖZLEMCİDİR metaforuna ulaşılabilir.

14. Anne açılış törenlerinde **eline makas tutuşturulmuş acemi yöneticiler gibi** aldı ilk lokmayı. (81/15)

Kaynak alan: acemi yöneticiler *hedef alan:* Yusuf 'un annesi

Annenin büyük oğlunun yazlığında sofrada yemek yerken çekingen bir tavır sergilemesi, ilk defa açılış töreni yapacak olan acemi yöneticilere benzetilmiştir. Bu uygunluk, YUSUF'UN ANNESİ ACEMİ YÖNETİCİDİR metaforunu meydana getirmiştir.

15. Önce eleştiriyle girişir, politikacılar yanındaymışçasına tartışmaya başlar, bağırır çağırır, giderek ipin ucunu kaçırır, **işi yüz bulmuş çocuk şımarıklığının sınırlarına dek vardırır**, kendi söyledikleriyle coşup heyecanlanır tıkanacak gibi olurdu. (97/28)

Kaynak alan: çocuk *hedef alan:* Çetin'in annesi

Çetin'in annesi oğluyla politika konuşmaktan hoşlanmaktadır. Annenin oğlu ile konuşurken rahat tavırlar sergilediği vurgulanmak istenmiş olmalıdır ki "işi yüz bulmuş çocuk şımarıklığının sınırlarına dek vardırır" ifadesinden bunu anlayabiliyoruz. Böyle bir kullanım, insandan insana aktarım yoluyla oluşturulmuş bir metaforun doğmasını sağlamıştır. ÇETİN'İN ANNESİ ŞIMARIK BİR ÇOCUKTUR metaforuna ulaşılabilir.

16. Çocuktu bu Aslı. Sözleri ne kadar önemsiyor, ne kadar ciddiye alıyordu. Söylenen her sözün bir sorumluluk olduğunu mu anımsatmak istemişti onu buraya getirerek? (99/31)

Kaynak alan: çocuk *hedef alan:* Aslı

Aslı, Çetin'in " Sen dekor meraklısısın" , "Beni gönlüne en uygun ortamlarda, mekânlarda gördün, dekorumla birlikte benimsedin." sözleri üzerine öyle biri olmadığını kanıtlamak için Çetin'i otel odasına getirmiştir. Aslı'nın söylenen sözleri önemsemesi ve ciddiye alması, çocuğa benzetilmiştir. Nasıl çocuklar her şeye inanıyor ve söylenenlerin gerçek olduğunu düşünüyorlarsa Aslı da o çocuklar gibidir. ASLI ÇOCUKTUR metaforuna ulaşılabilir.

1.2.2. İnsandan Cansız Nesnelere Aktarma (Canlandırıcı-Antropomortik)

1. Bu **gözyaşları düşmanım** benim. **Onlarla savaşırken** annemi seyredemiyorum. Oysa tek isteğim anneme doyasıya bakmak. Pis gözyaşları**, kötü gözyaşları**, yok olası gözyaşları, yarın istediğiniz kadar akın. Ama şimdi, bu gece rahat bırakın beni, perde gibi inmeyin gözlerime. (13/19)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* gözyaşları

Kızın gözyaşları annesini seyretmesine engel olmaktadır. Düşman, çıkarları doğrultusunda karşıdaki gücün ilerlemesine engel olmayı planlar. Gözyaşları, bu durumda düşman ile benzerlik göstermiştir. Buradan GÖZYAŞLARI DÜŞMANDIR metaforuna ulaşılır.

2.Bir bilseniz neler etti o gece ayışığı, annemi yüzünü durmadan değiştirdi. Bir bakıyorum, sisler buharlar içinde gibi belli belirsiz. Bir bakıyorum bizim Çay'da

yol yapılırken toprak altından çıkardıkları kadın heykelinin yüzü gibi kıpırtısız, dümdüz. Bir anneannemin yüzü gibi kırış kırış, bir gelinlik fotoğrafındaki gibi gülümsüyor… (13/33)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* ay ışığı

Burada ay ışığı, bir eylem gerçekleştirecek durumda olan insan ile ilişkilendirilmiştir. " Bir bilseniz neler etti" ifadesinden yola çıkıldığında AY IŞIĞI İNSANDIR metaforuna ulaşmak mümkündür.

3. Sular aktıkça **geyikler** hep aynı yöne doğru koşuşuyorlar. Suların altında, kilimin çizgileri boyunca dizi dizi **koşuyorlar.** Koşuyorlar, koşuyorlar, hep aynı yerde kalıyorlar. (15/19) (geyik motifi)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* geyikler (motif)

Burada ifade edilmeye çalışılan geyikler, hayvan olan geyik değil, kilimin üstündeki geyik motifleridir. Kilimin üstündeki geyik motifleri, koşma özelliği olan canlı bir varlık gibi düşünülmüştür. GEYİK MOTİFİ, CANLI BİR VARLIKTIR metaforu ortaya çıkmıştır.

4.Diplere tutunmaya çalışarak **ayaklarımla dereyi dövüyorum.** Durmacasına,deli gibi… (16/3)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* dere

Burada dere, dövülebilen canlı bir varlığa benzetilmiştir. Bu durum DERE, DÖVÜLEBİLEN CANLI BİR VARLIKTIR metaforunu meydana getirir.

5.Geyikler altımdan kaçışıyorlar, sonra geri dönüp **yeniden katılıyorlar oyuna**. Ben ayaklarımı vurdukça sular havaya sıçrıyor**, sular oynuyor**, sular coşuyor, **sular kahkaha atıyor**… **Suların kahkahası ovaya yayılıyor**. Binlerce küçük çıngırak aynı anda çalınmış gibi yankılanıyor kahkahalar. (16/5)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* geyikler (motif)
Kaynak alan: insan *hedef alan:* su

Burada, yine kilimdeki geyik motifi karşımıza çıkmaktadır. Cansız geyik motifleri, oyun oynayan bir insan gibi düşünülerek, kişileştirmeye başvurulmuştur. Buradan ulaşılacak metafor, GEYİK MOTİFİ, İNSANDIR metaforudur.

Sıvı bir madde olan su, oynayan ve kahkaha atan insan gibi ifade edilmiştir. İnsana ait özellikler suya aktarıldığından, SU İNSANDIR metaforuna ulaşılabilir.

6. Babam paçalarını sıvamış koşarak geliyor bana doğru. Kucaklayıp havaya atıyor. Sonra bir daha atıyor, bir daha, bir daha… **Göğün maviliğiyle kucaklaşıp kucaklaşıp** babamın kollarına düşüyorum. (16/11)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* gökyüzü

Kucaklaşmak eylemi, insanlara özgü bir eylemdir. Burada kız, göğün maviliği ile kucaklaştığından söz ettiği için insandan doğaya bir aktarım söz konusudur. Bu eylemden yola çıktığımızda GÖKYÜZÜ İNSANDIR metaforuna ulaşmamız mümkündür.

7. Güneş gözkapaklarımı öpüyor, burnumu, saçlarımı, ıslanmış kollarımı, ayaklarımı **öpüyor**. (16/23)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* güneş

Güneşin vücuttaki organlara temas etmesi, öpmek eylemi ile ifade edildiğinden dolayı GÜNEŞ İNSANDIR metaforuna ulaşılır.

8. Ayaklarının altında hışırdayan **çakıl taşları**, suların akışına dayanamayıp kıvıldanan **kum tanecikleri**, bembeyaz minare böcekleri **sonsuza dek gülümseyecek bize.** (17/9)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* çakıl taşları
Kaynak alan: insan *hedef alan:* kum tanecikleri

İnsana özgü bir özellik olan gülümsemek eylemi, doğadaki cansız varlıklar olan çakıl taşları ve kum taneciklerine aktarıldığından ÇAKIL TAŞLARI VE KUM TANECİKLERİ, İNSANDIR metaforlarına ulaşılmıştır.

9.Geyikler, sevgili geyiklerim parlayan tüylerini gösteriyorlar bana. "**Ne güzel eğlendik**" diyorlar. (17/28)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* geyikler (motif)

Cansız bir varlık olan kilimin üstündeki geyik motifleri, insan gibi düşünülerek bir benzetme yapılmasından dolayı GEYİK MOTİFİ, İNSANDIR metaforu tekrarlanmıştır.

10.Deniz de yeniydi, demin aralarından geçtiği **kalabalık gibi** hem çok tanıdık hem yeni. (21/8)

Kaynak alan: kalabalık *hedef alan:* deniz

Metindeki bu ifadeden, DENİZ KALABALIKTIR metaforu meydana gelmiştir.

11. Lambalar yanınca **uğultu** durulur gibi olmuş, sonra yeniden **canlanıvermişti**.(21/25)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* uğultu

Uğultunun durulup tekrar başlaması, "canlanıvermişti" eylemiyle ifade edilmektedir. Bu eyleme dikkat edildiğinde, uğultunun kişileştirme yapılarak canlı bir varlığa benzetildiğini görmekteyiz. Birden fazla sesin birleşerek meydana getirdiği uğultu, canlı bir varlıkmış gibi düşünülmüştür. Bu uygunluktan ilerlediğimizde, UĞULTU, CANLI BİR VARLIKTIR metaforu ile karşılaşmak mümkündür.

12. "**Olanı kabullenme**", "**değiştirmek için diretme**", "**özveri**", "**vazgeçiş**", **"yenilgi**" ve **daha bir yığın kavram birer kıskanç olup sarmışlardı Saliha'yı** yine içine kapanmıştı. (26/20)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* kavramlar

Kıskançlık, insanın dünyasına ait bir kavramdır. Yukarıda belirtilen kavramlar, Saliha'nın içinden geçen ve ona etki yaratarak düşüncelerini bağlayan şeylerdir. Bu duyguların Saliha'yı etki altına alması ifade edilmek istenirken "kıskanç" kavramına vurgu yapılarak kişileştirme yoluna gidilmiştir. Metindeki bu kullanımdan ilerlediğimizde OLANI KABULLENME, DEĞİŞTİRMEK İÇİN DİRETME, ÖZVERİ, VAZGEÇİŞ, YENİLGİ VE DAHA BİR YIĞIN KAVRAM, KISKANÇ BİR İNSANDIR metaforuna ulaşırız.

13. - 03 mü orası?

- Evet efendim.
- **Bursa'yla konuşacaktım**. Ne kadar beklerim? (27/23)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* Bursa

Metinde şehir ismine, insana ait olan konuşma özelliği aktarılmıştır. Bursa, konuşulacak bir insan gibi ifade edildiğinden kişileştirme sanatına gidilmiş ve BURSA İNSANDIR metaforuna zemin hazırlanmıştır.

14. On abonenin kızgın bağırışına dayanırdı ya, bu tanımadığı **erkek seslerinin saldırısı** öldürüyordu onu. Bir değil, beş değil, her gece nöbetinde boşaltıyorlardı yapışkan isteklerini kulaklarına. (28/17)

Kaynak alan: saldırgan bir insan *hedef alan:* ses

Saldırı, kötü amaç doğrultusunda eylemde bulunmaya verilen bir isimdir. Ancak burada ses, saldırıyı gerçekleştiren bir insan olarak belirtilmiştir. Bu ifade zihnimizde SES, SALDIRGAN BİR İNSANDIR metaforunu uyandırır.

15. Saliha bu arada normal konuşmalardan başka iki düz, bir **ince sövgüyle cebelleşmek** zorunda kalmıştı. Artık sınıflandırıyordu sövgüleri. İncelerine çok içerliyor, öbürlerine acıyordu, bir bakıma anlıyor bile sayılabilirdi. **Bu incesi bir sanatçıydı.** Herkesin alkış tuttuğu **ünlü bir tiyatro oyuncusu**, kendinden emin, lütfedermiş, iltifat edermiş gibi sövüyordu.(29/24)

Kaynak alan: sanatçı *hedef alan:* sövgü
Kaynak alan: tiyatro oyuncusu *hedef alan:* sövgü

Metinde sövgü gibi soyut bir kavramın kişileştirilmesi gerçekleşmiştir. Saliha sövgü ile cebelleşmek zorunda kalmıştır. Bu eylem, sövgünün insan gibi

düşünüldüğünün bir göstergesidir. İlerleyen cümlelerde ise sövgünün özelliklerinden bahsedilirken " Bu incesi bir sanatçıydı", "ünlü bir tiyatro oyuncusu" ifadeleri yer almıştır. Bu cümleler soyut olan sövgü kavramının kişileştirildiğinin örnekleridir. Bu tanık cümlelerden hareket ettiğimizde SÖVGÜ, ÜNLÜ BİR TİYATRO OYUNCUSUDUR metaforuna ulaşırız.

16. Çorabın burnuyla topuğu çamur içindeydi. (31/7)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* çorap

Günlük hayatımızda çorabın ön kısmına "burun", arka kısmına "topuk" ifadesini kullanmaktayız. Aslında kullanılagelen ve alışık olduğumuz bu ifadelerin bir metafor olduğunu fark edemeyebiliriz. Oysaki cansız bir varlık olan çoraba, insana ait organlar olan burun ve topuk kavramları verilerek kişileştirme yapıldığı gerçektir. Buradan ÇORAP İNSANDIR metaforunun meydana gelmesi kaçınılmazdır.

17. "Midemin bulantısını, karnımın ağrısını geçtiği dakika unutacağım, ama sizin abartılmış **iyicil gözlerinizi** unutmak güç. **Gözyaşlarınız**, beni bana yenik düşürecek.(31/30)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* göz
Kaynak alan: insan *hedef alan:* gözyaşı

İyicil, iyi niyete sahip kimseler için kullanılan bir sıfattır. Bu sıfatın göz için kullanıldığını görmekteyiz. Bir sonraki cümleye baktığımızda ise gözyaşlarının galip gelen kimseler gibi ifade edildiği açıktır. Saliha, Emel ablanın gözyaşları karşısında yenik düşeceğinden bahseder. Bu şekildeki anlatımdan GÖZLER ve GÖZYAŞLARI İNSANDIR metaforları meydana gelmiştir.

18. Açık pencereler içerilere, ta içerilere bakma isteği verirdi Saliha'ya. Bir yandan da sıkılırdı. Eli yetse, eli yirmi otuz metre olsa uzanıp çekiverecekti perdeleri. Babası çok kızardı kendi evlerinde açık perde gördü mü. "Ciğerimizi gösteriyorsunuz ellere, ciğerimizi" diye söylenirdi. Her gün geçerdi bu yoldan. Yine de bir gün olsun, o, telefonda cansızlaşan seslere benzemedi gördükleri. **Canlıydı bu evler. Ciğerleri görünüyordu. Ciğerleri öylesine kolay görünüyordu ki**…(33/29)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* ev

Saliha'nın babası, evin her yanının perde açıldığında görüldüğünü belirtmek yerine, "ciğerimizi gösteriyorsunuz ellere, ciğerimizi" ifadesini kullanmıştır. Metindeki bu kullanım doğrultusunda ev, kişileştirilerek ciğeri olan canlı bir varlık gibi düşünülmüştür. EV, CİĞERİ GÖRÜNEN CANLI BİR VARLIKTIR metaforu oluşmuştur.

19. Canlanmaya başlayan gün ışığı denizi grilikten **kurtarmış,** su saydamlığını kazanmaya, parıldamaya başlamıştı.(35/7)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* gün ışığı

Gün ışığının doğması, "canlanmak" şeklinde belirtilmiştir. Canlanmak, doğadaki canlıların can bulmasıdır. Burada bir kişileştirme vardır. Gün ışığının denizi grilikten kurtardığından bahsedilir. Kurtarmak eylemi, insan tarafından gerçekleştirilen bir eylemdir ve bu eylem de gün ışığına aktarıldığından GÜN IŞIĞI, İNSANDIR metaforu doğmuştur.

20. " Yetti Saliha Hanım. Toparlan artık. Toparlan ve önce **kısa boylu günlük planlar** yapmayı öğren.(36/24)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* plan

Burada günlük plana, “kısa boylu” sıfatı eklendiğinden dolayı bir kişileştirme gerçekleşmiştir. GÜNLÜK PLAN, İNSANDIR metaforuna ulaşmak mümkündür.

21. Gelin azıcık yatışınca, “Hadi kızım” dedim, “madem gün böyle bir gündür, gevşemeye gelmez. Aklını başına devşir, **tutsak olma korkuya**.”(50/32)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* korku

Halise, fırıncı Şükriye’nin gelinine, oğlunun başındaki beladan korkmaması için teselli vermektedir. Gelinin korkuya kapılmaması gerektiğinin vurgulanması için “ tutsak olma korkuya” şeklindeki bir ifadenin tercih edildiği söylenebilir. Soyut bir kavram olan korku, esir alan kimse gibi görülerek kişileştirilme yapılmıştır. Bu durumda korku esir alan, fırıncı Şükriye’nin gelini ise esir alınandır. KORKU İNSANDIR metaforuna ulaşılabilir.

22. Fırının kızıllığında terden ışıldayan **yüzün**, bey babamın geceleri okuduğu tarih kitaplarından, Urkuç Nine’nin anlattığı bütün masallardan daha çoğunu **anlatırdı bana**. Ya da dinlediklerimi senin yüzünde yeniden üretirdim (52/32)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* yüz

Metinde kalın harflerle yazılarak vurgulanmak istenen ifadelerden de anlaşılacağı üzere, yüze bir şeyler anlatabilen insan özelliği aktarılmıştır. Fırıncı Şükriye’nin yüzü, Halise’ye tarih kitaplarından ve masallardan daha çoğunu anlatmaktadır. Anlatmak eyleminin kullanılması, yüzü kişileştirmiştir. YÜZ İNSANDIR metaforu meydana gelmiştir.

23. Bana sorarsan Esma Gelin'i Cevri Gelin'i değil geceleri deliren **Kapan Çayı'nı azarlardı** Habibe Teyzem. " Ne demeye ürkütürsün çocukları **deli çay**? Altın üstün bir akarsudur. Karlar yağmasın, kaynaklar çoğalmasın da göreyim senin **deliliğini**."(54/15)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* Kapan Çayı

Azarlamak, kötü söz söyleyerek karşıdaki insanı incitmektir. Ancak Habibe teyze burada Kapan Çayı'nı azarlamaktadır. Deli ise aklı olmayan kimseler için kullanılır. Azarlanmak ve deli olmak insana ait durumlar olduğundan dolayı Kapan Çayı kişileştirilerek KAPAN ÇAYI İNSANDIR metaforu oluşturulmuştur.

24. Bir de kasabanın yaslandığı koca **dağı azarlardı**. Sabaha çıkarken siyahtan mora, mordan eflatuna, pembeye geçip **sihirbazlık yaptığı için**.(54/21)

Kaynak alan: sihirbaz *hedef alan:* dağ

Habibe Kadın'ın azarladığı diğer şey de dağdır. Burada azarlanmak eyleminin dağa aktarıldığını görmekteyiz. Sabaha karşı güneşin doğması ile birlikte dağ siyah, mor, eflatun ve pembe renklerine bürünmektedir. Güneşin dağa yansıması, dağı değişik renklere çevirir ve bu durum "sihirbazlık" kavramı ile karşılanır. Sihirbazlık kavramının kullanımı, çeşitli renklere dönüşmeden kaynaklanmış olabilir. Hem azarlanmak eyleminin dağ için kullanılması hem de dağa sihirbazlık yapan kimse özelliği verilmesi, DAĞ SİHİRBAZDIR metaforunu meydana getirir.

25. Mahallemizin yokuşunu baştan aşağı yarıp geçen **Kapan Çayı**, gündüzleri uslu inekler gibi sağılıp giden o **nazlı su**, geceleri niye öyle delirirdi? Niye hışırtılı yılanlara dönerdi de gümbürtüsü kulaklarımda uğuldardı? (54/24)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* Kapan Çayı

Metinde Kapan Çayı, "nazlı su" şeklinde belirtilmiştir. Nazlı, insanlar için kullanılan bir kavramdır ve bu kavramın Kapan Çayı'na ait bir özellikmiş gibi gösterildiğini görmekteyiz. Kapan Çayı'nın gündüzleri sakin bir şekilde akmasının, nazlı ifadesi ile kullanılmasının tercih edilmesi sonucunda bir kişileştirme gerçekleşmiştir. Böyle bir kullanım şekli ise KAPAN ÇAYI İNSANDIR metaforuna ulaşılmasını sağlar.

26. Habibe Teyzemin sesi gün ışığının müjdecisiydi. Gecenin bilinmezliğini yok eder, bilinenin billur sadeliğini taşırdı çocuk yataklarına. İnsanların beraberliğini, iç içeliğini sezdirir, yalnızlıklar tuz buz olur dağılır giderdi. Cama koşar gözlerimle görmek isterdim onu. Görüp bir kez daha inanmak isterdim varlığına. Anasızlığımı sesiyle doyurandı o. **Beni dağla taşla barıştırandı o.** (55/1)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* dağ, taş

Metinde Halise'nin gözünden Habibe teyzenin anlatılmasına tanık olmaktayız. Halise'nin o zamanlardaki yaşamında Habibe teyzenin önemli bir rolü olduğu metindeki ifadelerde de görüleceği üzere açıktır. Annesiz kalan Halise'ye Habibe teyzesinin sesi iyi gelmektedir. " Beni dağla taşla barıştırandı o" şeklinde geçen cümle, sıra dışı bir metaforun doğmasına zemin hazırlamıştır. Çünkü barışmak eylemi, insanlar tarafından gerçekleştirilir. Burada ise bu eylemin dağ, taş gibi doğadaki cansız varlıklar üzerine aktarıldığını görüyoruz. Halise'nin Habibe teyze sayesinde hayata olumlu bir şekilde baktığı belirtilmek istenirken böyle bir anlatımın ortaya çıktığı düşünülebilir. Barışmak eylemi ve dağ, taş kavramlarının ilişkili bir şekilde aynı cümlede geçmesi ile DAĞ, TAŞ İNSANDIR metaforu oluşmuştur.

27. Yaşlanmış kapılar gıcırtıyla açılır, Habibe Kadın sırtında bir yük çalı ya da omzunda bir tekneyle çıkardı dışarı.(55/9)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* kapı

Burada kapı gibi cansız bir varlığın önüne yaşlanmış sıfatı getirilerek oluşturulmuş bir metafor söz konusudur. Kapının eskimiş olduğunun direkt belirtildiği düz bir anlatım yerine, sanatlı bir anlatımın yazar tarafından tercihi, KAPI İNSANDIR metaforunu ortaya çıkarır.

28. Ölüm yerli yerince, yolu yordamınca gelen, beklediğimiz bir **konuktu**. (56/26)

Kaynak alan: konuk *hedef alan:* ölüm

Burada ölüm gerçeğinin var olduğu algısı belirtilmeye çalışılmış olmalıdır. Bu gerçeğin altı çizilmek istenirken de ölümün, eve geleceğinden haberdar olunan bir konuk olduğu ifadesi metinde yerini almıştır. Ölüm ve konuk kavramları arasında bir benzerlik sağlanmış ve bu uygun durum sonucunda kişileştirme gerçekleştirilmiştir. Soyut bir kavram olan ölüm, somut hâle getirilerek oluşturulan ÖLÜM KONUKTUR metaforunun varlığından söz edilebilir.

29. Gülümseyerek okşuyordun ağır bedeninden aşağıya sarkan kemerin keten dokumasını, arada bir **kafandaki çetin düşüncelere çatıyordun kaşlarını** ve kemerin ipek püsküllerini avuçluyordun güç ararcasına… sonra ipeğin parmaklarının arasından akışını izliyordun ya, düşüncen püsküllerin su gibi akışkanlığıyla yıldızlar arasında gidip geliyordu hani… (61/7)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* düşünce

Metinde "kafandaki çetin düşüncelere çatıyordun kaşlarını" cümlesinde de görüleceği üzere, düşünce, kızdığımız durumlarda kaşlarımızı çatabileceğimiz bir insan olarak görülmüştür. Düşünce gibi soyut bir kavramın bu şekilde kullanımının yazar tarafından tercih edilmesi, DÜŞÜNCE İNSANDIR metaforunun oluşmasına olanak sağlamıştır.

30. Sevgilin, sevgiyle birlikte **öfke besler, öfke büyütürdü** yüreğinde: (63/5)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* öfke

Metindeki beslemek ve büyütmek eylemlerine baktığımızda aklımıza ilk gelecek olan şey canlı varlıklardır. Canlı varlıkların yaşamının devamı için beslenmeye ihtiyacı vardır. Yine büyütmek eyleminin beslemek eylemi ile aynı cümlede yerini alması ister istemez akıllara canlı varlıkları getirir. Bir çocuğun, bir hayvanın, belki de bir bitkinin büyümesi. Soyut bir kavram olan öfkenin böyle ifade edilmesi, bir metaforun doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu uygunluklardan yola çıkılırsa ÖFKE, CANLI VARLIKTIR metaforuna ulaşılabilir.

31. Ağır ağır **yaşlılık uykusuna dalıyordu kasaba**. Baharda, portakal çiçekleri ve kabarmış toprak kokusundan, kışın portakal, mandalina, turunç kokularından **baygın düşüyordu**. Bahçelerin yeşilini koyultan yağmurlarda apaklaşmış arnavut kaldırımlarına çok az insan ayağı değiyordu. Yazlarıysa incir kokuları ve arı vızıltıları içinde eriyip buharlaşıyordu. İzmir'den güneye inen anakara yolu boyunca görmeden geçebilirdiniz kasabayı. Portakal bahçeleri arasında kayıptı.(71/2)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* kasaba

Metinde kasabada nüfusun azaldığından bahsedilmiştir. Kasabada canlılığın kalmadığı anlatılmak istenmiş olmalıdır ki "yaşlılık uykusuna dalıyordu kasaba" ifadesi tercih edilmiştir. Nasıl insanlar yaşlanınca enerjileri kalmıyor ise kasaba da yaşlı gibi hareketsiz kalmıştır. Kasaba yavaş yavaş ölü kasabaya dönüşmektedir. Kasabanın yoğun meyve kokusu etkisinde olması metinde "baygın düşüyordu" şeklinde belirtilmiştir. Metindeki bu ifadeler KASABA İNSANDIR metaforuna ulaşılmasını sağlar.

32. Yusuf nişanlılıklarında anlatıp durmuştu ilçesinin güzelliğini, insanlarının içtenliğini. "**Bizim İrim büyük bir aile gibidir**" derdi. Her ev biraz kendi evimizdir." (71/12)

Kaynak alan: büyük bir aile *hedef alan:* İrim ilçesi

Burada ilçede yaşayan insanların birbirleriyle yakın ilişkiler kurduğu anlatılmak istenmiş olmalıdır. İRİM İLÇESİ BÜYÜK BİR AİLEDİR metaforuna ulaşılabilir.

33. Bir yıllık durağanlıktan sonra renkli, canlı günler yaşanırdı evde. İlçedeki bütün evlerde yaşanırdı bu büyülü günler. Büyük kentlere okumaya gitmiş ya da oralarda iş tutmuş oğullar damatlar gelinler, Almanya'ya işçiliğe gitmiş oğullar, damatlar geldiğinde sırayla **bütün evler silkinirdi yaşlılık uykularından.** (71/32)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* ev

Burada kasabanın eski canlılığına kavuştuğu anlatılmak istenmiş olmalıdır ki "bütün evler silkinirdi yaşlılık uykularından" ifadesi geçmektedir. Bu ifade şekli, cansız bir varlık olan evi, insana benzetmiştir. EV İNSANDIR metaforuna ulaşılabilir.

34. Gündelik yaşamın tekdüze ve " Ne yapıyorum?" demeye fırsat tanımayan akışı içinde unutup gittiği ya da hiç düşünmediği **yığınla konu, gece uyanışlarında her yönden saldırıya geçiyordu**. Sanki babası dürtüp uyandırıyordu onu. Sevgilerle, suçluluk duygularıyla yumaklanmış ilk saldırılar ondan geliyordu. (73/26)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* konu

Burada Yusuf'un gece uyanışlarında zihninden birçok konunun geçtiği anlatılmak istenmiş olmalıdır. Bu durumun metinde "yığınla konu, gece uyanışlarında her yönden saldırıya geçiyordu" şeklinde belirtilmesi, konunun saldıran canlı bir varlık gibi düşünülmesini sağlamıştır. KONU CANLI BİR VARLIKTIR metaforu meydana gelmiştir.

35. Kıyı sitesine her gelişinde bedeninin bütün boşluklarına zeytinyağı doldurulmuş gibi hissederdi kendini. Yürürken, otururken, konuşurken ağır ağır çalkalanan koyu kıvamlı bu **sağır bulantının** başkalarında da var olduğunu sanıyordu. Yengelerde, öteki kadınlarda ve erkeklerde… Yengeler sonu gelmeyen tekdüze sızlanmalarla boşaltmayı umuyorlardı onu. Olmuyordu işte. Boşaltamıyorlardı.(87/12)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* bulantı

Sağır, işitme duyusunu kaybetmiş kimseler için kullanılan bir sıfattır. Aytaç'ın içinde yaşadığı duygu birikiminin varlığından ondan başka kimsenin haberdar olmadığı anlatılmak istenildiğinden sağır kavramının kullanıldığını düşünebiliriz. Aytaç'ın neler hissettiğini yalnız kendinin bilmesi, kimsenin onu duymaması "sağır bulantı" ifadesi ile karşılandığından BULANTI CANLI BİR VARLIKTIR metaforuna ulaşılabilir.

36. Dağıldı boncuklar. **Sarı tanecikler** beton döşeme üstünde **zıplaya zıplaya kaçışmaya başladılar karyolanın, komodinin altına.** (91/1)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* boncuk

Boncukların etrafa dağılmasının metinde " zıplaya zıplaya kaçışmaya başladılar" şeklinde belirtilmesi, boncukların canlı bir varlık gibi düşünülmesine sebep olmuştur. Cansız bir varlık olan boncuğun metinde canlı bir varlıkmış gibi

gösterilmesi, BONCUKLAR CANLI BİR VARLIKTIR metaforunu meydana getirmiştir.

37. Yalnız ve yalnız curayla çalınabilen Teke Zotlatması, çoban çocuklar, Güney Ege'nin sayısız girinti çıkıntısı, adacıklar, **denizle karanın bitmeyen oynaşı**… Boncuk sıçrayışları ve Pan. Pan… Pan…kırlar çılgını Pan… (91/8)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* deniz, kara

Oynaş, toplum tarafından kabul görmeyen hareketler sergileyen kadın ya da erkeğe verilen bir isimdir. Metinde "denizle karanın bitmeyen oynaşı" ifadesinin geçmesi, bir metafor oluşturmuştur. Denizin karaya çarpışı vurgulanmak istenirken "oynaşı" ifadesinin kullanılması, insandan doğaya bir aktarım gerçekleşmesini sağlamıştır. Deniz ve karanın kişileştirilmesi sonucunda DENİZ VE KARA İNSANDIR metaforu ortaya çıkmıştır.

38. Aslı duymuyordu söyleneni. Başı uğultular içinde yeniden düştü boncuk peşine. Tokaları fırladı, topuzu dağıldı, sarı perçemleri tarazlandı. Yanaklar al al, karyolanın arka ayak ucuyla duvar arasına sıkışmış olan boncuğa doğru uzanmaya çabalıyordu. Uzanıp o köşede kalmak, boncuğun içine sızmak, **ana rahminde kıvrılır gibi kıvrılıp kalmak istiyordu sarı yuvarlağın içinde.** (92/24)

Kaynak alan: ana rahmi *hedef alan:* boncuğun içi

Aslı'nın gördüğü rüyadan dolayı ruhsal durumu iyi değildir. Aslı'nın korkudan karyolanın altından çıkmayıp boncuğun sıkıştığı köşede kalmak istediği vurgulanmak istenirken, Aslı'nın bu ruhsal durumunun " "uzanıp o köşede kalmak, boncuğun içine sızmak, ana rahminde kıvrılır gibi kalmak istiyordu sarı yuvarlağın içinde" şeklinde ifade edilişi, boncuğun içini ana rahmine benzetmiştir. Nasıl bebekler ana rahminde güvendeyse Aslı'nın da kendini boncuğun içinde güvende

hissedeceğini düşündüğü muhtemeldir. Boncuğun içinin ana rahmi ile ilişkilendirilmesinden, BONCUĞUN İÇİ ANA RAHMİDİR metaforuna ulaşılabilir.

39. Renksiz, tekdüze ve **çok inatçı bir oyunu** hiç yüksünmeden hırsla sürdürdüler. (99/7)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* oyun

Yukarıda "çok inatçı bir oyun" ifadesine bakıldığında, inatçı ve oyun kavramlarının ilişkili bir şekilde kullanılması bir metafor meydana getirmiştir. OYUN İNATÇI BİR İNSANDIR.

40. Her bir oda yeni odalar doğurmuş ve içlerine odayı bütünüyle kaplayan kocaman masalar konmuştu. (101/33)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* oda

Metinde " her bir oda yeni odalar doğurmuş" ifadesinden hareketle, oda kavramının ve doğurmak eyleminin ilişkili kullanılmasından kaynaklı bir metaforun oluşturulduğunu görmekteyiz. Canlı varlıkların gerçekleştirdiği bu eylem, cansız bir varlık olan odaya aktarılmıştır ve ODA CANLI BİR VARLIKTIR metaforu ortaya çıkmıştır.

41. Kravatlar ve madalyonlar kısa, kesin buyruklar veriyorlardı sağa sola. (102/3)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* kravat
Kaynak alan: insan *hedef alan:* madalyon

Burada Aslı'nın gördüğü rüyada, kravatların ve madalyonların etrafa emir verdiğinden bahsedilmektedir. Cansız varlıklar olan kravatların ve madalyonların sağa sola buyruklar verdiğinden söz edilişi, metafor oluşmasını sağlamıştır. KRAVATLAR VE MADALYONLAR BUYRUK VEREN BİR İNSANDIR metaforuna ulaşmak mümkündür.

42. - Günaydın, dedi Aslı.
İri desenli bir **kravat:**
- Geç kaldın, diye yanıtladı. İmza kuyruğuna gir.
Aslı uzun uzun baktı kravata. Sesi vardı ama yüzü yoktu.
Kravat:
- **Oyalanma, dedi. Çabuk at imzanı ve yerine git**. (102/5)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* kravat

Kravatın Aslı ile olan diyaloğuna baktığımızda intak sanatına başvurulduğunu görmekteyiz İnsana ait olan konuşma özelliğinin cansız varlık olan kravata aktarılması ile aynı zamanda kişileştirme de yapılmış olur. Cansız bir varlığa konuşma özelliğinin verilerek konuşturulmasından hareket ettiğimizde, KRAVAT İNSANDIR metaforuna ulaşılırız.

43. Koşarken **kravatlardan biriyle karşılaşmamaya özel bir çaba gösteriyordu**. Çünkü **her bir kravat ilk tuttuğunu çeviriyor**, BEN diye başlayıp içinde en çok BEN sözcüğünün geçtiği **söylevler veriyordu**. **Kravatlarla madalyonların** BEN'li **söylevleri** birbirine karışıyor, duvarlara çarparak yankılanıyordu. (103/18)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* kravat
Kaynak alan: insan *hedef alan:* madalyon

Metinde “her bir kravat ilk tuttuğunu çeviriyor”, “söylevler veriyor” cümlelerine bakıldığında kravatların söylev veren bir insan gibi düşünüldüğü söylenebilir. Yukarıdaki ifadelere göre söylev verenler sadece kravatlar değildir. Madalyonlar da söylev vermektedir. Bu durumda, kravatlar ve madalyonlar söylev veren bir insana benzetilerek kişileştirme yapılmıştır. Böylelikle KRAVATLAR VE MADALYONLAR SÖYLEV VEREN BİR İNSANDIR metaforuna ulaşılabilir.

44. Kravatların yankılanan sesleri arasında onların düşünce şeritleri yollarını hiç şaşırmadan hızla dolanmaya başladı. (104/25)

Kaynak alan: sesi yankılanabilen bir varlık *hedef alan:* kravat

Burada cansız bir varlık olan kravatın yankılanan bir sesi olduğunun ifade edildiğini görüyoruz. Ses çıkarabilme özelliği olmayan kravatın metinde ses çıkarabilir şekilde belirtilmesi, KRAVATLAR, SESİ YANKILANABİLEN CANLI VARLIKLARDIR metaforuna ulaşılmasını sağlar.

45. Yüreği atmaktan vazgeçmiş gibiydi. (106/1)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* yürek

Yukarıda vazgeçmek eylemini yüreğin gerçekleştirdiğinden söz edilmesi, yüreği kişileştirmiştir. Nasıl bir insan bir şeyi yapmaktan vazgeçiyorsa yürek de atmaktan vazgeçmiştir. Metinde yürek, eylem gerçekleştirecek durumda olan bir insan gibi kullanıldığından, YÜREK İNSANDIR metaforu meydana gelmiştir.

46. “ **Bilinç mi daha cesur, bilinçaltı mı**?” Uyandığında buna benzer bir soru dolanıyordu kafasında. (106/17)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* bilinç

Kaynak alan: insan *hedef alan:* bilinçaltı

Bilinç ve bilinçaltı kavramlarından hangisinin daha cesur olduğunun sorusu, bu kavramların insan gibi düşünülmesini sağlamıştır. Buradan BİLİNÇ VE BİLİNÇALTI CESUR İNSANDIR metaforuna ulaşılabilir.

47. Yüreğim esrikti, **savruntulu**, **güzel bir beden gibiydi**. (114/29)

Kaynak alan: esrik *hedef alan:* yürek
Kaynak alan: güzel bir beden *hedef alan:* yürek
Kaynak alan: savruntulu *hedef alan:* yürek

Burada yürek kavramının hem sarhoş hem de güzel bir beden gibi olduğunun ifade edilmesi, YÜREK SARHOŞ BİR İNSANDIR metaforunu meydana getirmiştir. Ardından metinde geçen savrulma esnasında dökülen kırıntıya verilen bir isim olan savruntu kelimesinden hareket ettiğimizde, YÜREK SAVRUNTULUDUR metaforuna ulaşırız. Kaynağını cansız varlık ve maddeden alan metaforlar kısmında yer alması gereken bu metafor, cümle ile bağlantılı olduğundan dolayı bu sınıflamada açıklanmıştır.

48. - Duymak istediklerini söylemedim mi sana?

- Hem de nasıl istemiştim duymayı. **Özsuyumda gizlenip beslenen en amansız istekti bu**. (114/31)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* istek

Soyut bir kavram olan istek, "özsuyumda gizlenip beslenen" ifadesinde görüleceği üzere canlı bir varlık gibi belirtilmiştir. Böyle bir kullanım, İSTEK CANLI BİR VARLIKTIR metaforunu meydana getirmiştir.

49. Sorular bekliyorum. Kül rengini yeşile çevirecek sorular. Karanlığa asılı ışıklı çengeller, **doğurgan sorular**. (115/26)

Kaynak alan: canlı varlık *hedef alan:* soru

Metinde " doğurgan sorular" ifadesinden sorunun yeni bir soruyu meydana getirdiğinin anlatılmak istendiğini söyleyebiliriz. Canlı varlıklara özgü bir kavram olan doğurgan kavramının soruya aktarılması, SORULAR DOĞURGAN VARLIKLARDIR metaforunu oluşturur.

1.2.3. İnsandan Hayvana (Kişileştirme-Personification)

1. Bir de bakıyorum, derenin öbür yanında tam karşımda bir **leylek.** İncecik uzun bacakları, ışıl ışıl yanan kara tüyleri, ak tüyleriyle göz alıyor. Uzun kırmızı gagasını tak… tak… tak… vuruyor. Onun **takırtılı gülüşü** de yayılıyor ovaya.(16/26)

Kaynak alan: insan *hedef alan*: leylek

Burada leyleğin çıkardığı tak tak sesi ile insan gülüşü arasında bir ilişki söz konusudur. Leyleğin çıkardığı ses, insan gülüşüne benzetilmiştir. Bu uygunluklardan yola çıkılarak LEYLEK İNSANDIR metaforuna ulaşılabilir.

2. Ayaklarının altında hışırdayan çakıl taşları, suların akışına dayanamayıp kıvıldanan kum tanecikleri, bembeyaz **minare böcekleri** sonsuza dek **gülümseyecek** bize. (17/9)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* minare böcekleri

Minare böcekleri, gülümseyen bir insan gibi düşünülerek insandan hayvana aktarım gerçekleştirildiğinden MİNARE BÖCEKLERİ, İNSANDIR metaforuna ulaşılmıştır.

3. İki göz evinizde iki kadın bir çocuk oldunuzdu. Bir de **inek.** Adı Sulhiye. Sabahları, **Sulhiye'yi evden erkek uğurlar gibi katardınız sürüye.** (56/5)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* Sulhiye (inek)

Fırıncı Şükriye, Ilgın'a gelin gidip kucağında oğlu ile geri dönmüştür. Annesi Habibe Kadın ile aynı evde yaşamaktadırlar. Onlara eşlik eden bir hayvan vardır: Sulhiye. Evde erkek olmadan yaşayan bu kadınlara bu ineğin erkek rolü üstlendiği ifadeden de anlaşılabilir. Aslında dişi bir hayvan olan inek ile evden uğurlanan erkek arasında bir benzerlik kurulmuştur. Metindeki bu anlatım şeklinden hareket ettiğimizde SULHİYE (İNEK) İNSANDIR metaforuna ulaşırız.

4. Burası yeni bir yapı sayılır, anladık çevrede üç beş ağaçla biraz çiçek var ama bu **örümcek** böyle iklimlerin örümceği değil ki… Nasıl oldu? Nerden geldi? Niye böyle inliyor? **Anlıyorum, benim ona ettiğim eziyeti ödetmek istiyor.** Evet evet bunu istiyor. (96/20)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* örümcek

Metinde örümceğin ona yapılan eziyeti ödetebilecek durumda olan bir kimse gibi belirtilmesi, örümceği kişileştirmiştir. Bir hayvana, insana ait özelliğin aktarılması gerçekleştirildiğinden dolayı ÖRÜMCEK İNSANDIR metaforu oluşmuştur.

1.2.4. İnsandan Bitkiye Aktarma (Kişileştirme-Personification)

1. Tarlaların ötesindeki **çayırlık** sonsuza dek yeşil serinliğini **gönderecek** bize. (17/12)

Kaynak alan: insan *hedef alan:* çayırlık

Çayırlıktan rüzgâr ile gelen serinlik hissinin, çayırlık tarafından gönderildiğinden bahsedilmektedir. Göndermek eylemi, insana ait bir özellik iken çayırlığa aktarılmıştır. Buradan ÇAYIRLIK İNSANDIR metaforuna ulaşılabilir.

2. KAYNAĞINI SOYUT BİR KAVRAMDAN ALAN METAFORLAR (SOYUTLAMALAR)

1.Yüzleri duvarlara dönük yan yana dizilmiş yetmiş beşi aşkın kız ve kadın hep bir ağızdan konuşuyor, bağırıyor, sinirleniyor, gülüyorlardı. İşe ilk başladığı gün **Babil'i anımsatan** bu **kargaşayı** hem korkunç hem de hem de çok gülünç bulmuştu Saliha. (22/4)

Kaynak alan: Babil Kulesi efsanesi *hedef alan:* kargaşa

"*Pek çok efsanede ve kutsal kitaplarda adı geçen Babil Kulesi, yeryüzündeki ulusların ve onların konuşmakta olduğu binlerce dilin nasıl ortaya çıktığıyla ilgili bir inanış unsurudur: İnsanlar, Tanrıya ulaşmak ve ona daha yakın olabilmek için, uyum içerisinde ve büyük bir istekle göğe yükselen bir kule inşa etmeye girişmişlerdir. Kule, çok geçmeden yükselmeye başlamış ve bunu gören Tanrı, kuleyi inşa eden her insana ayrı bir dil vermiş, onları dünyanın dört bir tarafına savurmuştur. İnsanlar birbirleriyle anlaşamadıkları için kulenin yapımı da durmuş ve dünya üzerinde çok*

sayıda ulus ve bu uluslara ait binlerce dil türemiştir".[105] İş yerindeki kızların ve kadınların konuşmaları, bağırmaları, sinirlenmeleri ve gülmeleri bir kargaşa yaratır ve bu kargaşa Babil Kulesi efsanesini anımsatmıştır. İnsanların hep bir ağızdan gerçekleştirdikleri bu eylemler, dillerin doğuş efsanesini çağrıştırdığından, İŞ YERİNDEKİ KARGAŞA, BABİL KULESİ EFSANESİDİR metaforu meydana gelmiştir.

2. Saliha bu arada normal konuşmalardan başka iki düz, bir ince sövgüyle cebelleşmek zorunda kalmıştı. Artık sınıflandırıyordu sövgüleri. İncelerine çok içerliyor, öbürlerine acıyordu, bir bakıma anlıyor bile sayılabilirdi. Bu incesi bir sanatçıydı. Herkesin alkış tuttuğu ünlü bir tiyatro oyuncusu, kendinden emin, lütfedermiş**, iltifat edermiş gibi sövüyordu**.(29/24)

Kaynak alan: iltifat etmek *hedef alan:* sövgü

Sövmek, kaba sözler sarf etmektir. İltifat etmek ise bir beğeniyi dile getirmektir. Bu kavramlardan biri olumlu iken diğeri olumsuzdur. Metinde "iltifat edermiş gibi sövüyordu" ifadesine bakıldığında olumsuz olan sövmek eyleminin, olumlu duruma getirilerek bir metafor oluşturulduğu görülür. Buradan SÖVMEK, İLTİFAT ETMEKTİR metaforuna ulaşılır.

3. Saliha'nın içindeki **korku** gitgide büyüyordu. Gündüzleri azalıyor, bir çeşit **eğlenceye** bile dönüşüyordu. (29/32)

Kaynak alan: eğlence *hedef alan:* korku

Burada korkunun eğlenceye dönüştüğünden bahsedilmektedir. Bu ifade şekli, KORKU EĞLENCEDİR metaforunu ortaya çıkarır.

[105] İsa Sarı, " Babil Kulesi: Dillerin Kökenine Ait Eski Bir İnanış", https://www.isa-sari.com/babil-kulesi-dillerin-kokenine-ait-eski-bir-inanis/ (21.04.2019)

4. Birbiri üstüne abanmış küçük ahşap evler dizisine bakmadan edemezdi. El örgüsü dantel perdeler sabah temizliği için kenara çekili durur, sık sık bir kadın başı uzanır çarşaf ya da küçük bir kilim silkelenirdi. Pencere kenarlarındaki **saksı çiçekleri** bu **evlerin şenliğiydi.**(33/24)

Kaynak alan: şenlik *hedef alan:* saksı çiçekleri

Burada küçük ahşap evlerin pencere kenarlarında, mutlaka bir saksı çiçeği bulunduğu anlatılmak istenmiştir. Ancak " evlerin şenliğiydi" ifadesinin tercih edilmesi ile birlikte SAKSI ÇİÇEKLERİ, EVLERİN ŞENLİĞİDİR metaforu meydana gelmiştir.

5. Uyumadığı halde uyanık da olamadığı için parmaklarını ısırır, görünmez kılcal sicimleri silkeleyip atmaya, bedenini, hele hele başını **uyku canavarından** kurtarmaya uğraşırdı.(35/2)

Kaynak alan: canavar *hedef alan:* uyku

Canavar, gerçekte var olmayan ancak masallarda karşılaştığımız bir hayvandır. Metinde uykunun Saliha'yı etkisi altına aldığının vurgulanabilmesi için canavar kavramı geçmiş olmalıdır. Bu ifadeler, UYKU CANAVARDIR metaforunun meydana getirmiştir.

6. "**Özverideki büyüye** kaptırıyorsun kendini Saliha Hanım." (35/10)

Kaynak alan: büyülü bir şey *hedef alan:* özveri

Saliha'nın ailesi para sıkıntısı çekmektedir. Fakülteyi bırakmayı düşünmekte ve ailesine para konusunda destek olmak istemektedir. Bu durum onda bir iç çatışma yaratmıştır. Karar noktasında olduğu belirtilir. Bir sonraki paragrafta

bu durumu destekleyen cümleler mevcuttur. Burada ailesi için kendi hedeflerinden vazgeçmek isteyen bir Saliha vardır. Saliha'ya ailesi için fedakârlık gösterme düşüncesi mantıklı gelmiştir. Mantıklı gelen bu durum metinde büyü kavramı ile karşılanınca bir metafor doğmuştur. Metinde özveri kavramı büyülü olan bir şeymiş gibi "özverideki büyü" şeklinde ifade edildiğinden ÖZVERİ, BÜYÜLÜ BİR ŞEYDİR metaforu karşımıza çıkar.

7. Okumaktan vazgeçişi kabullendiği anda **kentin kalabalığı** yığın yığın çörekleniyor, **karabasan olup yükleniyordu** üstüne. (35/21)

Kaynak alan: karabasan *hedef alan:* kalabalık

Karabasan, uyku hâlinde gerçekleşen ve insanda sıkıntı yaratan bir durumdur. Saliha'nın, okulu bırakmayı kabullendiği an yaşadığı durum sonucunda kalabalık ile karabasan arasında bir benzerlik sağlanmıştır. Kalabalığın Saliha'nın üzerine gelmesi ile karabasan arasında bir bağlantı kurulmuş ve bu metafor ortaya çıkmış olmalıdır. Buradan KALABALIK KARABASANDIR metaforuna ulaşılır.

8. " Eee… okumaktan caymazsan yerin ne olacak? **Kalabalık karabasan** olmaktan çıkacak mı?" (36/6)

Kaynak alan: karabasan *hedef alan:* kalabalık

Burada yine kalabalık ile karabasan arasındaki ilişkinin vurgulandığını ve KALABALIK KARABASANDIR metaforunun tekrarlandığını görmekteyiz.

9. Tepeleri, vadileri gümüşe boyayan **zeytin ağaçlarına secde etmediler** birlikte. Böylesine güzeldir diye, nimetlerin nimetidir diye… (44/1)

Kaynak alan: Allah *hedef alan:* zeytin ağacı

Secde etmek, Allah'a olan inanç çerçevesinde gerçekleşen bir eylemdir. İnsanlar, Allah aşkı ile Allah'ın huzurunda secde ederler. Namaz esnasında gerçekleşen bu eylem, Allah için yapılır. Metinde ise " zeytin ağaçlarına secde etmediler birlikte" şeklinde bir ifade ile karşılaşılmaktadır. Bu ifade şekli, zeytin ağaçlarına yüce bir anlam yükler. Zeytin ağaçları, uğrunda secde edilen Allah gibi belirtilmiştir. Metindeki bu kullanımdan ilerlediğimiz zaman, ZEYTİN AĞAÇLARI, UĞRUNA SECDE EDİLEN ALLAH'TIR metaforuna ulaşırız.

10. Kara elmas kimden **can alır,** kime **can verir**? (44/12)

Kaynak alan: Allah *hedef alan:* kara elmas

Dolaylama yapılarak "kara elmas" şeklinde kullanılan kömür, metinde " can almak ve can vermek" eylemleri ile ilişkili kullanılmıştır. Aslında burada, geçimini sağlamak için maden ocaklarında çalışmak zorunda olan ve maden ocaklarındaki zorlu yaşam koşulları altında çalışarak yaşamını yitiren maden işçilerine vurgu yapılmak istenmiş olmalıdır. Maden ocaklarında çalışıp para kazanmak ve yaşam yitirmek, can alıp can vermeye karşılık gelmektedir. Ancak metindeki ifade şeklinin, zihnimizde can alan ve can veren Allah'ı düşündürmesi olağandır. Can almak ve can vermek Allah'a mahsus olduğundan dolayı, KARA ELMAS ALLAH'TIR metaforuna ulaşmak mümkündür.

11. Sözcükler yaşam oldu dolandı, sözcüklerle sarmalandılar. (44/21)

Kaynak alan: yaşam *hedef alan:* sözcük

Sözcüklerin varlığı, düşüncelerimizin şekillenerek ağzımızdan çıkması ve yaşamımızı yönlendirmesi için önem teşkil eder. Metinde adam ile kadının kendilerini sözcükler yoluyla ifade etmesinin, onlar için önemli olduğu vurgulanmak istenirken böyle bir anlatım şekli oluşturulmuş olmalıdır. Buradan SÖZCÜKLER YAŞAMDIR metaforuna ulaşılabilir.

12. Bu **fırın,** bu **alev ağızlı doymaz canavar**, Urkuç Nine'nin dilinden düşürmediği **cehennemin küçük bir parçası mıydı**, yoksa **her istediğinde sofralar düzen dervişin tükenmez torbası mı**? Sen, bir emirle **alevlere türlü oyunlar oynatan peri miydin**, yoksa **ateşle terbiye edilip çilesi bir türlü dolmayan kurban mı**?...(53/2)

Kaynak alan: canavar	*hedef alan:* fırın
Kaynak alan: cehennemin parçası	*hedef alan:* fırın
Kaynak alan: dervişin tükenmez torbası	*hedef alan:* fırın
Kaynak alan: peri	*hedef alan:* Şükriye abla
Kaynak alan: kurban	*hedef alan:* Şükriye abla

Metinde fırın, "bu alev ağızlı doymaz canavar" şeklinde belirtilmiştir. Fırının sıcaklığı ve içinde sürekli hamur pişirilmesi vurgulanmak istenmiş olmalıdır. Fırın masallarda adı geçen canavar ile ilişkilendirildiğinden dolayı FIRIN CANAVARDIR metaforu oluşmuştur. Ardından fırın üzerine yine sıra dışı metaforların oluşturulduğunu görüyoruz. Fırın, sıcak olmasından dolayı bu kez cehennemin küçük bir parçasına benzetilmiştir. Buradan FIRIN CEHENNEMDİR metaforuna ulaşılır. Fırının hep bir şeyler üretmesi ifade edilmek istenirken "her istediğinde sofralar düzen dervişin tükenmez torbası mı ?" şeklindeki bir kullanım, FIRIN, DERVİŞİN TÜKENMEZ TORBASIDIR metaforunu meydana getirmiştir.

Halise, Şükriye ablayı bir emirle alevlere türlü oyunlar oynatan periye benzetmektedir. Burada Şükriye ablanın fırında türlü hünerler gösterdiği ifade edilmek istenmiş olabilir. Bu ifade, ŞÜKRİYE ABLA PERİDİR metaforunu meydana getirir. Şükriye ablanın periye benzetilmesinin ardından sıra dışı bir diğer benzetmeyle okuyucu karşısına çıktığını görüyoruz. Şükriye ablanın geçimini sağlamak için fırının sıcaklığında çalışmak zorunda olmasına işaret edilmek istenirken ortaya çıkan ŞÜKRİYE ABLA, ATEŞLE TERBİYE EDİLİP ÇİLESİ BİR TÜRLÜ DOLMAYAN KURBANDIR metaforuna ulaşılabilir. Bu metafor,

kaynağını soyut bir kavramdan alan metafor değildir. Ancak metindeki anlam bütünlüğünün sağlanması açısından bu sınıflamada yorumlanmıştır.

13. Ne diyeyim şimdi senin bu şaşkın torununa? Ne diyeyim suratlarını gizleyip bu çocukların arkasına sinen **dehşet tohumlarına**? (56/14)

Kaynak alan: dehşet tohumu *hedef alan:* insan

Şükriye ablanın torunu mafyaya karışmıştır. Metinde mafyanın insanları kurban etmesi belirtilmek istenmiş olmalıdır. İnsan, soyut bir kavram olan dehşet tohumu ile ilişkilendirilmiştir. Tohum kavramı normalde bitki iken "dehşet tohumu" şeklindeki bir kullanım onu soyut bir kavram hâline getirmiştir. Buradan yola çıkıldığında İNSAN, DEHŞET TOHUMUDUR metaforuna ulaşılır.

14. Yüzün incelmiş ve sararmış, bal gözlerinin altı çökmüştü. Ama içleri… En harlı ocaklardan daha yalımlıydı. **Seni gören tutkuyu görmüş olurdu, sana dokunan tutkuya dokunmuş olurdu**. Bilmek… bilmek… daha da bilmek. Tablet yığınları eridikçe büyüyordu gözlerinin alevi. (62/22)

Kaynak alan: tutku *hedef alan:* insan

Metinde kahramanımızın çalışma hırsı ifade edilmek istenmiş olmalıdır ki " seni gören tutkuyu görmüş olurdu, sana dokunan tutkuya dokunmuş olurdu" cümlesinden bu yargıya varabiliriz. Ancak metinde tutkuyu görmek ve tutkuya dokunmak ifadeleri insanın tutkuya benzediğini anlatan durumlardır. Bu uygunluklar, İNSAN TUTKUDUR metaforunu ortaya çıkarır.

15. Bir yıllık durağanlıktan sonra renkli, canlı günler yaşanırdı evde. İlçedeki bütün evlerde yaşanırdı bu **büyülü günler**. Büyük kentlere okumaya gitmiş ya da oralarda iş tutmuş oğullar damatlar gelinler, Almanya'ya işçiliğe gitmiş

oğullar, damatlar geldiğinde sırayla bütün evler silkinirdi yaşlılık uykularından. (71/32)

Kaynak alan: büyü, büyülü bir şey *hedef alan:* gün

Kasabaya oğulların, damatların, gelinlerin gelişi ile kasaba kalabalıklaşmaktadır. Kasabada yaşayan insanların çocukları geldiğinde günlerinin daha da güzelleştiği anlatılmak istenmiş olmalıdır. Bu durumu, "büyülü günler" ifadesinden anlayabiliriz. Büyülü kavramının evlerin bir anda neşeli hâle gelişinden kaynaklı kullanıldığı söylenebilir. GÜN BÜYÜLÜDÜR metaforuna ulaşılabilir.

16. Baba, torunların ve komşu çocuklarının gördüklerini olduğu gibi kavrayamayıp **ölümün büyüsünü** katmerlendiren bakışları altında bahçenin uzak bir köşesinde yıkandı. (74/22)

Kaynak alam: büyü *hedef alan:* ölüm

Metinde, Yusuf'un babasının ölümünü torunların ve komşu çocuklarının tam olarak idrak edemeyişlerinden bahsedilmektedir. Ölüm gerçeğinin çocuklar tarafından algılanamayışı ya da farklı bir şekilde algılanışı anlatılmak istenmiş olmalıdır. "Ölümün büyüsü" şeklinde belirtilen ifadeden bunu anlayabiliriz. Ölüm ve büyü kavramlarının ilişki bir şekilde kullanımı, ÖLÜM BÜYÜDÜR metaforunu meydana getirmiştir.

17. Yenge suratını daha da astı. Sabahtan akşama didinip durmuştu mutfakta. Eline iş yakışmayan bu haspa balkonda oturmuş, **rüyada gibi denize bakmıştı.** (82/13)

Kaynak alan: rüya *hedef alan:* denize bakmak

Burada Aytaç'ın balkonda otururken denizi hayranlıkla seyredişi anlatılmak istenmiş olmalıdır. Anlatılmak istenen bu durum ise sıra dışı bir metafor meydana getirmiştir: DENİZE BAKMAK RÜYADIR.

18. Yengeler iyilik meleği kesildiler birdenbire. (84/30)

Kaynak alan: iyilik meleği *hedef alan:* yengeler

Yengelerin Aytaç'ın durup dururken ağlaması karşısında ona yardım etmeye çabalamaları iyilik meleği ile ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirme sonucunda, YENGELER İYİLİK MELEĞİDİR metaforu meydana gelmiştir.

19. Aytaç'ı orada bırakıp kaçmak geldi içinden. Kaçmak için dayanılmaz bir istek duyuyordu. **Hastalıklar, yaralar, taşkınlıklar, duygusal patlamalar hep tiksintiye benzer adı konulamaz duygular uyandırırdı onda**. (85/30)

Kaynak alan: tiksinti *hedef alan:* hastalık
Kaynak alan: tiksinti *hedef alan:* yara
Kaynak alan: tiksinti *hedef alan:* taşkınlık
Kaynak alan: tiksinti *hedef alan:* duygusal patlama

Metindeki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Yusuf'un ona üzüntü verecek durumlara karşı tahammülü olmaması "tiksinti" kavramıyla karşılanmıştır. Yukarıda sıralanan bu durumlar tiksinti ile ilişkilendirilmiştir. Yusuf'un bu gibi durumlarda hissettiği şey, tiksintiye benzer duygulardır. Buradan hareket edildiğinde, HASTALIKLAR, YARALAR, TAŞKINLIKLAR, DUYGUSAL PATLAMALAR TİKSİNTİDİR metaforuna ulaşılabilir.

20. Kıyı sitesine her gelişinde bedeninin bütün boşluklarına **zeytinyağı** doldurulmuş gibi hissederdi kendini. **Yürürken, otururken, konuşurken ağır ağır**

çalkalanan koyu kıvamlı bu sağır bulantının başkalarında da var olduğunu sanıyordu. Yengelerde, öteki kadınlarda ve erkeklerde… Yengeler sonu gelmeyen tekdüze sızlanmalarla boşaltmayı umuyorlardı onu. Olmuyordu işte. Boşaltamıyorlardı.(87/12)

Kaynak alan: sağır bulantı *hedef alan:* zeytinyağı

Bulantı, midede kusma hissinin olması durumuna verilen bir isimdir. Aytaç'ın bedeninin bütün boşluklarına zeytinyağı doldurulmuş gibi hissettiğinden bahsedilmektedir. Ancak ilerleyen cümlede zeytinyağının "sağır bulantı" şeklinde farklı bir isim kazandığını görmekteyiz. Şişeyi sallandırdığımızda şişenin içindeki zeytinyağı nasıl çalkalanıyorsa Aytaç'ın içindeki duygu taşkınlığı da öyle çalkalanmakta ve onda bulantı hissi yaratmaktadır. Aytaç'ın içinde yaşadığı duygu değişimlerinden aile fertlerinin haberdar olmamasından kaynaklı olarak sağırlık durumuna vurgu yapıldığı söylenebilir. Aytaç'ın duygu değişimleri ile midede kusma hissi yaratan bulantı arasında bir bağlantı kurulmuştur. ZEYTİNYAĞI SAĞIR BULANTIDIR metaforuna ulaşılabilir.

21. Yalnız ve yalnız curayla çalınabilen Teke Zotlatması, çoban çocuklar, Güney Ege'nin sayısız girinti çıkıntısı, adacıklar, denizle karanın bitmeyen oynaşı… **Boncuk sıçrayışları ve Pan. Pan… Pan…kırlar çılgını Pan**… (91/8)

Kaynak alan: Çobanların koruyucu Tanrısı Pan *hedef alan:* boncuk sıçrayışı

Pan, Yunan mitolojisinde çobanların tanrısıdır. Bu tanım, Pan'ı doğa ile ilişkili kılmıştır. Pan'ın yarı keçi yarı insan olduğuna dair kaynaklarda geçen tasvirler ise onu korkutucu kılmıştır. Pan'ın insanların karşısına çıkarak görüntüsüyle onları korkuttuğundan dolayı "panik" sözcüğüne ilham kaynağı olduğu da belirtilir.

Bununla birlikte birçok kaynakta Pan'ın çığlık atarak düşmanlarını kaçırdığının ve kırlarda dolaşıp flüt çaldığının bilgisi yer almaktadır.[106]

Yukarıdaki bilgiler ışığından hareketle, metinde boncukların yere saçılması sonucunda ortaya çıkan ses ve bu sesin yarattığı etki, kırlar çılgını Pan'ı düşündürmüş olmalıdır. Boncukların dökülmesiyle duyulan ses ile kırlar çılgını Pan'ın ilişkilendirilmesi bir metafor meydana getirmiştir. Burada hem işitilen ses hem de panik hâlinin vurgulanmak istendiği düşünüldüğünde, BONCUK SIÇRAYIŞLARINDA İŞİTİLEN SES, KIRLAR ÇILGINI PAN'IN SESİDİR metaforuna ulaşmak mümkündür.

[106] Pan(Mitoloji), https://tr.wikipedia.org/wiki/Pan_(mitoloji),(19.02.2020)

SONUÇ

Çalışmada karışıklığa sebebiyet vermeme amacı güdüldü. Aynı cümle ya da paragrafta birden fazla metafor örneği tespit edildiği durumlarda her bir metafor kendi tasnifi içinde incelendi ve böylelikle çalışma sistemli bir şekilde sürdürüldü. Konu, sıra dışı metaforlar olduğundan yönelmeli ve kapsayıcı metaforlar incelemeye dâhil edilmedi.

Çalışmada kullanılan tasnif modeline yerleştirilerek incelenen metaforların dağılımı şu şekildedir:

Kaynağını Cansız Varlık ve Maddelerden Alan Metaforlar: 206 adet tespit edilmiştir.

Kaynağını Hayvandan Alan Metaforlar: 23 adet tespit edilmiştir.

Kaynağını Bitkiden Alan Metaforlar: 9 adet tespit edilmiştir.

İnsandan İnsana Aktarma: 19 adet tespit edilmiştir.

İnsandan Cansız Nesnelere Aktarma (Canlandırıcı- Antropomorfik): 51 adet tespit edilmiştir.

İnsandan Hayvana (Kişileştirme-Personification): 4 adet tespit edilmiştir.

İnsandan Bitkiye Aktarma (Kişileştirme- Personification): 1 adet tespit edilmiştir.

Kaynağını Soyut Bir Kavramdan Alan Metaforlar (Soyutlamalar): 25 adet tespit edilmiştir.

Toplam Metafor Sayısı: 338 adettir.

Tezimizde bizi ilgilendiren asıl konu, Nursel Duruel'in sıra dışı kullanımlarıdır. Yazarın metinlerdeki ifadelerinden tespit edilen sıra dışı metafor örnekleri şöyle değerlendirilmiştir:

İnsanın saydamlaştırıldığı sıra dışı iki metafor örneği: İNSAN, IŞIĞI GEÇİREBİLEN (SAYDAM)BİR MADDEDİR ve İNSAN SAYDAM PEMBEDİR metaforlarıdır.

Yazar kahkaha kavramını dikkat çekici hâle getirmiş ve bunun sonucunda ortaya sıra dışı metafor örnekleri çıkmıştır: KAHKAHA, AYNI ANDA ÇALINAN BİNLERCE KÜÇÜK ÇINGIRAKTIR, KAHKAHA BEZEKTİR ve KAHKAHA, KESİCİ BİR ALETTİR şeklindedir.

Duruel, sese farklı açıdan yaklaşarak onu maddeleştirir: SES, PARÇALAYICI BİR MADDEDİR; BEYİN, SES TARAFINDAN UN UFAK EDİLİP PARÇALANABİLEN BİR MADDEDİR ve SES, ASILI DURABİLEN BİR MADDEDİR metaforlarıdır.

Halise'nin dalgalı saçlarının sırtına dökülüşü ile şelalenin akışı arasında kurulan bağlantıdan meydana gelen SAÇ ŞELALEDİR metaforu da sıra dışı metafor örneğidir.

Aytaç'ın akıl karışıklığının ve kendini ifade edecek doğru sözcüğü seçmekte zorlanışının yazar tarafından ifade edilişi, sıra dışı bir metaforun meydana gelmesini sağlamıştır: SÖZCÜKLER GİRDAPTIR.

Soyut kavramların maddeleştirildiği birkaç metafor örneği ilgi çekicidir: İSTEK, SIVI VE YAPIŞKAN BİR MADDEDİR, SEVİNÇ, PÜRÜZSÜZ BİR MADDEDİR, SEVİNÇ, SAYDAM BİR MADDEDİR, DUYGU, UCU OLAN BİR MADDEDİR ve SORUNLAR VE DUYGULAR ULU ORTA DÖKÜLEN EŞYALARDIR metaforları.

Duruel'in yaratmış olduğu iki bina metaforu da oldukça sıra dışıdır: DOSTLUK TÜRKÜLERİ, DİPSİZ TEMELSİZ BİR BİNADIR ve EMEKLİLİK BİNADIR.

Saliha'nın ışıkların sönmesi ile uyku hâlinin başlayacağını ve bu hâlin onu zor durumda bırakacağını anlatmak isteyen yazarın metindeki kullanımı ilginç bir metafor doğurur: IŞIKLARIN SÖNMESİ, ZORLU BİR SAVAŞA GİRMEKTİR.

Uykunun sıra dışı olarak kullanımının iki örneği: UYKU, GÖRÜNMEZ BİR SİCİMDİR ve UYKULAR, OLGUN MEYVELERDİR metaforlarıdır.

Duruel'in kullanmış olduğu tabiat tasvirleri de oldukça ilgi çekicidir: ÇÖLLER, SARI YALNIZLIK KATMANLARIDIR, ŞİMŞEK ELEKTRİKLİ OYNAK HAVADIR ve BAHAR PATLAYABİLEN BİR MADDEDİR.

Çalışmada kaynağını cansız varlık ve maddelerden alan metaforlar tasnifindeki KAN SÜTTÜR metaforunun yazar tarafından ifade edilişi dikkate değerdir.

Ölümün maddeleştirildiği ve kişileştirildiğinin örnekleri: ÖLÜM CANSIZ BİR NESNEDİR ve ÖLÜM KONUKTUR metaforlarıdır.

Duruel, yüzü maddeleştirmiştir: YÜZ, ÜZERİNDE ÜRETİM YAPILAN BİR TEZGÂHTIR.

Hayat kavramı maddeleştirilerek çarpıcı bir metafor kurulmuştur: HAYAT, NİŞASTA PELTESİDİR.

Duruel, Aytaç'ı sıra dışı bir şekilde maddeleştirir: AYTAÇ, BASINÇLI BİR ŞİŞEDİR ve AYTAÇ'IN BEDENİ, ZEYTİNYAĞI ŞİŞESİDİR metaforlarında görüldüğü gibi.

Boncukların üzerine çarpıcı metaforlar inşa edildiği görülür. Bunlardan iki tanesi ses ile ilişkilendirilmiştir: BONCUK SIÇRAMALARI, ÇOCUK SESLERİNİN MELODİSİDİR ve kaynağını Pan efsanesinden yani, soyut bir kavramdan alan BONCUK SIÇRAYIŞLARINDA İŞİTİLEN SES, KIRLAR ÇILGINI PAN'IN SESİDİR metaforlarıdır. Boncuğun içinin ana rahmi ile ilişkilendirilmesi, BONCUĞUN İÇİ ANA RAHMİDİR metaforunu yaratmıştır. Boncuk ile ilgili sıra dışılık taşıyan diğer bir metafor ise BONCUK KIYMIKLARI, KEMİKLİ ELLERİN GERGİN SİNİR UÇLARIDIR metaforudur.

Güzellik kavramının maddeleştirildiği görülür: TÜM GÜZELLİKLER YÜKSEK BİR AKIMDIR.

Duruel'in halka ile ilişkilendirdiği iki metafor örneği de sıra dışıdır: AİLE BASKISI, HALKA HALKA GENİŞLEYEBİLEN BİR MADDEDİR ve BİLİNENLER ZİNCİRDİR.

Aslı'nın sınırlarını zorlayarak ve aile baskısından kaçma hissi duyarak Çetin ile otel odasına gelme isteğini zorunlu olan bir yıl sonu sınavı ile ilişkilendiren yazar, ASLI'NIN ÇETİN İLE GÖZ KARARTARAK OTEL ODASINA GİTME OLAYI, YIL SONU SINAVIDIR sıra dışı metaforunu yaratmıştır.

Yazarın sıvı bir madde olan suyu kahkaha atan insan gibi ifade etmesi, insana ait özelliği suya aktarmış ve SU İNSANDIR sıra dışı metaforu oluşmuştur.

Soyut bir kavram olan düşüncenin maddeleştirildiği iki örnek dikkat çekicidir: DÜŞÜNCE, ÖLÇÜLEBİLEN BİR MADDEDİR ve DÜŞÜNCE ŞERİTTİR metaforları. Duruel'in düşünce ile ilgili yaratnış olduğu sıra dışı diğer bir

metafor ise kaynağını hayvandan almıştır: DÜŞÜNCELER, YANIP SÖNEN ATEŞ BÖCEKLERİDİR.

İmkânsızlığın Duruel tarafından hayvanlaştırıldığı görülür: İMKÂNSIZ, AVINA ÇIKILAN BİR HAYVANDIR.

Sorular bir örnekte sıra dışı şekilde maddeleştirilmiştir: SORULAR, KARANLIĞA ASILAN IŞIKLI ÇENGELLERDİR. Bir diğer örnekte ise canlı varlıklara özgü bir kavram olan doğurgan kavramını soruya aktararak SORULAR DOĞURGAN VARLIKLARDIR metaforunu yaratmıştır Duruel.

Duruel, organ olarak yani, somut bir şekilde kullandığı yüreği şöyle maddeleştirmiştir: YÜREK SAVRUNTULUDUR ve SALİHA'NIN YÜREĞİ, YUMUŞAYIP UFALANABİLEN BİR MADDEDİR metaforları şeklindedir.

"İnsandan cansız nesnelere aktarma" tasnifine yerleştirilen üç metafor örneği de yazarın üslubunun gücüyle ortaya çıkmıştır: EV, CİĞERİ GÖRÜNEN CANLI BİR VARLIKTIR, SÖVGÜ, ÜNLÜ BİR TİYATRO OYUNCUSUDUR ve DAĞ SİHİRBAZDIR metaforları.

Duruel; "kaynağını soyut bir kavramdan alan metaforlar" başlığında büyü, masal, efsane, mitolojik unsur, peri, melek, cehennem, rüya, his, karabasan kavramlarına başvurmuştur. Yazarın bu tasnifte yer alan sıra dışı kullanımları: İŞ YERİNDEKİ KARGAŞA, BABİL KULESİ EFSANESİDİR, ÖZVERİ, BÜYÜLÜ BİR ŞEYDİR, ZEYTİN AĞAÇLARI, UĞRUNA SECDE EDİLEN ALLAH'TIR, ZEYTİNYAĞI SAĞIR BULANTIDIR, FIRIN, DERVİŞİN TÜKENMEZ TORBASIDIR, İNSAN, DEHŞET TOHUMUDUR.

Yazar, bireyin iç dünyasına vurgu yapmak isterken ilginç bir metafor meydana getirir: BİREYİN İÇ DÜNYASI GEZEGENDİR.

Kusmak eyleminin yazar tarafından geçmiş ve yaşam kelimeleri ile ilişkili kullanılması, GEÇMİŞ YİYECEKTİR ve YAŞAM YİYECEKTİR sıra dışı metaforlarını meydana getirmiştir.

İlgi kavramının maddeleştirilmesi de sıra dışıdır: İLGİ İPLİKTİR.

Şükriye ablanın geçimini sağlamak için fırının sıcaklığında çalışmak zorunda olmasına işaret etmek isterken ŞÜKRİYE ABLA, ATEŞLE TERBİYE EDİLİP ÇİLESİ BİR TÜRLÜ DOLMAYAN KURBANDIR sıra dışı metaforunu oluşturmuştur Duruel.

Yazarların eserleri üzerine yapılan incelemelerle ortaya çıkarılan sıra dışı metaforların günlük dile nasıl kazandırılabileceği ve kazandırılması muhtemel olan bu metaforların günlük dilde sıklıkla kullanılabilir hâle gelip gelemeyeceği araştırma sorularıdır. Buna benzer çalışmalar arttıkça günlük dile kazandırılma ihtimali olan metaforların sayısı daha da artabilir.

Araştırma konusu olarak ise şu başlıklar önerilebilir:

Nursel Duruel'in *Geyikler, Annem ve Almanya* adlı eserinde yönelim metaforları.

Nursel Duruel'in *Geyikler, Annem ve Almanya* adlı eserinde kapsayıcı metaforlar.

KAYNAKÇA/ BİBLİYOGRAFYA

AKSAN, Doğan; *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, 2. Basım, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları:217, Ankara 1978.

AKSAN, Doğan; *Anlambilim: Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, 4. Basım, Engin Yayınevi, Ankara 2006.

AKSAN, Doğan; *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, 5. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

BİLGEGİL, M. Kaya; *Edebiyat Bilgi ve Teorileri 1 Belâgat*, Sevinç Matbaası, Ankara 1980.

CEBECİ, Oğuz; *Metafor ve Şiir Dilinin Yapısal Özellikleri*, İthaki Yayınları, İstanbul 2013.

DEMİR, Musa; "Batı ' Metafor'u ve Doğu ' İstiâresi'nin Mukayeseli Olarak İncelenmesi", *Türkbilig*, Sayı 18, 2009.

DURUEL, Nursel, *Geyikler, Annem ve Almanya*, 2. Basım, Can Yayınları, İstanbul 2008.

EKE UÇAN, NAGEHAN; *Klâsik Türk Edebiyatında Metaforik Üslûp*, Akçağ Yayınları, Ankara 2017.

ERDEM, Melek; *Türkmen Türkçesinde Metaforlar*, KÖKSAV Tengrim Türklük Bilgisi Araştırmaları Dizisi:6, Ankara 2003.

KARAAĞAÇ, Günay; *Anlam: Anlam Bilimi ve İletişim,* Kesit Yayınları, İstanbul 2013.

KARAMEHMET, Bilge; *Kuramsal İletişimde Metafor*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012.

LAKOFF, George, Mark JOHNSON; *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*, Çev. Gökhan Yavuz Demir, 2. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul 2015.

NECATİGİL, Behçet; *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Güncellenmiş 23. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul 2006.

ORAL, Zeynep; *Milliyet Sanat Dergisi*, 15 Mayıs 1983.

ÖZCAN, Serap; *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur Adlı Eserinde Sıradışı Benzetmeler(Özgün Metaforlar*), (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk

Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2010.

Pan(Mitoloji), https://tr.wikipedia.org/wiki/Pan_(mitoloji)

RİCOEUR, Paul; *Yorum Teorisi Söylem ve Artı Anlam*, Çev. Gökhan Yavuz Demir, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2007.

SARI, İsa; "Babil Kulesi: Dillerin Kökenine Ait Eski Bir İnanış", https://www.isa-sari.com/babil-kulesi-dillerin-kokenine-ait-eski-bir-inanis/

TEPEBAŞILI, Fatih; *Metafor Yazıları,* Çizgi Kitabevi, Konya 2013.

YUNUSOĞLU, Mağfiret Kemal; "Yönelim Metaforları ve Kültürel Temelleri", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Litarature and History of Turkish or Turkic Volume 10/8 Spring,* p.1627-1642 DOI Number: http:// dx.doi.org/10.7827/ TurkishStudies.8294 ISSN:1308-2140, Ankara- Turkey 2015.

YUNUSOĞLU, Mağfiret Kemal; "*Budist Türk Çevresi Eserlerde Metaforlar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2016.

GEYİKLER, ANNEM VE ALMANYA'DA GEÇEN METAFORLAR DİZİNİ

A

ACI KESKİN BİR MADDEDİR.....59
ACI, TÜKENEBİLEN BİR ŞEYDİR 58
ADAMLAR GECE BEKÇİSİDİR.110
AĞIZ, BÖLGESEL RENKTİR 44
AİLE BAĞLARI BİTKİDİR 108
AİLE BASKISI, HALKA HALKA GENİŞLEYEBİLEN BİR MADDEDİR 86
AKIL DENİZDİR 77
ALKIŞ, PATLAYABİLEN BİR MADDEDİR 49
ANNE HEYKELDİR.....36
ANNE YÜZÜ, GENÇLİK YÜZÜDÜR 109
ANNE YÜZÜ, ANNEANNE YÜZÜDÜR 109
ANNE, BÜTÜN BİR MADDEDİR.39
ANNENİN KOKUSU GÜL KOKUSUDUR.....106
ASLI BİNADIR 93
ASLI ÇOCUKTUR.....115
ASLI HALIDIR 88
ASLI SERT BİR MADDEDİR.....85
ASLI SİLİNDİRDEN GEÇİRİLEBİLEN BİR MADDEDİR 88
ASLI, SIZICI BİR MADDEDİR..... 83
ASLI'NIN ÇETİN İLE GÖZ KARARTARAK OTEL ODASINA GİTME OLAYI, YIL SONU SINAVIDIR 85
AY IŞIĞI İNSANDIR 116
AYTAÇ, BASINÇLI BİR ŞİŞEDİR 78
AYTAÇ'IN BEDENİ, ZEYTİNYAĞI ŞİŞESİDİR..... 79

B

BABA MAKİNEDİR 34
BABA, BOZULABİLEN BİR ARAÇTIR 34
BAĞLANTI, KOPABİLEN BİR MADDEDİR 43
BAHAR PATLAYABİLEN BİR MADDEDİR 60
BEYİN, ANAHTARI OLAN KAPI ya da DOLAPTIR 92
BEYİN, SES TARAFINDAN UN UFAK EDİLİP PARÇALANABİLEN BİR MADDEDİR 46

BİLİNÇ VE BİLİNÇALTI CESUR İNSANDIR 134
BİLİNÇ, PARÇALANABİLEN BİR MADDEDİR 83
BİLİNENLER ZİNCİRDİR 88
BİREYİN İÇ DÜNYASI GEZEGENDİR 95
BONCUĞUN İÇİ ANA RAHMİDİR 131
BONCUK KIYMIKLARI BIÇAKTIR 82
BONCUK KIYMIKLARI JİLET PARÇALARIDIR 83
BONCUK KIYMIKLARI, KEMİKLİ ELLERİN GERGİN SİNİR UÇLARIDIR 83
BONCUK KIYMIKLARI, İĞNE UCUDUR 82
BONCUK SIÇRAMALARI, ÇOCUK SESLERİNİN MELODİSİDİR 81
BONCUK SIÇRAYIŞI, DOLU BASKINIDIR 82, 91
BONCUK SIÇRAYIŞLARINDA İŞİTİLEN SES, KIRLAR ÇILGINI PAN'IN SESİDİR 147
BONCUK TANELERİ, ÇAĞILTIYLA AKAN BİR ŞELALEDİR 82
BONCUK TESPİHTİR 85
BONCUKLAR CANLI BİR VARLIKTIR 130
BONCUKLAR, SAÇILAN DOLU TANELERİDİR 91
BOŞLUK, DELİNEBİLEN BİR MADDEDİR 49
BULANTI CANLI BİR VARLIKTIR 130
BURSA İNSANDIR 120
BÜYÜ VE GÜZELLİK PARÇALANABİLEN BİR MADDEDİR 91

Ç

ÇAKIL TAŞLARI VE KUM TANECİKLERİ, İNSANDIR 118
ÇAYIRLIK İNSANDIR 137
ÇETİN, EV ya da ODADIR 92
ÇETİN'İN ANNESİ KUŞ VEYA BALIKTIR 104
ÇETİN'İN ANNESİ ŞIMARIK BİR ÇOCUKTUR 114
ÇETİN'İN ELİ, ACIMASIZCA VURULMUŞ AĞIR BİR KUŞTUR 104
ÇOK AĞLAMAK SELE KAPILMAKTIR 35
ÇORAP İNSANDIR 121
ÇÖLLER, SARI YALNIZLIK KATMANLARIDIR 56

D

DAĞ SİHİRBAZDIR 124
DAĞ, TAŞ İNSANDIR 125

DAR ODADA YAŞAMAK, HÜCREDE YAŞAMAKTIR .64, 65
DENİZ KALABALIKTIR.....119
DENİZ VE KARA İNSANDIR.....130
DENİZE BAKMAK RÜYADIR ...145
DERE, BİR BÜTÜNDÜR 39
DERE, DÖVÜLEBİLEN CANLI BİR VARLIKTIR 116
DERE, DURGUN BİR SÜT GÖLÜDÜR 39
DERE, PARLAK BİR KEMERDİR 38
DİKKAT, BÖLÜNEBİLEN VE TOPLANABİLEN BİR MADDEDİR 41
DİL, BİR ŞEYİ SIKIŞTIRABİLME ÖZELLİĞİ OLAN BİR MADDEDİR 71
DİRENME GÜCÜ, ERİYEBİLEN BİR MADDEDİR.....66
DOSTLUK TÜRKÜLERİ, DİPSİZ TEMELSİZ BİR BİNADIR 49
DUVAR, BÜZÜLEBİLEN BİR MADDEDİR 77
DUYGU, EZİCİ BİR MADDEDİR.70
DUYGU, UCU OLAN BİR MADDEDİR 68
DÜNYA ÇARKTIR.....73
DÜŞÜNCE İNSANDIR.....126
DÜŞÜNCE ŞERİTTİR 90
DÜŞÜNCE YİYECEKTİR.....95
DÜŞÜNCE, AKICI BİR MADDEDİR 62
DÜŞÜNCE, ÖLÇÜLEBİLEN BİR MADDEDİR 35
DÜŞÜNCE, PARLAK BİR MADDEDİR 76
DÜŞÜNCEDEKİ KARIŞIKLIK, İÇ ÇATIŞMADIR..... 40, 53,54
DÜŞÜNCELER, YANIP SÖNEN ATEŞ BÖCEKLERİDİR 103

E

EDİBE HANIM'IN YÜZÜ BAL MUMUDUR 51
EMEKLİLİK BİNADIR..... 53
EMEL ABLA, AŞK FİMLERİNİN MASUM KIZLARINDAN BİRİDİR..... 110
EMEL ABLA, FİLMLERDEKİ GENÇ KIZLARDAN BİRİDİR. 110
ESİNTİ, UCU OLAN BİR MADDEDİR 69
EV İNSANDIR..... 128
EV, CİĞERİ GÖRÜNEN CANLI BİR VARLIKTIR 122

F

FERAY, İSTANBULDUR..... 48
FIRIN CANAVARDIR 142
FIRIN CEHENNEMDİR..... 142
FIRIN, DERVİŞİN TÜKENMEZ TORBASIDIR..... 142

FIRINCI ŞÜKRİYE'Yİ VE HABİBE KADIN'I TANIYAN İNSANLAR, HALİSE GİBİDİR.....112
FİŞ KOÇANDIR.....106

G

GEÇMİŞ YİYECEKTİR.....77
GEYİK MOTİFİ, CANLI BİR VARLIKTIR 116
GEYİK MOTİFİ, İNSANDIR117, 118
GEZİNTİ ALANI, AVUÇ İÇİDİR..74
GÖKYÜZÜ İNSANDIR.....117
GÖZ BALDIR.....65
GÖZ, YANAN BİR MADDEDİR...65
GÖZLER ve GÖZYAŞLARI İNSANDIR.....121
GÖZYAŞLARI DÜŞMANDIR.....115
GÖZYAŞLARI KURŞUNDUR 90
GÖZYAŞLARI PERDEDİR.....37
GÖZYAŞLARI SELDİR 35
GÖZYAŞLARI, PİS BİR MADDEDİR 36
GÜN BÜYÜLÜDÜR.....144
GÜN IŞIĞI, İNSANDIR.....122
GÜN SİVRİ BİR MADDEDİR 89
GÜN ZEDELENEBİLEN BİR ŞEYDİR.....91
GÜN, AKICI BİR MADDEDİR.....67
GÜNDELİK YAŞAM, AKICI BİR MADDEDİR. 71
GÜNEŞ İNSANDIR 118
GÜNLÜK PLAN, İNSANDIR 123

H

HABİBE KADIN TEYZE, AĞAÇTIR 108
HALİSE ACEMİ ÖKSÜZDÜR 113
HALİSE ÇOCUKTUR 112
HALİSE GÜVERCİNDİR..... 101
HALİSE KAPLUMBAĞADIR 101
HALİSE YABANCIDIR 113
HALİSE, OĞLUNUN GECELERİ ÇALIŞMA MASASINDAKİ HÂLİDİR 111
HALİSE'NİN SEVGİSİ, ÖZLEMİ BAHARDIR..... 107
HASTALIKLAR, YARALAR, TAŞKINLIKLAR, DUYGUSAL PATLAMALAR TİKSİNTİDİR 145
HATIRLAMAK, GEÇİT YAPMAKTIR..... 41
HAVA YİYECEKTİR..... 69
HAVA, AKICI BİR MADDEDİR .. 69
HAVA, YIKILABİLEN (BİNA, DUVAR VB.) BİR MADDEDİR 84
HAYAT SAVAŞTIR..... 39
HAYAT YİYECEKTİR 87
HAYAT, AKICI BİR MADDEDİR 75
HAYAT, NİŞASTA PELTESİDİR 75
HAYATIN COŞKUSU NEHİRDİR 57
HER ŞEY ve HERKES SİLİK BİR RESİMDİR..... 55
HORULTU, KESİLEBİLEN BİR MADDEDİR 50

I

IŞIK OKTUR 37
IŞIK YUMAKTIR 69
IŞIKLARIN SÖNMESİ, ZORLU BİR SAVAŞA GİRMEKTİR.....52

İ

İLÇE ALEVDİR 80
İLGİ İPLİKTİR 94
İMKÂNSIZ, AVINA ÇIKILAN BİR HAYVANDIR.....105
İNSAN ADAMDIR 109
İNSAN ASLANDIR 100, 102
İNSAN BOĞAZI, TIKANABİLEN BİR KANALDIR 35
İNSAN ÇÜRÜYEBİLEN BİR MADDEDİR 94
İNSAN DENİZANASIDIR 103
İNSAN GÖK TAŞIDIR.....94
İNSAN NOKTADIR.....56
İNSAN SIĞINAKTIR.....43
İNSAN SIZICI BİR MADDEDİR...96
İNSAN TENİ AYDIR.....58
İNSAN TUTKUDUR 143
İNSAN, GÜL YAPRAĞIDIR.....106
İNSAN, DEHŞET TOHUMUDUR143
İNSAN, ERİYEBİLEN KATI BİR MADDEDİR 42
İNSAN, IŞIĞI GEÇİREBİLEN (SAYDAM) BİR MADDEDİR....37
İNSAN, İPEK BÖCEĞİDİR.....105
İNSAN, KURCALANABİLEN BİR MADDEDİR 78
İNSAN, PEMBE GÜLDÜR 106
İNSAN, SAYDAM PEMBEDİR..... 37
İNSAN, SEKEN BİR SERÇEDİR 100
İNSAN, SIZICI BİR MADDEDİR.. 75
İNSAN, SÜMÜKLÜ BÖCEKTİR 100
İNSAN, TABLETTE YAZILANLARDIR 66
İPEK PÜSKÜL, AKICI BİR MADDEDİR 64
İPUÇLARI ÖDÜNÇTÜR..... 93
İRİM İLÇESİ BÜYÜK BİR AİLEDİR 128
İSKEMLE ATTIR 104
İSTEK CANLI BİR VARLIKTIR. 134
İSTEK, SIVI VE YAPIŞKAN BİR MADDEDİR 48
İŞ YERİ EVDİR 47
İŞ YERİ HAVASI, KESKİN BİR MADDEDİR 46
İŞ YERİNDEKİ KARGAŞA, BABİL KULESİ EFSANESİDİR..... 138
İŞ, YOĞUN BİR MADDEDİR . 42, 45

K

KAHKAHA BEZEKTİR..... 81
KAHKAHA, AYNI ANDA ÇALINAN BİNLERCE KÜÇÜK ÇINGIRAKTIR..... 38
KAHKAHA, KESİCİ BİR ALETTİR 48

KAHKAHA, PATLAYABİLEN BİR MADDEDİR 52
KALABALIK BİR BÜTÜNDÜR, ..54
KALABALIK KARABASANDIR..... 140
KALABALIK, AKICI BİR MADDEDİR 40
KALABALIK, BÖLÜNEBİLEN BİR MADDEDİR 40
KAN SÜTTÜR 57, 94
KANAL, VIZILTI ÇIKARAN ARI VEYA SİNEKTİR.....98
KAPAN ÇAYI İNEKTİR 101
KAPAN ÇAYI İNSANDIR ...124, 125
KAPAN ÇAYI YILANDIR.....101
KAPI İNSANDIR 126
KARA ELMAS ALLAH'TIR.....141
KASABA İNSANDIR 127
KASABA, ERİYİP BUHARLAŞABİLEN BİR MADDEDİR 70
KAŞ YAYDIR 66
KENT HAYVANDIR.....99
KILCAL DAMAR AĞDIR 87
KILCAL DAMAR İPLİKSİDİR.....87
KIPIRTISIZ DURMAK, UYUMAKTIR.....109
KIZ, ANNEDEN KOPAN BİR PARÇADIR.....39
KIZ, DEREDEN BİR PARÇADIR .39
KIZ, SU DAMLASIDIR.....39
KOKU, AĞIR BİR MADDEDİR 50
KOMŞULAR ÖLÜDÜR 112
KONU CANLI BİR VARLIKTIR 129
KONU, SUYU ÇIKABİLEN BİR MADDEDİR 74
KONUŞMA, KESİLEBİLEN BİR MADDEDİR 45
KORİDOR DEHLİZDİR..... 89
KORKU EĞLENCEDİR 138
KORKU İNSANDIR 123
KRAVAT İNSANDIR..... 132
KRAVATLAR VE MADALYONLAR BUYRUK VEREN BİR İNSANDIR..... 132
KRAVATLAR VE MADALYONLAR SÖYLEV VEREN BİR İNSANDIR..... 133
KRAVATLAR, SESİ YANKILANABİLEN CANLI VARLIKLARDIR..... 133

L

LEYLEK İNSANDIR..... 135

M

MİNARE BÖCEKLERİ, İNSANDIR 136
MOLLA ŞERİFE, KEDİDİR 103

N

NAKIŞLI BEZEK AKICI BİR MADDEDİR 80
NÖBET, AKICI BİR MADDEDİR. 41

O

ODA CANLI BİR VARLIKTIR....131
OLANI KABULLENME, DEĞİŞTİRMEK İÇİN DİRETME, ÖZVERİ, VAZGEÇİŞ, YENİLGİ VE DAHA BİR YIĞIN KAVRAM, KISKANÇ BİR İNSANDIR 119
OYUN İNATÇI BİR İNSANDIR..131

Ö

ÖFKE YİYECEKTİR 46
ÖFKE, CANLI VARLIKTIR.....127
ÖFKE, YUMUŞAYABİLEN BİR MADDEDİR 51
ÖĞRENME YOLDUR 54
ÖLÜM BÜYÜDÜR 144
ÖLÜM CANSIZ BİR NESNEDİR ..59
ÖLÜM KONUKTUR 126
ÖRÜMCEK İNSANDIR..... 136
ÖZVERİ, BÜYÜLÜ BİR ŞEYDİR140

P

PARMAK KİBRİTTİR.....86

R

RÜYA YİYECEKTİR 67

S

SAAT, AYRIŞAN BİR MADDEDİR 40
SABAH YİYECEKTİR 97
SAÇ ŞELALEDİR 61
SAKSI ÇİÇEKLERİ, EVLERİN ŞENLİĞİDİR 139
SALDIRI YUMAKTIR 72
SALİHA İNEKTİR..... 99
SALİHA KARMADIR..... 54
SALİHA OTOMATTIR 45
SALİHA TAVŞANDIR..... 99
SALİHA YİYECEKTİR..... 47
SALİHA YUNUS EMRE'DİR..... 111
SALİHA, ÇATLAYABİLEN BİR MADDEDİR 51
SALİHA, KALABALIĞIN BİR PARÇASIDIR..... 54
SALİHA'NIN AĞZI, KEÇEDİR 44
SALİHA'NIN YÜREĞİ, YUMUŞAYIP UFALANABİLEN BİR MADDEDİR 50
SALON KANTİNDİR..... 43
SES KALİTEDİR 44
SES, ASILI DURABİLEN BİR MADDEDİR 89
SES, PARÇALAYICI BİR MADDEDİR 46
SES, PÜRÜZLÜ BİR ŞEYDİR..... 86
SES, SALDIRGAN BİR İNSANDIR 120
SEVDA SÖZLERİ YOLU TIKAYABİLEN BİR ŞEYDİR ... 95
SEVGİ, YUMUŞAK BİR MADDEDİR 60
SEVİNÇ SAYDAM BİR MADDEDİR 81

SEVİNÇ, PÜRÜZSÜZ BİR MADDEDİR 67
SİNİR, BOZULABİLEN BİR ARAÇTIR 47,86
SİNİR MAKİNEDİR 47, 86
SLOGAN, SIZICI BİR MADDEDİR 76
SOHBET, KESİLEBİLEN VE DAĞILABİLEN BİR MADDEDİR 48
SORULAR DOĞURGAN VARLIKLARDIR.....135
SORULAR, KARANLIĞA ASILAN IŞIKLI ÇENGELLERDİR 97
SORUNLAR VE DUYGULAR ULU ORTA DÖKÜLEN EŞYALARDIR 90
SÖVGÜ, ÜNLÜ BİR TİYATRO OYUNCUSUDUR 121
SÖVMEK, İLTİFAT ETMEKTİR.138
SÖZ, KESİLEBİLEN BİR MADDEDİR 79
SÖZCÜKLER GİRDAPTIR.....77
SÖZCÜKLER YAŞAMDIR.....141
SÖZCÜKLER, RESİMDİR.....58
SÖZCÜKLER, SESTİR.....58
SU İNSANDIR 117
SULHİYE (İNEK) İNSANDIR 136

Ş

ŞİMŞEK ELEKTRİKLİ, OYNAK HAVADIR.....57
ŞÜKRİYE ABLA PERİDİR..... 142
ŞÜKRİYE ABLA, ATEŞLE TERBİYE EDİLİP ÇİLESİ BİR TÜRLÜ DOLMAYAN KURBANDIR..... 142
ŞÜKRİYE ABLA, KÖŞEYE ATILAN BİR KİTAPTIR..... 61

T

TARTIŞMA ALEVDİR 55
TATSIZLIK, ÜSTÜNE SÜNGER ÇEKİLEN BİR MADDEDİR 80
TOKAÇ SESİ, LEYLEĞİN TAK TAKLARIDIR 98
TONLAMA OYUNDUR 44
TÜM GÜZELLİKLER YÜKSEK BİR AKIMDIR 84

U

UĞULTU, CANLI BİR VARLIKTIR 119
UYKU CANAVARDIR 139
UYKU, BÖLÜNEBİLEN BİR MADDEDİR 76
UYKU, GÖRÜNMEZ BİR SİCİMDİR..... 53
UYKULAR, OLGUN MEYVELERDİR..... 107

Ü

ÜLKE ÖLÜLER EVİDİR 63

Y

YALNIZLIK, TUZ BUZ OLABİLEN BİR MADDEDİR.....63
YANIT, TIKANABİLEN BİR KANALDIR 96
YARA YİYECEKTİR 59
YAŞAM YİYECEKTİR 77
YAŞLI ADAM, DELİKANLIDIR113
YAŞLI ADAM, ERİYEBİLEN BİR MADDEDİR 68
YAŞLI ADAM, NOKTADIR.....67
YATAK ODASI KUYUDUR.....61
YAZLIK EV HAMAMDIR.....74
YENGELER İYİLİK MELEĞİDİR 145
YUSUF GÖZLEMCİDİR.....114
YUSUF ve AYTAÇ ÇÜRÜK BİR ÇEKİRDEKTİR 78
YUSUF, PARÇALANABİLEN BİR MADDEDİR 72
YUSUF'UN ANNESİ ACEMİ YÖNETİCİDİR 114
YUSUF'UN ANNESİ KUŞ VEYA BALIKTIR 102
YUSUF'UN ANNESİ, SAKIZDIR .73
YUSUF'UN BABASININ CENAZE TÖRENİ, BİR DÖNEMİN KAPANIŞ TÖRENİDİR 72
YUSUF'UN BABASININ ÖLÜMÜ, İLÇENİN SÖNÜŞÜDÜR.....80
YÜREK İNSANDIR 133
YÜREK SARHOŞ BİR İNSANDIR 134
YÜREK SAVRUNTULUDUR..... 134
YÜZ GÜLDÜR 108
YÜZ İNSANDIR..... 123
YÜZ, KADIN HEYKELİNİN YÜZÜDÜR..... 36
YÜZ, SİSLER VE BUHARLAR İÇİNDE KALMIŞ BİR MADDEDİR..... 36
YÜZ, ÜZERİNDE ÜRETİM YAPILAN BİR TEZGÂHTIR..... 62

Z

ZAMAN PARADIR..... 93
ZAMAN VE KİŞİLİK, BOYUTU OLAN CİSİMLERDİR..... 42
ZAMAN VE KİŞİLİK, SİLİNEBİLEN BİR MADDEDİR42
ZAMAN, BÖLÜNEBİLEN BİR MADDEDİR..... 63
ZEYTİN AĞAÇLARI, UĞRUNA SECDE EDİLEN ALLAH'TIR . 141
ZEYTİNYAĞI SAĞIR BULANTIDIR 146
ZİHİNDEKİ DÜŞÜNCELER, IŞIKTIR 45
ZİHİNDEKİ GÖRÜNTÜLER, SONSUZ BİR GEZİDİR 45